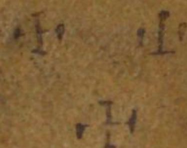
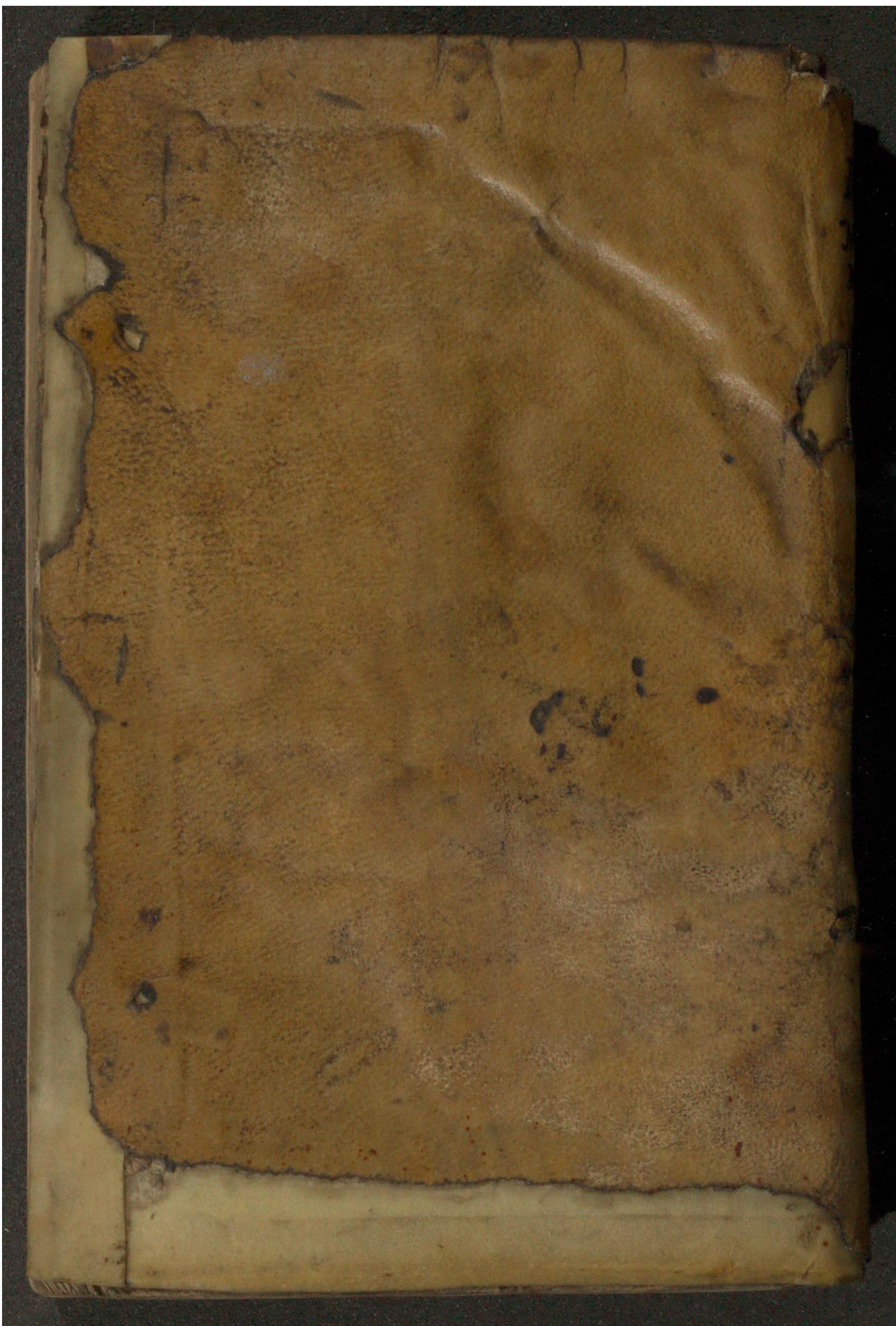
MAGIA NATVRALIS

Io. BAPTISTA PORTA.

Porta
Magia

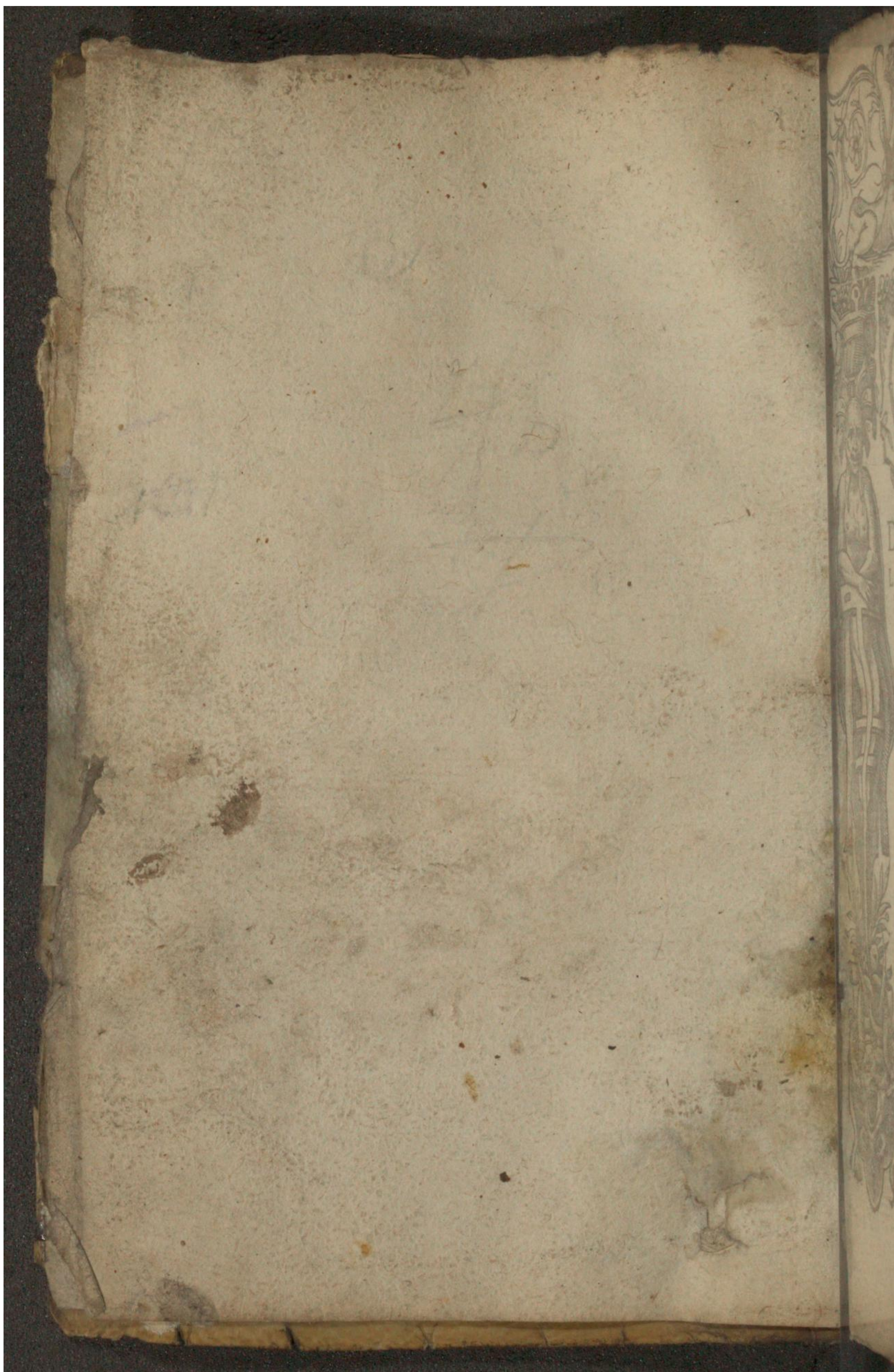

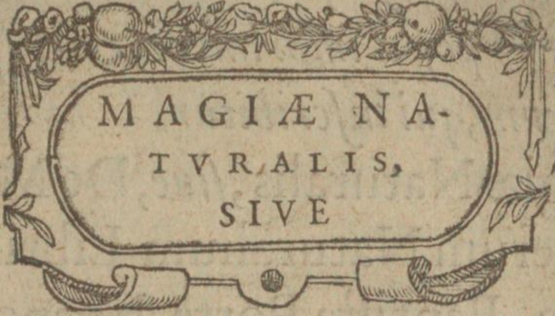

VIDET·ET·PROVIDET.
ECCL·GALL·LOND·BIBLIOTHECA
Ex Dono,
Anno Dom.

E. Libris
Georgii Reyranthaus
Mdccclxxxj.

MAGIÆ NATVRALIS, SIVE

DE MIRACVLIS RERVM NATVRALIVM LIBRI IIII.

IO. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVCTORE.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA CHRISTOPHORI PLANTINI.
M. D. LX.

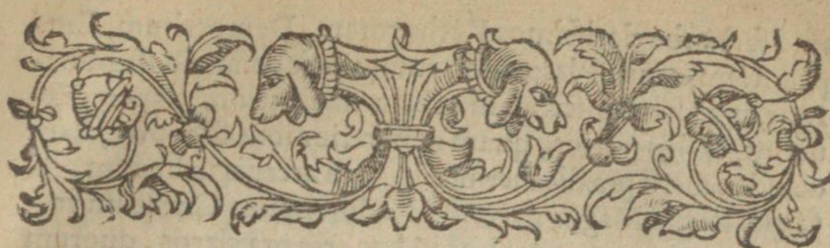
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO REGIS.

Regali Priuilegio concessum est Christophoro Plantino, ut ille possit imprimere, & distrahere Librum, qui inscribitur

Magiæ Naturalis, *siue*, De Miraculis rerum Naturalium Libri IIII. Ioan. Baptista Porta Neapolitano Auctore.

Datum Bruxellis, 25. Octob. 1559.

Ph. de Lens

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANVS, S. D.

O SEMPER INGENIO FVI Inuictissime Rex, Vt si quid vsquam vel magnum, vel admirabile esset, in quo animi vires frangerentur, & vilescerent, eo me oblectarem, eique totum addicere vellem. Diu mecum ab ineunte pueritia indefesso quodã studio cogitaui, quęnam esset scientia, neque animo hoc meo indigna, neque non illustris & Regia. Tandem comperi nullum esse maius sapientis opus, quàm mirabilia opera efficere, quo quidem non animus solùm intelligendo enutritur, sed corporis quoque sensus omnes affectibus alliciuntur, & recreantur. Hæc sublimis scientia in rerum, causarumque cognitione versatur, & dum naturæ arcana persequitur, & inuestigat, non vulgaria solùm opera, vt in plerisque apparet, sed omni abdicata superstitione Naturæ monstra quædam, & miracula parit, & ita reliquas omnes excellit (diuinam tamen Philosophiam mitto) vt illi cæteræ artes, atque scientiæ tanquam reginæ famulari videantur. Iurè ergo vt longè difficillimam, ita quoque excelsam, regiamque præ cæteris statuo. Cicero enim inquit: Neminem apud Persas regno potiri solitum, qui prius Magiam non percepisset. Plato verò sic in Alcibiade ait: Imbuuntur Persarum Regum filij, vt ad mundanæ Reipublicæ exemplar, & ipsi suam Rempublicam administrare, distribuereque condiscant. Quid commemorem

toto ferè orbe clarissimos Pythagoram, Democritum, Empedoclem, atque Platonem, cuius illi sic desiderio flagrauerunt, vt ad hanc discendam orbem nauigationibus peragrauerint, exilijs potius, quàm nauigationibus susceptis, hanc deinde reuersi prædicauerint, hanc in arcanis habuerint. Quid Reges Magos narrem ad adorandum Christum venientes, cæterosque multos in hac arte præclaros, quorum nominibus antiquorũ monumenta completa sunt? In quibus quanto labore, quantisq; vigilijs versatus sim, non quærendo, sed periclitando, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo digno munere aliquando venerari possem, tum ex antiquorum fontibus hauserim multa, tum ex ingenij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, profectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia libros (quanquam tibi non respondeant, non enim tanti sum, sat tamen erit voluisse) vti tuis auspitijs incœptos, tibi vni Rex PHILIPPE dedico, tum vt hæc nostra antiquis Regibus exculta scientia à tuo nomine, atque à tuo fauore splendorem, & ornamentum accipiat, tum vt ab ijs, qui humiliore ingenio, tardoque sunt, meis studijs iniquiores erunt, per te fortissimum præsidium, & patrociniũ consequantur.

VALE.

PRÆFATIO AVCTORIS AD LECTORES.

N præcox opus Lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo constitueram, fortasse pleniori obsequio abditarum naturæ rerum, literarumq; præauidos demererer. Hæc enim dum experiri ceperunt, nonnulli ex aliorum laboribus gloriam aucupantes, cum tale sibi ascriberent munus, diuersæ, vndique scripta cudebant, & tam maleuolorum potuit liuor, vt cùm auidius inuestigarentur, mutilata, inordinataque in hominum lucem citius prodirent, quàm putaremus, vti studiosus quisque animaduertere poterit, sic multa de philosophorum famigerato pharmaco illo, non iniucunda, inutiliaque omittuntur, pensiq; maioris, quæ cùm longum expostulassent tempus, in via erant. Multaq; præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tolluntur, non sine meo dolore, quæ potius admirando, & philosopho ingenioso dignißima, quàm profani erant operis: vnde cùm illud non poßim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.

Mihi cùm ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendique innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius, atque pernox, si qua extarent nostrorum maiorum monumenta reuoluerim, & si verbum protulerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus sedulas, si qui hæc percallerent, vel ea cognosci aliquo modo possent, & lecta, auditaque diuturna experientia explorabam, ne intentatum aliquod remaneret, cùm sæpe Ciceronis sententiæ meminissem, qui sic inquit: Par est eos, qui generi humano res vtilißimas, & perpensas, exploratasque memoriæ tradere concupierint, cuncta tentare, & nun-

quid ea experientiæ responderent denotabam: animo potius vera, quàm falsa reperiendi: cùm planè perspicerem non vana eos lucri spe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ posteritati scriptis mandasse, quæ perpetuò essent duratura, sed vt vera eruerent naturæ secreta, patefacerentque, haud sine minimo scribendi, inueniendique labore, & vbi veritati retulisse consona reperiebamus, non sanè id mihi tam erat carum, quàm quod eandem curam animos illi anxisse, ac sollicitauisse comperierim. At post longum naturalium rerum periculum, crebra est animaduersione perspectum, clareque nouimus in scribendo potius, quàm explorando auidiores eos extitisse, cùm à veritate multa longè aliena scribant, ex alijs alio commutuante, ac si ardua esset eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vasculum suapte natura vinum propalare an habeat immixtam aquam, cúm vinum id, quod aquam habere putas, eodem mittas: si enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cùm vinum hederacea materia non contineat: & antiquitus vasa fingi solita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes excogitata. Transcribunt ab eo Plinius, & omnes ferè, neque est aliquis tam longa successionis serie, qui id experiatur, nam contrarium apparet, nec scimus qua ratione, aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quod tritum ocymum celerrimè scorpiones generet, ipse enim inanibus experiens ollis, quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter contusum lateribus humido loco, Soli expositum, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra ligna authores Plinium, & Albertum sæpissimè falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur, cùm ille aliorum testimonio fretus transcribat, hic suapte authoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his nouerit, & paginas sæpe repleat cuiusmodi solent vetulæ effutire? Quid cæteros commemorem authoritate clarissimos viros, qui si qua protulerint, ea non præsenti solum inspectione, res & simplicia nouerunt opus subingredientia, sed alienis traditionibus conato, & importuno quoddam adijciendi studio edocuerint, sic successiue errores propagantur, & in immensum postremo augescunt, vt ne vestigium quidem eorum appareat, & ægrè à primis cognoscantur, atque vt non solum difficilis experimenti, sed ne sine risu quidem frequenti legi possint? Præterea multos omittimus, quos in præsentia recensere opus esse non duximus, qui circa salem, fabam,

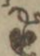
&

& enigmatum quibuſdam inuolucris, parabolis, & verborum commentis data opera maximas tenebras offuderunt, dum mira ad poſteros noſcenda tranſmittunt, & montes pollicentur aureos: quis enim ſciet vtrum talia nouerunt, vel aliud, & diuerſum ſæpenumero ſcribant, quàm creditum ab eis ſit? vnde ingenia, quæ ſubli-miora, & diſcendi cupidiora ſunt, longiſsima temporis intercapedine detinentur, & tandem eorum animaduertentes inſcitiam, quod ſe illa aſſequi poſſe diffidant, ſeſeque operam, & oleum contriuiſſe intelligant, deſperatione acto: conteritos ſerò pœnitet: alij deinde alieno periculo ſapientes facti, prius hæc odiſſe diſcant, quàm noſſe. Multi quoque dum mira narrant, ne verbum quidem proferunt vnum, vnde aliquid occurſet lucis, vel ingenioſi habeant, vnde inueſtigent: ſed vti habent (credo) ex alijs, ita exhibuere, cauti ne vno detecti verbo, ſuam imperitiam prodant. Quod ſi me tali via vſurum exiſtimetis, multa profecto repleuiſſem volumina, & in infinitum excreſceret eorum numerus: quare hoc abſit, ſed quæ ex noſtris naturalibus ſcientijs elegimus, quantulacunque fuerint vobis dedimus, nec tam pro eis vtilia, quàm anſam maiora excogitandi, conficiendique præbeant: incomprehenſarum enim rerum infinita eſt multitudo, & in immenſum ſe porrigit, maiorq́; eſt, quam ab omnibus conſiderari poſsit. Ipſi enim omni ambitione omiſſa ambiguitateque, ſine fuco, & fallacijs ea prodimus, quæ tacuerunt diu, vel ſcientis inuidia, vel noſcentis inſcitia, & quo tegebantur dilacerauimus velum: vt quæ hactenus prodigioſæ naturæ gremio, & promptuarijs teſtatiſsimorum virorum delituerant, in lucem emergant, & quomodo explorari quæque poſsint, vbi non iactantiam, non verborum inuolucra audietis, non aliorum authoritati confiſus ſum, nec nobis eſt viſum honeſtè errare, optimos ſequendo duces, ſed rudius, & planius, vt potuimus, ſumus loquuti, ſimplicia circumlocutionibus & diſtinctionibus nominauimus, ſine quo multum tenebrarum effundi ſolet: legant hæc omnes, quanquam me ſcio ex hoc calumnia non cariturum, ſed doctiorum aures offenſurum, ait enim Plato ad Dionyſium: Philoſophiam videntur ridiculam facere, qui agreſtibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reijciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generoſi enim animi non ſunt, & vincat poſteris iuuandi voluntas, ſcio enim eis profutura, nec parum fructum ſtudijs allatura. Tranſfert Cicero à Platone nobis ſolum non eſſe natos, ortusq́; noſtri partem patriam, partem parentes, partem amicos vendicare. Id tamen non inficior, obticuiſſe me aliqua, tranſpoſuiſſe, verborumque anfractu celaſſe, non ſic tamen, vt ingenioſus quisque non detegat,

¶ 4 *& per-*

& percipiat: nec ab re id me potius fecisse censeatis, ne prophana turba, nec dum philosophiæ sacris initiata assequi ea poßit, néue ad eorum manus delata vilescant, id præcipue in noxijs, quæque maioris fuerint ponderis. Vos autem qui thesaurum præ manibus habetis, addite, demite, & quod facile vobis fuerit, germanum sensum eruite, & si experimenta occurrunt, aut vilia, aut nota, sine nausea prætermittantur, vobis enim non scripsimus, sed alijs, vt quæsitum quisque hauriat sibi cibum.

Accipite igitur, studiosi Lectores, labores longos non sine studio, vigilijs, sumptibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, & intellectus, animique ambiguitatem omnem, atque inuidiam tollite, quæ mentis aciem præstringere solent, & veritatem impedire, rectoque iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ scripsimus, nam veritatem comperientes, meis fortasse studijs æquiores fueritis. Quanquam me non lateat inscios multos non defore, & omni seria re feriatos qui hæc horrescant, iisque inuideant, & hæc non solum falsa, sed ne posse quidem fieri temere affirment, dumque argumentis, & infinitis disputationibus verum eruere nituntur, faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant, & eorum prodatur inscitia: isti veluti prophani à Magiæ nostræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem non adhibent, ij modo quodam philosophiã conantur abolere, quod si aliqua prætermisimus, & inconcinnè diximus, scio nil esse tam ornatum, quod expoliri non poßit, nec tam plenũ, quod incrementũ recipere nequeat.

EXPERIMENTORVM MAGIÆ NATVRALIS INDEX.

Veneris

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER PRIMVS.

Quid sit Magia naturalis.

CAPVT I.

MAgiam à Perside nomen, & originem duxisse Porphirius, & Apuleius inter Platonicos astruunt non obscuri: quanquam Suidas à Maguseis traxisse putet, illos que Magos appellitant, quos Latini Sapientes, Græci Philosophos ab vno Pythagora, Indi Gymnosophistas græcè, Aegyptij Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonij, nec non Assyrij Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bardos, qui & Semnothei appellabantur: & tandem Magia diuersas apud gentes diuersis scatet nominibus. Plerosque in ea fulsisse viros rerum naturæ callentissimos reperimus, qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa Pompilius apud Romanos, Thespion apud Gymnosophistas, Hermes apud Aegyptios, Budda apud Babylonios, Zamolxis apud Thracas, Abbaris veró apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciunt, infamem alteram, ac immundorum spirituum incantationibus concinnatam, & nephariæ curiositatis esse afformatam, quam reconditioris literaturæ Græci γοητείαν vel Theurgian vocant, cui omnes aduersantur, vt quæ præstigia, & phantasmata porrigat, quorũ mox vestigium non remaneat. Natura-

turalem alteram, quisque veneratur, & colit, vt nil altius, nilúe bonarum literarum candidatis plausibilius: nec aliud esse putent, quàm naturalis Philosophiæ consummationẽ, summamq́ scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysterijs, ac delitescentium rerum contemplationẽ, qualitatẽ, proprietatem, ac totius naturæ cognitionem elargitur, vt apex, & fastigiũ totius Philosophiæ. Docetq́ rerũ adminiculo, & earum mutua, ac oportuna applicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationẽ, humanumq́ captum excedentia. Ideo maximè in India, & Aethiopia vigebat, vbi animantium, herbarum, lapidum, cæterorumq́ ad id spectantium multa suppetebat facultas. Vnde qui visuri acceditis, nil aliud Magiæ Naturalis opera credatis, quàm naturæ opera: ars autem illius est ministra, ac naturæ sedulo famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi deesse noscit, per vapores, numeros, qualitates oportunis illud instaurat temporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas plantulas, & segetes parit: ars autem præparat. Vnde recte Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem vocat. Quali autẽ fungatur officio, & literatura minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De Magi Institutione, & qualem oporteat esse Magiæ naturalis professorem.

CAP. II.

Nunc Peruulgare fas est, que meminisse, & nouisse toto hoc opere Magum oporteat, vt omniquaque instructus, latentes, & mirabiles Naturæ effectus pertingere auspicetur. Iam ipsam actiuam, & naturalis Philosophiæ absolutam portionẽ de-

descripsimus. Iure quidem primùm qui tanta debet maiestate pollere, exactum, & consummatum in Philosophia, rerumque Naturæ disertißimum optarem. causas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, combinationem, vnde mixtorum scaturigo, et interitus, meteoriam, maris æstus, cæcos motus terram concutientes, animantium, quadrupedum videlicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium vita fruentiũ, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus oportet multùm versatum esse, vti legentibus liquidũ fiet, nam nominum diuersitate, similitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus operibus, vehementerque laborauimus. Neque enim id artifici inconuenientius esset, quàm instrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque haud ignarum, hæc enim huic arti multum congener, & simillima est, eamque sub hanc speciem irrepsisse, & hominum mentes sic allectasse aiunt: & præsidia multa præstat: docet enim mixtiones, temperies, & compari modo, ad ea peragẽda componere, & applicare. Inde profluit stirpium notitia, vt herbæ diligenter inspiciantur aduenæ, indigenæque, necessaria admodum, vt hinc omne dependeat. Mathematicas nouisse disciplinas oportet. nam sidereo calore, multiuagis cælorum flexibus, & habitudinibus, quas docet Astrologia, multa sunt, quæ operandi, patiendique vim protrahunt, rerumque occultæ manant proprietates, & virtutes. Magia Opticam continet facultatem ad oculos pertinentem, quomodo subinde oculos fallat, visiones in aquis, procul, in speculis, in orbem conglobatis, concauis, extensis, diuerseque efformatis,

è quibus pars magna naturalis Magiæ dependet. Omnibus perpensis, has ipsa asseclas, & adiutrices artes sibi adsciuit: quique has ignorauerit, penitus hinc secludendus est, nec Magum esse quempiam existimandum, nisi disciplinis his insigniatur. Sit Magus naturæ dono artifex, & sciens valde: nam sine artificio sciens, aut ignarus artifex, si quid naturale forte non habeat, adeò coniuncta sunt, vt frustra terat operam, nec optato potiatur. Sunt autem quidam ita Naturæ muneribus in ijs rebus habiles, & scientes, vt à Deo ficti esse videãtur. Neq; hæc ita dico, vt ars aliquid limare nõ possit, et quæ bona sint meliora fieri non posse, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi posse. Lynceis oculis perpendens, quæ se sibi demonstrant, vt re inspecta sedulo operetur, hoc dicere volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed suã culpet inscitiam. hæc non tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nam si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi versabuntur: derogatur scientiæ fides, fitque, vt fortuita videantur, quæ verissima, ac necessarijs eueniũt causis. Sic debita actiua passiuis addẽs mira produces: & si mirabiliora quæsieris, haberique vis, eorum sufficientis causæ cognitionem tollito. Nam qui causas nouerit, nimiũ authoritati derogat, illud enim mirum: cuius causa latet spectantem, eatenus rari, insuetique illud retinens, quatenus causæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum videri desijt (inquit Galenus) cum sulphure contactum reperiere. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, vnde videtur esse miraculum.

Sit

Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes non supetunt. oportet enim ditari, vt philosophemur, non autem philosohari, vt ditemur. Sumptibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dumq́ue attentius, examinatiusq́ue perquirit, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: ociosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde rectè Epicharmus dictitabat. Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni non respondet effectus, aliquid defecisse scito, non enim rudibus, & tyronibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabilium operationum causas. CAP. III.

QVos sæpe intuemur Naturæ effectus, in causarum dignotione sic accendit priscorum philosophorum animos, vt in eo nõ parum insudarint, & hallucinati sint, ac varij varias dixerint opiniones, quas antequam vlterius progrediamur, referre censuimus. Principió, vt ab vltimis opiniones repetã, Aegyptij omnes, quos primùm liquet cælorum effectus scrutari, & metiri ausos, postquam perpetuæ serenitatis obsequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod contemplationi cæli officere poßit, æterna semper clara, perspicuaq́ue sidera deprehendentes, omnem curam in siderum cognitione influxuum posuerunt. cumq́ue ociosos valde perterreret causarum aucupium, cælo, & sideribus ascripsere cuncta, vt inde duceret vnumquodque fatum, cæliq́ue influxum in exortus hora, & interitus, stellarũ reciprocationibus,

 nibus,

nibus, effectus producebant miros. Vnde certis sub horis, statis temporibus, & aspectibus omnia parari, colligique cœpêre: nec vltra progreßi suam tuentur opinionem. Alij deinde Philosophi ab elementis omnia progredi, eaque statuerunt principia, & causas: vti Hippasus Metapontinus, & Heraclides Ponticus ignem: Diogenes Appolloniates, & Anaximenes aërem: Thales Milesius aquam: Hesiodus terram: Hippon verò & Critias horum vapores: Alij qualitatibus ascripsere: vti Parmenides frigido, et calido: magnaque medicorum pars per frigidum, humidum, calidum, & siccum: quando simul conferuntur ex eorum victoria, has mirabilium radices statuêre: quæque in medium protulêre experimenta, ijs componi, ac causas reperiri posse credunt. Addidit Empedocles Agrigentinus elementis, vti non sufficientibus concordiam, & litem, ex vna res gigni, & corrumpi ex altera. Citticus Zeno materiei Deum: quorum efficiendi vnum, patiendi alterum fecit principium. Recentiorum verò philosophorũ ætas, inspecta re, id tueri non posse iudicauêre, nam contraria sæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, & qualitates, aliquid aliud esse coniectarunt. Plato enim, & Aristoteles, qui philosophiæ culmen tetigêre, finemque imposuerunt, altius rimati, multaque reperierunt ex elementorum qualitatibus, vti virtutes substantialibus formis connatas: sic per se vnum, per accidens aliud, & multa, quæ in sequentibus aperiuntur.

Vnde rerũ vires patentes, abditæque eueniant.
CAP. IIII.

Iam

IAm antiquorum quisque in patentibus, abditisque rerum virtutibus est digladiatus: nec eos redarguere opus esse censui, cum communi omnium præceptore, ac summo Peripateticorum Principi fuerint affatim confutata. Nunc autem, vt enucleatius patescant omnia, æquum est meminisse, à quibus vires nanciscamur, non minimum in reperiendis nouis, componendisque profuturum, vt separare, & discernere discant, nc omnem veri seriem conturbent. Cum ex eodem mixto plures fluitent effectus varij admodum & diuersi: ex vno autem peroriri principio est omnibus in confeßo, cuiusmodi multa in processu leguntur exempla. iamque vnde proficiscantur apertè dicturis paulo altius exordiendum est. Cuiuscunque naturalis substantiæ (nam substantiam voco id, quod est ex vtraque compactum) compositioni materia, formaque vti principia eueniunt: nec qualitatum functiones eijcimus, quæ ex primordijs in elementis latitabāt, ternumque simul replent numerum. Cum elementa ipsa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatum qualitates præexcellentes aliquas, è quibus quanquàm cunctæ in effectuum productione concurrant, à superioribus totum peruenisse creditur, cùm sibi reliquorum vires ascribant: si enim æquè omnes decertarent, inconspicua esset eorum virtus. Nec materia quodammodo viribus est viduata: non illa princeps, simplexque est, qua de memoro, sed quæ ex elementorum vi, substantijsque enata est, è duobus maxime patibilibus, terra videlicet, & aqua. & quas aliquando solet Aristoteles secundarias qualitates, et corporeos effectus appellare: nos materiei functiones,

siue vires, siue alio vocabulo gaudent, cognominemus: vti rarum, densum, asperum, leue, durum, fißile, materiei gremio penitus constituta, ab elementis tamen omnia veniunt. Rectius igitur censui ne confundantur, qualitatum effectus à temperatura, materiæ verò à consistentia effluere. At formæ tanta vis inest, vt quos omnes intuemur effectus, ab ipsa primum progigni nemini sit non cognitum, diuinumque habeat exordium, veluti superior, & præstantißima: per se sine alterius adminiculo, eis vti instrumentis vtitur, vt citius, & commodius actionem expediat. quique animum minimè addictum, assuetumque speculationibus habet à temperamento, materiaque omne effici posse putat, cnm iis tanquàm per instrumenta fiant. Opifex enim si in alicuius constructione simulachri aliquo vtitur stylo, vel scalpro, non vt agens vtitur, sed suppeditando vt nauius expediat. Tres igitur cum in vnoquoque sint efficientes causæ, non feriari, aut cessare putes, sed fœtificantes omnes, remißius vnam, validius reliquam: omnium verò maximè forma ipsa id efficit, reliquas corroborans. & si deficeret, irritas faceret, et frustrarentur: cùm non sufficiant cælestibus muneribus capiendis. Et quanquàm sola exprimere eos non poßit, quin reliquæ suos depromant, tamen nec confunduntur, nec diuersæ fiunt, sed ita inter se colligantur, vt mutuo indigeant opere. Qui rectè id rationis indagine cernere nouerit, obscuritatis nihil habet, nec veri scientiam confundet. Vnde vis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamento, sed ab ipsa euenit forma, & vt omnium præstantißima, cõpari quoque euenit loco: à suprema igitur vertigine, proximè,
huic

huic ab intelligentijs illis, denique ab ipso Deo, sic quæ formæ eadem est, & proprietatum origo. Nam Deus, vt sentit Plato, cùm primitus cælos, sidera, ipsaque rerum primordia ortus, & interitus vicißitudine marcescentia, suæ diuinitatis omnipotentia, apto modulamine condidisset, dein animantium, stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem cum cælo conditione forent, cælorum, elementorumque viribus accitis, per gradus aßignauit, inferiora supernis ancillari fatali lege sanciuit, & formam vnicuique suam sidereo lapsu viribus cumulatā immisit: & ne continua rerum desisteret procreatio, singula semen proferre iussit, & formā præparatis fœnerari. sic ab ipso cælo deuenientes formas diuinas, & cælestes esse necessariò pronunciabis, in qua formarum exemplar, & nobilißima consistit causa, quam Plato idem philosophorum princeps mundi animam vocat, summus item Aristoteles vniuersalem naturam: Auicenna autem formarum datorem. Ipse non de re vti caduca, sed ex se eliciens, & immittens, primo intelligentijs, stellisq́ impartitur, deinde elementa tanquàm per instrumenta materiam disponentia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam male à Natura informatus, vt si hæc ab elementis, cælo, intelligentijs, & denique ab ipso Deo veniat, cælestem dicat, quod naturam illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem non redoleat, & quum tanta sit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari poßit? Multa fastidientis lectionis argumenta relinquimus, siquidem singulatim vires vberius sumus explanaturi.

Quid

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAP. V.

HAEC igitur rerum combinatio, hæc ſeries, & ordo diuinæ deſeruiens prouidentiæ, vt quæ reguntur inferiora hæc omnia, ab ipſo Deo primitus ſeriatim procedant & operandi virtutem ſuſcipiant. Deus enim (vt Macrobius ait) qui prima cauſa, & rerum princeps, & origo, ſuæ maieſtatis fœcunditate mentem creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote cælo, & ſempiternis ignibus impartitur: (ideo enim diuinis dicuntur animatæ mentibus) partim quoque, & ſentiendi, & creſcendi caducis rebus uim largitur, id Maro ſentiēs mundi animā his mentem vocat.

Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus.
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Homo igitur cùm medius in vtroque conſiſtat, & à cælo nobilitate recedens, et rationis particeps, qua meretur cæteris præſtare animalibus, & ſentiendi vim retinet. reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantum retinet remanentia, ſentire, & creſcere. Arbores autem quia ſenſu, rationeque carent, cùm creſcēdi tantùm indigeant vſu, hoc potiri, ſolumque creſcere, & hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poëta paulò poſt.

Vnde hominum, pecudumque genus, vitæq; volantum
Et quæ marmoreo fert mōſtra ſub æquore pōtus. &c.

Cùm ergo ab ipſo Deo mens, à mente anima proficiſcatur, & ipſa omnia quæ ſequuntur animet, vt conueniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum ſenſu, hic autem reliquis intellectu, ſic vt à pri-

ma causa, tanquàm funiculus à cælo ad infima vsque hæc tensus, mutua quadam colligantia, & continuitate, vt superior virtus radios spargendo, ad hæc veniet, quod si extremum vnum tangatur, tremat, & reliquum moueat, iurè hunc nexum anulos, vel catenam dixerimus, & Platonis anulis, & Homeri aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

Εἴδ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ'.

Vt primò Deus rerum opifex ipsius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia necessaria quadam naturæ lege à superioribus regantur. Hæc noscens Magus, vt agricola vlmos vitibus, sic ipse cælo terram, vel vt apertius loquar, inferna hæc superiorum dotibus, mirificisque virtutibus maritat, & inde arcana naturæ gremio penitus latitantia, veluti minister in publicum promit: quæque aßidua exploratione vera nouerit, vt omnes cunctorum artificis amore flagrantes, sui conentur omnipotentiam laudare, & venerari.

De Elementis, eorumque virtutibus.

CAP. VI.

HActenus de substãtialis formæ ortu, rerumque serie. Nunc autem quæ occulta eueniunt proprietate, dißident simultate, & amicitiæ nexu conuinciuntur, & quo modo experienda per similitudinem, & reliqua docere conandum: sed ne ordinem conturbemus, à rerum elementis orsi, quæ primige-

migenia rerum semina statuit Natura, ad cætera pau latim deueniemus, quæ nostro opere cognosci, & sciri necessaria videbuntur. Rerum hæc cunctarum semina elementa, simplicia corpora (nunc autem illegitima, spuria, & adulterina: nam alijs mixta vti magis & minus transmutantur) materiale principium naturalis sunt corporis, perpetua vicißitudine alterabilia, & vertibilia agitantur, atque intra ingentes cæli fornices ita sunt conglobata, vt totum hunc sublunarem repleant mundum. Ignis enim leuißimus, purißimusque, vt visum effugiat, in altum se sustulit, & superiorem sibi adsciuit locum, quem æthera appellant. Huic proximum elementum spiritus, quem Aërem vocant, paulò igne ponderosior, immensa amplitudine circumfusus, per cuncta meabilis ad suam nos reddit qualitatem, nunc in nubes densatur, nunc cogitur in nebulas, & resoluitur. Succedit his aqua, inde vltimum ex defæcatis elementis abrasum, coalitumque, quod terra dicitur, cunctisque substernitur, vasta, impenetrabilis, & solidißima, vt nil tangi possit solidum, quod terræ sit expers, & nil vacuum sine igne. Ipsa medij spatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis sola residens, alia nanque rotata vertigine motu orbico circunferuntur: Singula tamen vicinia, veluti quibusdam vlnis complectuntur, & contrarijs dißident qualitatibus. At natura sagax rato modulo, miraque oportunitate hanc machinam architectata est. Cùm binæ essent in vnoquoque qualitates, in aliquibus iugabilis societas, in aliquibus verò discrepantia, talem singulis de duobus alteram dedit, vt cui adhæreat, agnatam sibi, & similem habeat qualitatem:

litatem: vti aër, et ignis, alter enim calidus, & siccus, alter verò calidus, & humidus: siccum enim & humidum contraria sunt, conciliatione tamen socij caloris copulantur: Sic terra frigida, & sicca est, aqua autem frigida, & humida, quæ & si per siccum & humidū sunt aduersantia, connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis esset eorum concordia: sic ignis paulatim in aërem vertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terram per frigidum, et terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidißimè gradiuntur: inde ordine præpostero, denuo transmutantur, & ex se inuicem fiūt, faciles tamen transitus, cùm communem nacta sunt qualitatem: vti ignis, & aër per caliditatem: quæque autem ambabus sunt opposita qualitatibus, vt ignis, & aqua tardius difficiliusque vertuntur. Hæc igitur tanquàm fundamenta statuantur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorum, & eorundem operationibus. CAP. VII.

QVatuor iam præfatis corporibus quatuor insunt qualitates elementariæ, quæ mutuò inter se commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitum agnoscunt, gignūtur, & perimuntur: scilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. & principes dicuntur, cùm ab elementis elabantur primò, & ex ijs secundarij emanent effectus, quarum duæ effectrices sunt, caliditas, & frigiditas: quæ plus ad agendum, quàm patiendum natæ sunt, patiuntur aliæ humiditas & siccitas, non quòd prorsus oriantur, sed quia ab alijs conseruentur & inducan-

ducantur. Secundariæ dicũtur, quaſi primis inſeruien tes: & ſecundo operari dicuntur, vt emollire, maturare, reſoluere, tenuiorem reddere, vti cum calidum in mixtũ aliquod agẽs, educit impurũ, & dũ ſuæ actioni idoneum reddere tentat, vt ſimplicius fiat, euadit tenue: ſic frigidum conſeruat, conſtringit & congelat: ſiccum inſpiſſat, & exaſperat: nam dum exedit in illius ſuperficie humidum, quæ conſumere non valet, indurat: vnde ſuperficiei ſcabrities inducitur, nam vacuitate depreſſa, & eleuata duritie, partium fit aſperitas, & prominentia euenit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per ſe vnum facit, per accidens aliud: vt ex maturatione, conſtrictione, expulſione, & ijs ſimilibus, lac, vrinam, menſtruum, ſudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitates, ſic ſecundis inſeruientes, vt illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus conſulere: quas & nonnulli quartas vocant. Hinc multa eueniunt experimenta, vt paßim in opere conſpicitur: ad explendam tamen hiſtoriam earum ab re non fuit commouiſſe, ne aliquid deſiderari poßit, vt inſtructus artifex ritè noſcat vires, & operandi ſemitam.

Abſtruſæ rerum proprietates varię, quæ ab ipſa eueniunt Forma. CAP. VIII.

M*Vltæ ſunt rerum ἰδιοσυγκρισίαι, id eſt occultæ proprietates, viresq́ue: non ex elementorũ qualitatibus, ſed à forma ipſa vti diximus, et cũ ab ea eueniãt, meteria exigua maximũ demonſtrat effectum, quod materiei contrariũ eſt: vt enim promptiùs agat, maiorem expoſcit materiem. occultæ ſunt, quia certis demonſtrationibus ſciri non poſſunt. Ideo*

anti-

antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, vltra quem rationibus progredi non possent, cùm multa sint in Naturæ penetralibus, occulta plena energia, quorum causas indagare nec potest, nec capit humanæ coniectura mentis: Naturæ enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiusque hæc admirari quàm sciri voluit. Vnde ait Theophrastus. Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scientiam tollit. & Alexander multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenij excedentia, Deo duntaxat cognita immortali, qui omnium parens rerum atque author est: que cū elementorum naturam, & vires superēt, demonstrationibus arctari minime possunt: sic quæ à veteribus Philosophis reperta potius admirati relinquere, quàm rationem efferre conati sunt. Nec solū mirati animalia quæque creasse, & varijs differre figuris & magnitudinibus, sed secundùm speciei quoque varietatem vnicuique proprietatem quandam, & peculiarem tribuisse, qua cæteris moribus & operationibus distent. exempla proponemus eorum multa, quæ fortasse lectoribus voluptuosa, & non iniucunda erunt. Veluti cū ferox Taurus fico arbori alligatur mitescit, domaturq́; & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine concidit. vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterum placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadem arbore pependerit. Vultures & Scarabeos rosarum odore extingui tradit Aristoteles: Si capræ barbam, quam aruncum vocant, è grege manibus apprehenderis trahens, tota subsistitur grex, pabuloque relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinunt, quàm rei gnarus

ille

ille reliquerit, vt Aristoteles ait, decepti multi de eringio herba protulêre, aruncum enim κεύγκον Græci dicunt, & vocabuli conformitas erroris causa fuit, cùm experientiæ non respondeat. Hyæna si hominem canemúe soporantem aspexerit, suum iuxta illud protendit corpus, siq́ue dormientis corpus superarit, delirū efficit, & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerem arripit fugam: vti Nestor in sua tradit Panacæa. Si quoque sæuiens hyæna occurrit, caue ne illam à dextra excipias: stuporē enim inducit maximū, cui obsistendi non amplius facultas dabitur, nec tibi ipsi poteris auxiliari, si è læua inuaseris, stupore obreptam enecabis: eius vmbra canes elingues reddit, & obmutescere facit, quod sentiens insecuta aduerso syderis lumine currit, & infestantum ora canū verberat vmbra. Febricitans leo vorata simia liberatur. Capræ, hirciq́ue culturæ veneno sunt: nonnullas enim satas oleas, vitesq́ue corrumpūt, vt sterilescant, sic non iniuria factum, vt Libero patri vitis repertori hircus immolaretur, & Mineruę capra vt capite pœnas daret. Olea virginea manu decerpta, & plantata vberiores præbet fructus, si à meretrice sterilescit. Serpens vel vipera calamo percussa torpet, si denuo percusseris, sese recolligens aufugit. Apuleius sic ait: Serpens cauernā subiens, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negocio, si verò dextra extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eā cōiecto, obstupet. Formicæ, ne condita frumenti aceruа foras pullulent, medullā extrahūt. Struthiocamelus occultiore vi ferrum concoquit, & in alimoniam conuertit. Gallinacei, sirculo è sermentis collo ipsorum addito, non canunt. Sic marina stella tam

con-

concoquendi vi prædita est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. ἐχενηΐς à Latinis Remora, & Remiligo, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens, velificantes naues, & secundo vento concitatas robusto fræno remoratur. is, ruāt venti, seuiant procellæ, vires omnes compescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmisque vinculis alligarētur. Torpedo tantam vim stupefaciendi habet, vt è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine contingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibusque quibuslibet, quos cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota, dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni, & Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, vt facilè vomituriant, prægnantibus noxam abortiendo defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, et eorum dolores lenit, Laurus & ficus è cælo nō tanguntur, nec vituli marini tergus, nec hyænæ pellis, nec alba vitis: quare nautæ ijs vela muniunt, ne fulmine icta deflagrēt, & decidant, hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, quam pro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: non enim solùm fulminis impetum euadunt, sed aduersam fulminis ictum retorquentem naturam habent, & Tarcon albis vitibus domum sepserat. Corpus, quod fulmine icitur, incorruptum permanet, vnde cadauera ipsa siderata veteres vrere non curabant, nec terra obruebāt, cùm corruptionem non sentiant: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus, qui

cælestis aurigationis rectorem Phaëtontem de cælo tactum in vallibus computruisse cecinerũt. Rupicis auiculæ conspectu regius sanatur morbus. Tanta est lysimachiæ vis, vt discordantibus iumentis iugo imposita, asperitatẽ cohibeat. Buglosson herba in vinum coniecta, animi voluptatem auget, vt Euphosianum dicãt. Ocymum, vti Theophrastus prodidit, maledictis, & conuitijs lacessitum, dum seueris, vberius & celerius nascitur. Vnde ex eodem fonte manasse puto id, quod prouerbij loco apud nos iactatur, Ocymum serito, & fortasse Persius huc alluserit senariolo.

Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Nec minus Rutam iniurijs siquis prosequitur, prodesse certissimũ est: immò melius furtiua prouenit: vt veteres crediderunt. Idem euenit apio, quanto magis pedibus proculcatur. Adamas indicus duris quibuslibet resistit, dum hircino sanguine proluitur mollescit, & frangitur. Rhabarbarum ex humoribus solam purgat bilem, Ephytimum atram, Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habent: quæ ex medelis animaliũ medicorum cura sunt reperta: vti canis vomitione ex herbis quibusdam aluum purgat, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta venenatis infixæ sagittis, & sauciæ herbam quærũt, quam Dictamũ vocant, eamque gustantes, sagittas è corpore eijciunt. Marinæ aues exulceratis rostris, cunila medentur. Testudo serpente depasto infirmata, eius venenum origani esu aufert: & contra eum dimicatura hoc se munit. Cùm mandragoræ mala vrsi gustauerunt, eunt obuiam, ne malum in perniciem conualescat, & moriantur, formicas comedendo. Et ceruus vbi venenata aduertit pabula,

bula, sibi cinara medetur herba. Elephas chamæleonte iam depasto, qui frondibus concolor immoratur, suo veneno occurrit oleastrum desumens. Pantheræ veneno deuorato carnibus insperso à venatoribus, ne extinguantur, humanum stercus inueniunt, quo sibi medentur. Palumbes, graculi, et merulæ laurifolio. Columbi & gallinacei helxinæ pasti annuum fastidium deducunt. Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauerunt, vexatis pullorum oculis illa medẽtes. Sic putrescente terra animalia quædam in alienigenã deficiunt naturam. Eruca ascitis alis in papilionẽ desciscit. Erucæ in fico enatæ, in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, vel stagnãtibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniũt: vti accipiter, vpupa, erythacus, & phænicurus in æstate mutãtur sæpe. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò commeant, vt quæ fuerit ficedula autumno, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticum in lolium, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbriũ mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico loliũ, in hordeo parum inuenit. & multa quoque refert, hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerum virtutes experiri, & reperiri posint.

CAP. IX.

E*X proprietatibus quoque occultis animãtibus, vegetabilibus, & speciebus omnibus inest (vt*

ita dicam) compaßio quædam, quam Græci nos tritius conſenſum, diſſenſumq́ue dicimus: quædam enim mutuo connubio ſibi aſſociantur, & tanquã fœdere deuinciũtur, aliqua verò ſibi ipſis infeſta, & ſimultate diſſenſiunt, cæcisq́ue laborant diſcordijs: vel horribile aliquod, & deſtructiuũ habent, quod rationibus vllis & probabilibus, nec quæri, nec arctari poſſunt: nec prudentis erit huiuſmodi cauſarũ aucupio probare, niſi quod ſpectaculo eo fuerit Natura ipſa delectata, nec aliquid placuit eſſe ſine pari, & nil eſſe in Naturæ occultis quod arcana quadã proprietate non vigeat, & peculiari: quorũ admiratione ductus Empedocles omnia per litem, & concordiam fieri, & dißipari affirmauit, ac illa rerum omniũ ſemina eſſe, & reperiri in elementis per qualitates ſibi inuicẽ diſſidentes & conſentientes, quas diximus: ac denique in ipſo cælo, vti Iuppiter, & Venus planetas omnes diligunt præter Martem, & Saturnũ: Venus amica eſt Marti, cui Planetæ cæteri aduerſantur. Eſt & alia amicitia, inimicitiaq́ue per oppoſitiones domorum, & exaltationes. Flagrant enim odio ſigna, & amicitiæ nexu conuinciuntur, vt canit Manilius.

Quin etiam proprijs inter ſe legibus aſtra
Conueniunt, & certa gerunt commertia rerum,
Inq́ue vicem præſtant viſus, atque auribus hærent,
Aut odium, fœdúſue gerunt, conuerſaq́ue quædam
In ſemet proprio ducuntur plena furore. &c.

Et latius patent in Aſtrologorum libris, ſed magis in animantibus perſpicuæ. Vti homines, & ſerpentes adeò irreconciliabili dißident ſimultate, vt ſtatim viſo ſerpente homo expaueſcat, & fœminæ vterum gerenti

renti occurrens partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis saliua scorpiones interimit. Crocodilus Niliacus, & pãthæra sæua homini sunt: hic illum deuorat, sed ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim est hostis à Natura datus: apricãti enim insidiatur: nam hic rictu immenso dum os gerit patulum, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per latum guttur in aluum delabitur, & exesis visceribus è mortui ventre progreditur: dißidet tamen cum phalange, & cũ aspide belligerans sæpe interit. Homini sic lupi visus est noxius, vt quem priorem contemplatus fuerit, vocem adimat, & anticipatus obtutu nocentis, licet clamare desideret, vocis tamen ministerio careat: si se præuisum senserit, conticescit, & ferocitate torpescente, grauem virium iacturam facit: vnde natum prouerbium: Lupus est in fabula, à Platone in Politijs traditum. Et lupus si equum mordicus læserit, equus eximia pernicitate cursus pollebit, & si luporum vestigia conculcet casu, obstupescit, & crura torpore hebescunt, vt Pamphilus ait. Habet & cum oue internecinum bellum, & sic eum formidat, vt occisæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, si ex his vestes conficiantur, longè quàm cæteræ sint ad procreãdos pediculos aptæ. & carnes, quæ lupinos sensere morsus tenerescunt, et suauiores fiunt. Cauda, caputque lupi, si in præsepe pendulum fuerit, mœrore oues afficiet, vt relicto pascendi studio, præsidium implorent. Lupo canis inimicus, homini amicus, & equus, cui gryphes, et vrsi aduersantur. Araneus cum bufone, & serpentibus dißidet, vt conspecto hoste filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem

 deferat.

deferat. Leo ferarum generosissimus, animalibus cunctis tremendus, expauescit, cumque terret galli gallinacci cantus, albi præcipuè, & crista. Simius testudinem horret, statimque visa fugit, & vociferat. Elephas animalium terrestrium maximus, magnitudine stupenda, subrumi suis grunnitum maximè perhorrescit: vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone continua dimicatio. Gallinaceus pullus ipsum non curat, & tantam eius molem in ludicra vertit: milui tamen vmbram timet, eumque expulit. Elephas quoque, nec minus arietem timet: dum enim feritate effertur, ariete viso mansuescit, ac conflaccescit impetus: quibus Romani machinamentis Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam verterũt, amplaque victoria sunt potiti. Salo asinum odit, & cum eo prælium est illi: nam fruticetis, vel vepribus scabendi causa sese atterens, vt quas adhuc tenellas frondes deuoret, nidos dissipat: vt oua deijciat, & pulli è nido decidant metu: at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnunculus, cuius conspectum, vocemque formidat accipiter, nec eas hoc latet, quòd vbicunque residet tinnunculus protectoris fiducia è loco non facessunt. Cornix, & noctua perpetuum gerunt bellum, inuicem fœtibus insidiantes, ouaque absumũt, & exedunt, noctu hæc, interdiu altera, tunc cùm sit luce potentior. Cum noctua auiculæ omnes, dum circumuolant, & percutiunt. Cornici inimicus est mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præstantior, & vnguibus validior, prædã eripit. hic quoque vulpi. sic anas gauiæ, harpa araneæ, & stellioni, pipo ardeo-

deolæ, æsalo, & coruus vulturi, florus equo, coluta asino: dormiens enim in præsepio, narem subiens asini, impedit esum. ardeola cum aquila, alauda cum vulpe, aquila cum dracone, trochilo & oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem se confodiunt, vt simul emoriantur. Et aquatilia odio flagrant, vt mugil, & lupus, vt sæpe mugili à lupo cauda abscindatur: sic conger, & muræna caudas sibi mutuò prærodunt. Locustæ polypos horrēt, vt brachijs vinciantur, & emoriantur. Est & vermiculus in mari œstrum nuncupatus, scorpioni similis, aranei magnitudine, thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, vt interdum in nauigia insiliant dolore nimio. Serpit & hæc simultas inter plantas: vti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dißident, vt si quercus in oliueto nata fuerit, fugiat, introrsum commeet, & exarescat: vel olea in querceto radices maximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse est, aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis vmbra satis omnibus inimica, & quæcunque attigerit, veneno inuadit illico, nocet & stillicidij ratione, cùm humor è frondibus diffunditur. Pernicialia sunt braßicæ, & vitis odia, ac spectanda earum dimicatio: vitis enim cum intortis clauiculis omnia complecti soleat, solam refugit braßicam: nam propè sentiēs, in aduersam partem se torquet, vt si quis eam admoneret hostē esse in propinquo, dumq́ue coquitur braßica, vinum vel si paucißimū instilles, nec coquitur, nec ipsius color constat. Ipsumq́ue olus, quo vitis fugatur aduersum cyclamino, & origano perarescit, vt vnum vireat, alterum

pereat necesse est: iuxtaque consociatæ sæpe aridæ spectantur. Sic quoque vitis laurum odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicunt, quamobrem cùm germen eò accesserit, retrograditur inimicum fugiens odorem. Mira quoque arundinis, & filicis discordia, & peruicacia, vt altera alteram necet: nã filicis radix contusa è cannis spicula corpori infixa deijcit: & siquis arundinem penitus non nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic filices arundine sectas, minimè renasci cognoscet. Cucumeres oleum mirè oderunt, vt contra ipsum refugiant, & si pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur: nec id satis omnibus gratum, emoritur enim stirps, quæ fuerit eo peruncta, vnde oleosæ arbores, cæterarum insitiones, & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collachrymantes, vel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, punica mala myrtus dicuntur. In picea verò, & pinu insitus termes non comprehendit. Orobanche eruum necat amplexu, & fœnum græcum radici adnascens, & fabas maximè iuxta nascens inanescit, & necãtur, & iuxta eas maximè nasci amat. Lappa lenti aduersatur: Aegylops, & æra, tritico, & hordeo. Cicer herbas omnes enecat, & seipsum, & tribulum celerrimè. Cytisus vicina omnia strangulat, eo valentior auro est, nam cytisum ipsum interimit. Serpentes fraxini vmbram fugiunt, quanquam in longũ porrectam, vt si locum in agro circundes igne, serpentes citiùs in flammam, quàm ad arboris vmbram confugiant. Rhododaphne folijs, & floribus iumentis omnibus perniciosa est, homini verò contra serpentes præsidium.

sidium. Veratrum, & cicuta homini pestifera: illo coturnices, hac sturnos vesci constat: quod eleganter expreßit Lucretius.

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta (alibi: Barbigeras pecudes, hominumq; est acre venenũ. &

Præterea nobis veratrum est acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.

Ferulæ asinis gratißimo sunt pabulo, cæteris verò iumentis præsentaneo veneno, vnde id animal Libero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ venenũ, platano radicibus infuso gaudium. Scorpio si repit per aconitum stupet, & torpescit. Est quoque herba nomine Cerastis, cuius siquis semen manibus, digitisúe tractauerit, impune scorpium conterat. Feles cohortales gallinas, & aues non inuadunt, quarum sub alis agrestis rutæ surculus adhæreat. Mustela cum serpente dimicatura hoc se cibo prius munit, & loricat. Leo ilicis frondes calcans, vel supergressus obstupet. Lupus scyllæ bulbos euentu contingens resolutus fatiscit, ideo vulpes latebris suis scyllas opponunt. Platani folia vespertiliones abigunt, ideo contra eos ciconiæ ad nidos afferunt. Apium silfas, & blactas, hirundines contra eas nidis inspargendo se muniũt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes apponunt laurum, accipitres syluestrẽ lactucam, quam inde hieraciam vocant, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantum, cornices supinam verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde græcum adagium:

Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιῇ κέκρυπται ἀγρώστις.
Graminis intorti lustro Galerita recumbit.

Et

Et cygni parituri viticem quoque in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infesta narrauimus, quid mirabilius si multa, & amico consortio, & naturali affectu beneuolentiæ deuincta conspiciamus? miro Naturæ arcano, nec nisi alijs fœderis nexu coalescũt. Si serpens homini inimicus, lacerta homini amica, cuius conspectu lætatur, contemplatur, vt saliuam elambat, quid homini amicius quàm canis? & inter aquatilia delphinus? vt φιλάνθρωπος dicatur: & venerios quoque & amasios constat: vt Appion scriptum reliquit, & aliquot seculis antè apud Naupactum (vt Theophrastus tradit) amatores flagrantißimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis fortè conspectos, aut in vadis littorum miris, & humanis modis exarsisse. Vulpes cum serpente amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, & psittaci simul.

Vnde Ouidius:

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem sibi auxiliantur contra vulpium genus communibus inimicitijs. Sic galgulus & lædus, iunco & alauda. Sic harpæ & miluus contra triorchem communem hostem. Nec minus inter pisces, qui gregatim degunt. Estque inter balænam, et pisciculum quendam magnitudine & gobij forma tantus amor, vt lubens antegradiatur, viamque dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, vitæque spem habeat, & quiescente quiescat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur velit ei inseruire. Sic inter plantas amãt vites vlmum, & populum, quòd nimis propemodum in eis luxurient, vt ipsis nuptæ maritæque per earum ramos scandentes, adeo capreolis, & sequacibus

cibus loris amplexentur, vt auelli, diuelliq; nequeant, & lætißimæ multum afferant fructum, quod in alijs non sic euenit. Palmæ vehementiori se prosequũtur amore, vt altera alteram desideret, et adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillãtur pruritu, vt pronæ comas simul inclinent, vel complicentur, si propius hærent, at funis nexu religatæ, tanquam mutuo per eam contactu complexentur, & Veneris munere fungantur, vt capitum vmbracula hilariter erigant. huic vesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fructuosam reddunt. Narrat & ardentius amoris desiderium Leontius, veterum verbis fortasse fisus, quod sic cõsociari cupit, sic Veneris est animus, vt nec desiderio stimulata cupiditate prius quiescat, quàm ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam conspicere cuique licet, suis incumbere comis, impatientemque suum grauari stabilimentũ, et quasi viduam infructuosam degere: & nisi subuentum sit, emori, quæ res non latet agricolam, quòd amoribus affl ictetur: nec ille remedij inops, vt in quem maritandi cupidine deflagret, penitus cognoscat, cùm plures consociatæ ambiant, eas contingens denuò afflictæ amanti affert, cùm autem manus tanquàm osculo affricare senserit, vti desiderio satiato denunciet, blandioribus comis demulcens, nutat: vnde maris flores trunco erutos, amasiæ capiti circumponi, sic amantis munere iam onusta, dat sobolem, & hoc amoris pignore exhilarata fœcundabitur. Nec fructus in fœmina palma perdurare potest, nisi florem maris cum puluere super eam concusserit. Amor est quoq; magnus inter oleã, et myrtũ: & vt refert Androcius myrti brachia, virgultaq;

per

per oleam prorepunt, & commiſcentur, & radices mutuò complicantur, nec alia præter ipſam iuxta eam ſeritur, ſic & fico, cæteris inimica. Nec minus myrtus cum punico mutua conſuetudine ſupra modum oble- ctatur, quòd ſi conſortio fruuntur, fertiliores euadunt, & quanquàm radices aliquo diſtent interuallo, cõple- xu tamen exhilarantur, ſed coniugio lætantur magis, vt inſita myrto punica maiora largiatur poma, Didy- mus. Et magna eſt cum arundine aſparagi conſociatio, vnde corruda optimè in arundinetis ſeritur, & lætior proſiliet. Sola amygdala minus ferax, aſſociata verò ce lerius dat fructum. Multæ quoque arbores ſterileſcunt, ſi in propinquo palum, vel maſcula non adfuerit, vt i- nito quodam fœdere pariant. Oleæ ſterilitatem tollit oleaſtri talea. Vnde carmen.

Fœcundat ſterilis pingues oleaſter oliuas,
Et quæ non nouit munera ferre docet.

Inter allia, roſas, & lilia arcanum eſt commercium, vt propiùs naſcentia ſimul gratificentur, & lilij, roſæque flores ſuauiores oleant. Lætiora omnia prouenient cui ſcylla fuerit adſita, etolera omnia in vniuerſum iuuan tur, ſi iuxta ea eruca cõſeratur. ex Frontonis dictis. Cu cumeres aquas diligunt, vt oleum oderant, vt eis im- minentes, vel modicè diſtantes adrepant. Ruta nuſquã lætior proſiliet, quàm ſub ficus vmbra, vel ſi eius corti- ci inſeratur. Cattus radicis odore phu impensè delecta- tur, quod illius oculi corroborentur. Vnde nomen gat- taria inditum, vt maximè perfodiant, & caput ſæpius reuolutent. ſic, & nepta. atque hæc ſufficiant, longiori enim oratione aures detinuimus.

Quod particulari indiuiduo maximè insint è cælo dotes. CAP. X.

Haudquaquam dotibus indiuidua carent luculentis, & mirificis: sed magnam in operationibus retinent potestatem, & maiorem, quàm ab ipsa habeant specie, cælesti stellarum situ, occultaq́ue proprietate. Inquit Albertus: Omne indiuiduum, quod sub stato nascitur horoscopo, cælestiq́ue influentia, congruam haurit proprietatem, & mirabilẽ operandi, patiendiúe energiam, nõ specificam, sed propriam & peculiarem. Vnde varij indiuiduis asscribuntur effectus, & inclinationes, vario ab influxu, cælestiq́ue habitudine, quæ omnia nouisse Magum oportet, vt multis ostensis operandi vijs, eligat commodiorem, suoq́ue inseruiat vsui, si inops aliquando eorum fuerit. Nostrum enim tunc absoluimus pensum, cùm indagandi componendiq́ue methodum tradidimus, ne quid nostris in historijs desiderari poßit. Sed redeat, vnde oratio fluxit. Refert quoque Albertus gemellos extitisse, alteri quorum latus erat, tactu cuius claustra & portæ paterẽt omnes, alter è diuerso rependens claudebat, quæ aperiebantur. Alij cati, muris, aliorumq́ animalium sic perhorrescunt aspectum, vt non poßint non ægrè ferre, & in animi deliquium cadere. Sic aliquibus strumas sanandi, & diuersa curandi vlcera est impressa cælitus potestas. & quod chirurgũ fatigauit multum, pharmaco curari non valuit, nec vlla profuit medicina, solo saliuæ tactu sanatur. Nec minus considerari debent, quæ non generi toto, sed quæ solis conueniunt indiuiduis, & insunt. vti meretricibus audacia, ganeonibus petulantia, furibus timiditas, & huiusmo-

iusmodi paßiones multæ, quæ paßim literarum monumentis memoriæ produntur.

De rerum viribus, quę animalibus in vita tantum insunt. CAP XI.

PErpendere ac intueri par est functiones præinsignes aliquas, imo maiorem eorum partem, quæ in vita tantum operantur, post autem interitum hebetantur, & euanescunt, & rarò aliquibus inseruiunt. Luporum oculi vocem, catoblepa verò & basiliscus confestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorum impetus, struthiocamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quòd nil penitus liquidò agunt: emoritur enim & deperit virtus illa, vita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendæ. Ideo in Naturalis Magiæ præceptis non temerè sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, ijs iam viuis demere, fueritque præstantius, si id fieri potest in vita supersint, animanti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit virtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multùm, quæ in animalibus gignuntur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalis, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longe secus operari sunt solita, viresque luculentiores habēt. Obseruatur id multùm medicorum astipulatu, cæterorumq́; qui huiusmodi studio nauant operam. Si extrahentur posthac è ranis linguæ, è pastinacis radij, lapides ex animalium capitibus, aut oculi, vt aliquid opportunè operentur, non enim è mortuis illis, sed adhuc vita fruētibus, viuaque in aquam proijciantur, & viuant, vt non insita eius virtus depereat, & flaccescat, sed virtutis

tutis exuperantia ad agendum promptiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini, quod verbis parcentes, breuiter enarraturi sumus.

Quòd post mortem vires aliquæ corporibus quoque inhæreant. CAP. XII.

NEc minus in rebus vita carentibus perspicere licet: remanent enim proprietates aliquæ sic consociatæ, vt operari non desinant, immò et valentius multò. Lupi sic ouibus sunt exitio, vt odium post interitum seruent, nam si lupina pelle tympanum accommodabis, inter cætera ex ouibus pulsatū audies, silentibus sonoris omnibus, & obmutescere ea faciet: ex vrsi vel lupi corio confectum, & pulsatum longè equos abigit & fugat. Et si ex omnibus eorum intestinis chordæ in lyris tendantur obstrepent, nec temperamentum vnquàm efficient. Dißidet hyæna cum panthera: vnde qui hyænæ corio se loricat iam mortuæ, fugiunt quæque, nec congredi quidem sustinent. & si eorum pelles è regione aduersantes suspendes, pantherarum pellis pili defluunt. Leonis pellis cæterorum animalium pelles absumit, & erodit: lupinæ verò quoque agnorum, & reliquorum alituum pennæ aquilinis permixtæ in tabem resoluuntur, & per se decidunt. Aduersantur sibi florus & ægithus, & tam est eorū pertinax odium, vt mortuorū sanguis simul commisceri non posse dicatur. Amant sic columbæ tinnunculum, vt referat Columella, si quis tinnunculi pullos in fictilibus ollis defoderit, et stipantia opercula superposuerit, & gypso oblinita vasa, in columbarij quatuor angulis suspendantur: auibus amorem loci conciliare, quæ desiderio captæ nunquam mutent sedem, sic post

mor-

mortem amicum amant. Nec herbæ, ſimpliciaque cætera operari deſinunt, quia iam detruncata, aut ſicca depereant, ſed iam validæ eis quoque vires præualent. Tu autem conſidera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quòd aliqua tota ſubſtantia, & partibus operentur.

CAP. XIII.

INſunt præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt operanturque: quarum exempla in reliquis obſeruato, & iis vtitor. Impudentiſſimæ meretrici, nõ audacia ſolum, ſed virtus etiam ineſt, vt quæ tetigerit, vel ſecum habuerit, vim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: vnde qui illius ſe ſæpius contemplatus erit ſpeculo, vel induerit exuuias, ei redditur, & in impudentia, & in libidine ſimilis. Nec ſolùm ferrum à magnete contactum trahitur, ſed cætera allicit ferrea, ac vti dicemus anulus vnus quem rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquam catena pendere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vſi, & lugubrem, & moribundum reddunt hominem. Idemque in cæteris obſeruare licet. Animaduerſione quoque dignum puto, rerum virtutes aliquibus ſubſtantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet, vt diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè ſuis, ſed tota ſui ſubſtantia, exemplaque plurima paſſim leguntur. Multa ſecundùm partes operantur aliquas, oculis ſcilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt veſpertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput: fugiuntque

vpu-

vpupæ cor, non tamen caput; vel alas: id in reliquis animaduertes. Nunc quomodo per rerum similitudinē operari oportet, clarè doceamus.

De rerum similitudine, & qui per eam virtutes operari, inuestigarique debeant.

CAP. XIIII.

QVæ ex totius substantiæ proprietate iam euenire diximus, si conferantur, aut affinitate genuina deuinciri, aut dißidio præliari vidimus. Nunc autem, quæ similitudine quadam operantur, dicemus. nec est principium magis in dicendis profuturum, nec radix vnde secretorum & mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximam, & talem adhibeas diligentiam, qualem accuratißimè veteres adhibuisse in eorū scriptis reperimus. Vt hinc pars maior eorum secretorum constet. Vnde vt in compositione & noscere, & aßimilare discas. Vniuersas rerum species, & qualitates ad se aliqua secundùm totum eorum posse inclinare, trahere, & allicere, & ad suum conuertere simile videmus, & si ex actione præcellentes fuerint, id facilius eueniet: vti ignis ad ignem mouet, ad aquā aqua. Et asseuerat Auicenna, quòd si quid diu in sale steterit, salsilaginē totum resipiet, & si quid in fœtido, fœtidum, & si cum audace, & timido, audax & timidus fiet. cum hominibus si quod animal conuersari solitum humanum, & cicur euadit. Huiusmodi multa astruunt Medicorum dogmata: vti corporum partes aliquæ similibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dentes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis, vel gallinæ cerebrum memoriæ, & ingenio confert,

eiuſdemq́ue calua recens epulis immixta iuuat epilepſiam. Muſtelæ oculus dexter in anulo poſitus, liberat à faſcinatione, quæ per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculum ſecũ detulerit, ægrè non videbitur. Si eorum linguas, minus inuidorum nocent linguæ, vel verba, Gallinæ ventriculum ante cœnam ſi comederis, & ſi ægerrimè concoques, ventriculum tamen confirmat. Cor ſimiæ cordis prohibet pulſum: & audaciam, quæ in corde reſidet, adauget. Lupi virga aſſa, & inciſa, ſi editur, venerem excitat, ſi langueſcunt vires. Leporis vterus ad fœcunditatem valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagrici pedi imponas, vel læuum læuo, articulorũ lenit dolores. & tandem membrum quodlibet membro ſimili prodeſt. pleraque ex Medicorum ſcholis condiſces: non eſt enim noſtri conſilij omnium meminiſſe, quorum iam ipſi meminêre. Colligendũ præterea, multumq́ue aduertendum, quibus inſit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius exceſſus, & non communis, vel affectio, vel huiuſcemodi perturbationes, & num ille exceſſus caſu, natura, vel arte inſitus ſit: vt calorificus, frigorificus, amor, audacia, ſterilitas, fœcunditas, triſtitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operentur, & quam minimè impunè puto, vt ſi mulierem ſterilem reddere deſtinaueris, ſterile conſiderato animal, quodq́ue excellenti paſſione illa ſuperet omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mula: cuius ſudor, vrina, cor, matrix, vulua, & maris teſticuli, ventri impoſiti, ſi hauſti, vel condimento aliquo eſi ſunt, vel ſuffitu, per infundibulum hianti ore rapti, prohibeant cõcipere mu-

lierem,

lierē, concipiendiq́ spem adimant. Sic salix inter plantas si elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiuiduum aliquod, quod nunquam fuerit infirmū, ægritudinibus confert omnibus. Si audacē, vel impudentem aliquem reducere curaueris, fac illum secū afferre leonis pellem, oculos, vel galli, animosus, & inuictus perget inter inimicos, et eis timorē inducet. Si amorem inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maximè retinent desideriū, & diligunt. Vti passeres, columbæ, turtures, & hirundines. & hora, qua præcipuè his vacant, arte, vel euentu. & operæprecium fuerit, si partes accipies, vbi maximè vigent: vti cerebrū, cor, testiculos, vuluam, matricē, sperma, menstruum, vel secundinam. & si mulieribus paras insidias testiculos, vel sperma. si viro menstruum, vuluam, vel matricem. Si loquacē aliquem optabis, dant linguas, modumq́ue optato potiendi, ranæ aquaticæ, syluestres anates, anseres. et si quæ sunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obstrepera, & loquacitate non incelebria, quorum linguas, si pectori, vel capiti dormientis mulieris supposueris, quia loquaciora noctu sunt, cordis secreta propalat. Plæraque, quæ potius luxuriātis, quàm proficiētis essent lectionis. Quonam modo ritè ministrentur, inferius docebimus, cùm de ijs profusiùs agemus. Nunc autem de cælorum operationibus proferamus aliqua.

A cælo, & sideribus vim nasci, multaq́ue inde euenire. CAP. XV.

Non dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, et ab ætherea natura illa vim quandā illabi, vt quæ mutationi obnoxia sint, rata le-

ge, & continua serie corrumpantur, atque gignantur. Vnde non temere Aegyptios puto cælorum influxibus ascripsisse cuncta, cùm hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemæus, qui cælestes influxus ad normam expangere, et inde multa præsagire est ausus: & verbosa ait probatione non indigere. Nec minus et siderum omniū verbere, animantia, germinaq; omnia crescere, decrescereq;: ex aliquibus crebriùs, manifestiusq;, alijs veró incertiùs, & interuallis rariùs. Aristoteles dum superiorē lationem cunctorū causam, & principium esset contēplatus, quæ si desisteret, hæc illico deperirent: Necesſitate (inquit) fuit hic mundus superioribus lationibus cōtiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur. Tantamq; à Sole vim diffundi nouit, quód denuò concinnè protulit: In obliquo circulo flexuosus solis meatus progenies, & interitus caducorum omnium est, et accessu, recessuq; temporū interualla causari. Plato cælestes quosdam circuitus causam esse fœcunditatis, sterilitatisq; ait. Ipse Sol temporum rector, vitæq; regimen est. Vnde Iamblicus Aegyptiorū doctrina fretus inquit: Quicquid boni adest, id solari potestate adesse certum est, & si quid ab alijs habemus ab ipso tamē absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontem cælestis lucis: Orpheus vitæ lumen: Plato cælestem ignem, sempiternum animal, astrum animatū, maximum, & diurnū: Phyysici cor cæli vocant. Affertq; Plotinus ab antiquis Solē Dei loco esse veneratū. Nec minus Luna sua, Solisq; virtute operatur, cùm nobis affinior, & peculiarior sit. Albumasar per Solem & Lunam omnibus vim infundi, insinuariq; dixit. Doctisſimus Hermes post Deum, Solem, & lunam vi

uen-

uentium omnium vitam esse. Hæc terris citima, cæteros vicinitate exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam habent affinitatem, vt animata, inanimataque sui incrementa, & damna sentiant. maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè fluctuant, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocando perpetua agitatur vicißitudine, nec id nisi Lunæ motui ascripsere cuncti, vt nunc auido haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo refluat: nec apparet vnde aliter euenire poßit. Munificentiùs prouocat animalia, tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucillius) alit ostrea, echinos, spondylos, conchylia, cancros, cæteraque, quia noctu tepido fulgore mitificat, gibbosa autem, vel in cornua vtrinque falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam quod modò retulimus sidus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quique plurimum humoris abundant aquei, vt adolescente gliscant, & senescente decrescant. vt referat Athenæus maxima perspici posse Soli auersa, et aduersa eorum incrementa, & decrementa. Nec plantarum germina cæli statum respuunt: quòd norunt agricolæ, cùm sæpius exploratum habeant in insitione: nam crescens lignum, non fructus incrassat, silens verò fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum, & menstruum Lunæ cursum plantis sic necessarium iudicauêre, vt pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit existimata. Luna quoque dum per Zodiaci signa peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes iniiciunt: si per aërea migrans commora-

morabitur, arbos diffundet ramos, folijs luxurians, & magis sursum, quàm deorsum concrescens. Immò quod certius reperiri poterit signum, quàm quòd in punico malo cernere est, vt quot diebus ab interlunio discesserit luna, tot annis sobolem det? Et fertur allium, & si luna sub terris posita seratur, & item sub terris latente vellatur, odoris fœditate cariturum. Cædua omnia, vti trabes, lignaque, dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatent plurimo, & quasi per humoris conceptionem emollita vermiculantur, & marcescunt. Vnde iubet Democritus, nec Victruuio displicet, statuta ratione innocentiùs in decremento cædi, vt materies tempestiuè cæsa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variando, varios demonstrat effectus, nam à Solis coitu vsque dum cornicularis, & diuidua fuerit, humectat, & calefacit, humectans magis, signo quod humida omnia gliscant, & humificam virtutẽ ab ea recipiant. dum verò prætumida, & in orbem sinuata fuerit, æquè calidum, humidumque habet: sentiunt id arbores, et mineralia. Decrescens verò vsque dum medio orbe cæsa, calida humidaque, plus tamen caliditatis, cùm plus habeant lucis: vnde contingit pisces per aquarum superficiem commeare: in eo tamen occultus tepor, quia humecta diffundit, & humore aucto putredo prouenit, vnde in tabem ea resoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba apparere desierit, calida, & præstantiorem tunc cæli statum Chaldæi astruunt sapientes. Sic lunarem quoque esse herbam, rotundis folijs, circinatis, & cæruleis tradũt, quæ lunæ dies nouit: Nam crescens vnũ

in die producit folium, & decrescens deponit. Latiùs & crebriùs apud nos id perspicere licet in mansuetis animalibus, & plantis, cōtinuoque id experimur visu. Sentit formica minimum animal siderum vices, vt interlunio cesset & quiescat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero respondent vt tumido orbe crescant, cauo autem decrescant. Capilli resecti, & vngues tonsæ post interlunium celeriùs, ante verò seriùs renascuntur. Aelurorum pupillæ easdem Lunæ vices nouêre, vt nunc ampliores, nūc arctiores cernantur: quòd qui huius rei periculum facere quæsierit, in eodem sit lumine: maius enim eximiè arctat, minus verò laxiores facit. Scarabæus siderum ætates, & tempora manifestat, ex stercore pilulā in orbem conglobat, humoq; effossa scrobe vigintiocto diebus obruit, tantisper condens, dum ambiat signiferum Luna: & ad interlunium reuertatur: tunc orbē aperiens, nouam dat sobolem. Cæpa (quod multò mirandum est magis) inter olera omnia sola siderum vicißitudines aduersas nouit, & contrarias habet augendi, minuendique vices, reuiuiscit enim, & cōgerminat decedente Luna, contra autem decrescit adolescente: quā ob causam Aegyptij sacerdotes eam non comedunt, vti apud Plutarchum IIII. in Hesiodum cōmentario legi. Tithymali genus vnum, quod vocant Helioscopiū, quasi Solsequū comam ad Solis normā circumagit, vt expergiscatur, et occubet crepusculis sopitum, desiderio quodam excitū, & vt eius ortū manè spectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & solares herbæ multæ, vti heliotropion: iubare enim exorto interdiu semper prono vertice spectat, vt nusquam videatur

deatur eius intorsisse folliculum, fœdere amoris quodã, seseque eodem inclinat, quo sidus defertur: sic maluæ flores, & cichorium. Lupinus quoque abeuntẽ Solem intuetur, vt caulem nusquam intorqueat quotidie agricolis horam nubilo etiam obumbrante, vti horarum index demonstrat, eisque est confecti sideris signum: & in Euphrate ait Theophrastus: Loti florem non solùm aperiri, & claudi, sed etiam caulem aliàs abscondere, aliàs patefacere à Solis occasu, ad mediam noctem. Sic olea, salix, tilia, vlmus, & populus alba solstitium demonstrant, frondes obuertunt, albaque lanugine canescentem dorsum ostendunt. Irium, & arentis herba pulegij tametsi radice careant, ligno suspensa, & affixa florent, & æquidium ostendunt.
Selenites perinde ac si Lunæ iubar diceres, lapis est, quem alij aphroselinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eamque reddit in singulos dies augescentem, & decrescentem. Et lapis alius est nubeculam continens, quæ Solis instar, emergens, demergensque circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in exortu, quod stans manus in cælum tollit, & regium insigne in capite gestat: talemque habet cum Luna consensum, vt in eius congressu, ex quo affici solet, cum intermenstrua, non pernox, & blando colore illustrans omnia, sed opaca, silensque est, mas cynocephalus quoquam non intueatur, nec comedat, sed in terram demisso vultu Lunæ, raptu indignè lugens, mœreat: fœmina verò illuni nocte non contenta, nusquam oculos contorquens, eadem cum mare patitur, & è genitali sanguinem mittit. Ideo adhæc vsque tempora cynocephali in sacris nutriuntur, vt ex ipsis tem-

ſis tempus coniunctionis Solis, & Lunæ ſciri poßit. ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens imbres & pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiem aguntur. Viperæ & ſerpentes furunt, ſtagna mouentur, in cellis vina fluctuant, & maximi ſentiuntur in terra effectus. Ocymum ſub eius ortu pallescit, & coriãdrum ſicceſcit, à Theophraſto traditum. & caniculæ ortum quotannis obſeruabant diligenter, & ab ea coniecturam capiebant, vti ſcribit Ponticus Heraclides, ſalubris ne, an peſtilens annus futurus eſſet: nam ſi obſcurior, & quaſi caliginoſa fuerit, pingue & concretum eſſe cælum, vt eius qualitas grauis & peſtilens futura ſit. Si clara & pellucida apparuerit ſtella, cælum ſignificat eſſe tenue, ac purum, & propterea ſalubre. quam ſic metuebant veteres, vt ei canem ſacrificare inſtituerint. Columella.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.

& Ouidius:

Pro cane ſidereo canis hic imponitur aræ.

Præſentit eam fera, quam Oringem appellat Aegyptus: nam Solis radios tunc contuens caniculam adorat. Moleſtas dicit Hippocrates purgationes ante & poſt eam, nec ſecandas venas: pleraſque demonſtrat Galenus operationes in diebus decretorijs obſeruandas, & neceſſarias admodum: nec minus in ſerendis ſegetibus, iactis ſeminibus, & plantarum propagationibus. Nec te magnorum ſiderum configurationes lateant: è ſignis diſceſſus, vt aqueæ igneæque impreßiones in aëre videantur. Quòd ſi hæc æquo animo conſpexeris, quis non omnium inferiorum cauſas ſidera ipſa eſſe conijciet? qui

quibus iam ignoratis maxima ſecretarum operationum ſcientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia ſtatis exerceri temporibus, & pariter parari debent. CAP. XVI.

P*Ropterea nos ſtatis omnia parare debere temporibus, nec prætereundum id eſſe cenſuimus: nam vti cælum varias reddit anni conſtitutiones, ita & plantas variat: ad incrementum autem alimentũque plurimùm cæli temperies (vti dixit Theophraſtus) & in totum anni conditio iuuat. Vnde non ab re eſt, quod prouerbio dicunt: Annum producere fructũ non aruum. Ita vt operationes retineant noſtra ſimplicia validiores, ſcito aliqua multùm retineri, aliqua verò breui temporis proceſſu vim expirari, vti omnibus conſpicere licet, & cautum eſt medicorum regulis quæ multis ſeruentur annis, quæue inutilia ſint habenda. Sic ſæpe, quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experimenta, cùm fortaſſe incidant in manus aliqua vetuſtate collapſa & conſumpta, præcipuè quæ in gemmis & in lapidibus. Inſunt præterea in herbarum radicibus, folijs, floribusq́ue potiores virtutes, ſi ſtato decerpantur tempore: Nam radices omnes autumno ſunt euellendæ, tunc cum humore & virtute ſcatent plurima, aliter enim exareſcendo euaneſcunt, & tunc decidua ſunt folia, vis ipſis occulitur, verno tempore flores, cum illo enaſcantur tempore, & vim retineãt magnam, æſtatis tempore folia, ſic in cæteris obſeruãdum iubemus, cui ſimilis eſt Dioſcoridis ſententia. Verùm (inquit) in primis curam impendere oportet, vt ſuis tẽporibus ſingula, & demetãtur, et recondãtur: certè enim pro horũ ratiõe, aut valent viribus*

bus, aut euanido, nulloq́ue munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt, sic si non suo tempore, & oportunè colliguntur, minus viribus valent, aut si per imbecillitatem intabuerint.

Quòd Regiones, & loca maximè sunt consideranda vbi nascantur simplicia.

CAP. XVII.

NEc eis rarò errare contingit in plantis, metallicis, & ijs similibus, qui loci situ spreto, ea propinant, quæ in vsum & manus veniunt. Si quis verò id integrè assequi velit, non parùm conducit, si cæli status & loca spectentur propria: vti enim locus diuersas sortitur temperaturas, ita & diuersitatem in plantis operari potest, & tantam aliquando in plantarum virtutibus mutationem causatur, vt non solũ huius disciplinæ rudimẽtis iniciati sæpenumero fallantur, sed in earum virtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parùm Philosophiæ studijs nauant operam. Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturãs loca terræ virtutib⁹ diuersis, vt in eis sigillarentur virtutes diuersæ: vt in plãtis, & rebus alijs, quales merentur secundùm genus eorum. Cui consimilis & Porphirij sententia: Quod est (ait) locus generationis principium sicut & pater. Clarum est & Dioscoridis authoritate: quòd magni quidem refert, si loca in quibus prodeunt cliuosa, & ventis exposita sint, et proflata frigidaq́ue, & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur. contrà, quæ in campestribus riguis & opacis, cæterisq́ue locis à vento silentibus enascuntur, plerunque degenerant & minus viribus valent. Et Achaiæ apud Cabyniã

maxi-

maximè ita refert Theophrastus: Vitis quoddam genus habetur, cuius vinum abortum facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoque abortu periclitari necesse est, & in gustu, nec vua sensum alium, quàm cæteræ vuæ faciũt, nec vinum à cæteris vinis distare percipitur. Nec solùm plantarum naturas regio ipsa permutat, sed hominum mores & formas. Quis non cernit Asianos, Lybicos imbelles & timidos? contra Europæos animo & corpore prorsus varios, audaces, bellicosos, magnanimos, & solertes. Scythas effœminatos, eunuchos, & ad concũbendum impotentes: forma autem alijs crassam carnosam, alijs verò gracilem? Nec in his tantùm regionibus solum variatur, sed in eorum quoque partibus: vt Hippocrates refert in libro de aëre, aquis, & locis, & Platoni, & Galeno quoque placitum video. Vnde si per regiones multùm à primis distare videntur, neque pares retinent vires, eò deferantur loci, & vnde maximè vim illam sortiri videntur. Neque enim æquè efficiunt, quæ ad Septentrionem, vel ad Austrũ vergũt, vel quæ Solem exorientem, occidentemue spectant. Incolunt montes, pinus, abies, & terebynthus: fluuios platanus, populus, salix: syluas ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæue stagnãtes aquas, fluentes, palustres locos, vmbrosos specus, fontium & parietum aspergines, & saxa manantia. quibus non inficior alios scaturiri locos, virtute non tamen pari, in vno enim intensiùs, in alio remissiùs operantur secundùm Naturæ dispositionem, quæ hic vel alibi nasci amat. Cicutæ succus Athenis venenum pœna Atheniensiũ publica inuisus: quẽ quũ Socrates præsumpsisset, præsentanea de medio morte sublatus est. hic autem

impu-

impunè magis sumitur, & bestijs manducatur. Et in Perside ferunt lætalem nasci arborem cuius sunt poma præsentis veneni, vt ilicò vescentes interimant: quapropter in supplicijs tantùm ijs vtebantur. Regibus tamen in Aegyptum translata, & Persiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & salubria defert poma. Columellæ de hac extant versus.

Stipantur calathi, & pomis, quæ Barbara Persis
Miserat (vt fama est) patrijs armata venenis:
At nunc expositi paruo discrimine læti,
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Locorum & fontium proprietates aliquæ, quæ operi nostro conferre possunt.

CAP. XIII.

NEC minus locorum diuersitas in varijs rerũ effectibus operatur: Locus enim quoque terrarum, aquarumq́ue miracula retinet multa quæ rectè scire & noscere Magum oportet, nam sæpenumero videmus aliqua situs ratione solùm operari, et miracula afferre ob cæli inclinationẽ, & Solis impetũ longiùs, & propiùs accedendo recedendoq́ue. Si enim terra vna ab altera non differret, non solùm in Syria, & Arabia in harundinibus, iuncis, herbisq́ue essent odores, & thuriferæ arbores, neque piperis baccas, neque myrrhæ glebulas darent, sed in omnibus terræ locis generis eiusdem omnia procrearentur. Ex fontibus quoque proprietates hauriũtur aliquæ, quæ non aliter possent fieri, nisi cũ terrenus humor suis proprietatibus saporum in radicibus infusus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci, & sui generis fructus saporem. Zama Afrorum est ci-

uitas

uitas, ab ea passuum millia viginti est oppidũ Ismuc, & cùm Africa parens & nutrix sit bestiarum, & maximè serpentium, in eis agris oppidi nulla nascitur, & si allata ibi ponatur statim moritur, & terra illa aliò translata idem efficit. In Tarquinensi lacu magno Italiæ nemora circunferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellentibus, quadratam verò nunquam. In agro Cispadano, in tractu eo, qui Monsterax dicitur tritici species, quam siliginem vocant, tertia satione in frumentum vertitur. Iuxta Harpasam Asiæ oppidum cautes est horrenda, quæ vno digito mouetur, & eadem si toto corpore impellatur resistit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis scatent ignibus: vti in Sicilia Aethna mons sæpe flagrat, & in Phaselide mons Chimæra, & tradit Ctesias ignem eius aqua accendi, extingui verò terra: & in Megalopolitano agro, & in subiectis Arciæ aruis si deciderit carbo terra ardet. Sic in Lycia Ephesti montes tæda tacti flagrant, vt lapides & arenæ in aquis ardeãt, vnde si quis baculo sulcos traxerit, ignium riuos sequi narratur. Nec de aquis minora narrãtur: dũ enim p subterraneas partes procedũt, per alumen, bitumen, sulphur, & cætera metalla transeũt, nunc internas percurrendo partes illicò corpus contabescit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi solẽt. Sunt & genera aquarum multa, nec paucas habent proprietates. Est enim in Sicilia Himera flumen, quod in duas diuiditur partes: ea enim quæ contra Aethnã profluit, infinita est dulcedine, quæ verò per sal currit, salsum habet saporem. Est & inter Mazaca, & Tuaua Cappadociæ vrbes lacus quidam, in quem si harun-

dinem

dinem immiseris, vel lignum, paulatim lapidescit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuium aqua, quæ in Tophum lapidescit, ita vt qui aqueductus deriuant, integra struant ex illis septa. Sunt Bœotiæ flumina Cephysos & Meles, & cùm pecora suis temporibus ad cōceptionem partus per id tempus ex eo continuè bibunt, inde quamuis sit alba procreant alijs locis leucophæa, alijs pulla, alijs verò corecino colore. Sic ex Peneo Thessalico, & ex Astace Pontico fluminibus bibendo nigrescunt oues, sunt & genera aquæ mortifera, quæ per maleficum terræ succū vim recipiunt in se venenatam: vti Terracinæ fons, qui Neptunius vocabatur, ex qua qui biberāt vita priuabantur, quapropter antiquos eū obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo non solùm qui biberint, sed qui se lauerint moriuntur. Stillantes sunt è saxo frigidissimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur: quam neque argentum neque æneum vas potest sustinere, sed dissilit & dissipatur, nec illam aliud continere potest, nisi mulina vngula, quæ memoratur ab Antipatro in prouinciam, vbi erat Alexander per Iollam filiū perlata, & ab eo aqua illa regem esse necatum. In agro Phalisco via campana in Corneto campo est lacus, in quo fons oritur, vbi anguium, lacertarum, reliquarūq; serpentium ossa iacentia apparent, quæ si extrahere volueris nil reperies. Item sunt nonnullæ acidæ fontium venæ: vti Lyncesto, & in Italia virena Campania Theano, alijsque pluribus locis, quæ virtutem habent, vt calculos in vesicis potionibus discutiant. Fons est vnus Paphagoniæ, ex quo etiam sine vino potentes fiunt temu-

temulenti. In insula autem Chio fons, è quo qui biberint impudenter fiunt insipientes, & saxei redduntur sensus. Susis autem fonticulus est, è quo qui biberint amittant dentes. Nili aqua adeò est fœcũda, vt ex ea animentur glebæ. In Aethiopia fons scaturit, qui circa meridiem adeò friget, vt sit inhabilis potui, vbi autẽ media accesserit nox, sic feruet, vt tangi non sustineat. multi præterea sunt, quorum meminit Ouidius.

Medio tua corniger Hammon
Vnde die gelida est, ortuq́ue obituq́ue calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit.
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus
Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroq́ue capillos.
Quodq́ magis mirũ est, sunt qui non corpora tantum,
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenæ Salmacis vnda?
Aethiopesq́ue lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq́ue meris abstemius vndis.
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit
Haud aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ Pheneum dixêre priores.
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.

Aliæ sunt quoque locorum & fontium proprietates, quas qui quærit libros legat, quos scripsit Theophrastus

Timæus,

Timæus, Posidonius, Hegesias, Herodotus, Aristides, Metrodorus, qui vigilantia & infinito studio locorum proprietates exquisiuerunt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio, Solino, multisq́ historijs narrata.

Vt misceri & cõponi simplicia debeant, mixturas subingredientia nostras.

CAP. XIX.

IAM compositiones simplicium, vel mixturas necessarium tradere iudicauimus, vt postquàm latentes Naturæ effectus studiosi inuestigare didicerint & omnia seligere, in lucem vt mira illa depromant, & componendi methodum discant: quam & medicis obseruatã summopere video. Quia sæpe vnico nõ indigemus effectu, sed duplici & triplici, sic & simpliciũ mixtura vtendum est, vt quæsitos depromant effectus. & ad hoc eam inuentam iudico. vel enim sæpius euenit, vt remißè operentur aliquando: nos verò vt promptiùs agant, citiusque actionem expediant multipli præsidio corroborare solemus: & contrà, si intensè nimis effectum depromant, eorum vires hebetare & extinguere. Sæpißimè autem euenit, vt cùm statutum membrum ferire volumus, caput videlicet, cor, vel vesicam, associemus aliqua vt illud directè vulnerent, et omnibus prouideant: vnde euenit, vt contraria quoque permisceantur. Incœptum igitur sermonem exequamur. Cùm aliquod opus aggrederis, illud primùm considerato, quod maximè intendimus, & ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, compositionis basim vel fundamentum substituamus, à qua compositum dicatur: & tantæ sit quantitatis, quantæ materialis formæ actiones eße debent. Nam vt agant, debi-

tam expoſcũt determinatamque quantitatem, alia autem vti adiuuantia & primi condimenta addantur, nec abſque iis ſic faciliter, nec tardiùs citiusque operentur. Sic commiſcetur odoriferum fœtido, amarum dulci, ſaporis vel odoris gratia, nam ſi amara fœtidaq; fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reiicitur, quibus dirigitur, & animales ſpiritus eam fugiũt & abhorrent, vt eo abſorpto virtutis læſio ſequatur. Sic tenuibus & mollibus partibus craſſæ & duræ iucunditatis gratiâ permiſcentur. Euenit aliquando vt tam exigua ſit pars, vt antequam corpus calefaciat, à corporis abſumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, conueniens pabulũ præbet calori, ne citius, quàm fuerit opus, cõſumatur materia, ſitque operationi idonea. Si exempli gratia conſopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis præſtat nux methella talium compos virium, vt ſomnos conciliet, ſtupidos reddat, & cerebri grauitate ſomno dentur. ea mixtionis baſim reliquis ſubſternimus. vt viuidius inde operetur, opium, & meri fæces adiungimus. Si dura ſint, et fluere volumus, vt eò aptius legumina vel alia ſaturentur, vt dicemus in præparationibus, eis quoque aues ineſcabimus. Mandragoræ itaque ſucco, vel cicutæ, vel bouis felle diſſoluantur: neue fœtida vel amara videantur: mel, caſeum, vel farinam immiſcemus, vt eſculentior fiat res, eò madeant legumina, eisq; comeſſanda exhibeantur: nam cùm cibum guſtauerint, ad terram conſopitæ procumbunt, nec volare audent, apteque manibus capi poſſunt. id in cæteris obſeruandum iubeo.

Quo-

Quomodo mixturæ pōdus inueſtigari debeat. CAP. XX.

EST quoque animaduertendum maximè, vt recta mixturæ doſis percipiatur, ponderumq́ue proportio reperiatur: quòd operationum bonitas rerum omnium non niſi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebunt mixturæ quos pollicetur effectus, niſi omnibus ſint numeris abſolutæ. Vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per ſe priſcos illos ſemper vti conſueuiſſe comperimus, nil niſi eorum delectu & pondere. & ſic experientia comprobata nobis conſcripta. Igitur maximam tu qui his operam impendis, primùm ſimplicis medicinæ pondus reperias, quãtùm res ferat, ſecundùm quæſitæ rei proportionis imaginationem: & tecum finge medicamen illud ex quibuſlibet componẽtium, reſpiciendo qua ſe habeat ad totum proportione. in toto enim ea eſſe debet, & quæ in partibus reperitur, & ſi plus ſuæ doſis poſitum eſſe reperies, habitis componentibus à toto id abſtrahatur. Sic iam ſcito pondere pro fundamento illud ſtatuatur, & tantùm alijs ponderibus ſubſiſtat, & ab eo remoueatur, quantùm inde alijs ſecum mixtis completæ ſuæ æquiualeat doſi, cùm plures res medicamentum ſubingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura percipiantur. Sic de compoſita mixtura nunquàm illud des, quod doſim excedat, etiam ſi ſimplex eſſet in virtute. Sed computatis gradibus omnibus non in quantitate maior vel virtute eſſe debet, vt diuerſam habeat qualitatẽ virtutemq́ue: nam eam nõ addimus, vt doſim augeamus, ſed vt faciliùs opus expediat. Eſt id quoque præcipuè animaduerſione dignũ ſic in mixturis & medicami-

nibus ponderum proportionem variare debere, vti & regiones & climata diuersa sunt: nam & operando diuersam nanciscuntur virtutem: ibi enim viuidiùs, hic autem vegetiùs operantur, vti monuimus. Tu æqua mente librato, & secundum simplicium operationem, ponderum ratio mutetur, demendo, adiũgendo, et tui ingenij solertia accommodando: vt illud operentur quod quærimus. Id autem in nostro opere ratione optima vsi fuimus in experimentorum descriptione, per partes pondera describendo, nec temerè, & vt faciliùs percipiantur: quia fortasse diuersa ponderum nomina, quæ ab alijs obseruari vidimus, artificem ab operatione impedirent: atque vt quisque quæsita & optata quantitate vtatur, ijsdemque vidimus Corneliũ Celsum vsum fuisse: sic enim acccommodatiùs omnibus satisfactum est.

De simplicium præparationibus.

CAP. XXI.

Componere iam, & pondus inuestigare docuimus: superest præparationes simplicium quasdam enarrare, quæ operi accommodatæ, & necessariæ visæ sunt maximè, longeque reliquis maioris artificij. nec tam in simplicibus operationes consistunt, quàm in eorum præparationibus, sine quibus parum, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur plurimis quidem artificijs præparari solent, vt vsui aptiora commodioraque sint. Quæ sunt præcipuè nobis vsu frequẽtiores suut hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combustio, in Calcem redactio, Incineratio, Distillatio, Arefactio, & ijs consimiles. Tunc enim aliquid maceramus, quum humore aliquo immergimus, vt tã

interius quàm exterius res madeſcat & maceretur: vti diximus, et ſubtilior pars in expreßione eliciatur, et terreſtris relinquatur: vt quæſitum humorẽ in meditullio recipiat. Elixamus autem tunc cùm ſuccus ex aliquo non poßit euocari: nam elixando à centro ad circumferentiam extrahimus. Vbi maceratione, vel infuſione non euenit: ipſa tamen tenues reſoluit vapores. Sic aduſtione, Torrefactione, & in calcem reductione vtimur, vt partes penitus humore priuemus omni: quod euenit cùm in calcem reducimus, vt faciliùs reſoluantur, vel in liquorem vertantur, alijsq́ue rebus immiſceantur. Sic Torrefacimus, cùm res conteri nequeunt, vt in puluerem vertantur: id animaduertendo ne res comburatur, & combuſta quæſitas omittat vires, & aſſetur, vt tenuitatem recipiat. Res vel ſimplicia diſtillantur, & vt potentioris virtutis eliciatur aqua, quò faciliùs res & commodiùs operetur: & quia tenuiores medicamẽti partes requirimus, craßioribus reiectis, quæ noſtro officiunt inſtituto: & ſic de alijs operationibus intelligendum eſt. Hæc noſtro operi oportuna & neceſſaria eſſe cenſui. Si quis autem id fuſiùs exoptabit, medicorum libros conſulat: Sed nunc ab his promoueamus ſtilum.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ
PORTAE NEAPOLITANI
MAGIAE NATVRALIS
LIBER II.

PROOEMIVM.

Actenus in causis, earumq́ue actionibus, quòd primo volumine præcepisse videmur, latiùs euagati sumus, quàm par fuerat. Nūc autem, quas polliciti sumus sæpe operationes aggredi non intempestiuū videtur. Sed monstrificas primùm plantarum transmutationes doceamus, multa etenim retinet agricultura inter cætera experimenta huiusmodi, nec iniucunda visu. Sed antequā de eis cōficiendis disseram: præfari aliqua in totum necesse habeo. Plures demonstrat natura vias, quibus facilè votum assequimur, cum certò sciamus facilè plantas in alienigenam transire naturam, varijsq́ue obnoxias esse permutationibus. Ab hoc igitur auspicato principio, viuunt aliquæ cultu plantæ, coliq́ue iubent, aliæ autem negligunt, respuuntq́ue: quibus si his detrahes, ijs adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior fit, immitescitq́ue: pinaster & celastrus degenerant: & immitescunt vrbanæ neglectæ, mitescunt autem syluestres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruscam, & sisymbrium nisi cultura coërceatur figura in nepetam desciscit. Sic si eam stercorabis,

bis, quæ amputationem quærit, & fimi aspernatrix fuerit, illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Præterea operæprecium fuerit si eorum nosces ortum: vti è Theophrasto, alijsque condisces. hæc semine apta est exoriri, illa sponte, alia radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, & ligno minutatim conciso: nam albæ populi cortex contusus, stercoratis sulcis subactus, edules dat toto anno fungos, earũ quoque ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice nasci compertæ fuerint, vel spontaneæ, semen plantabis, quæ autem semine radicibus deposueris, quæ talea, tu surculo seres: insuetos largietur fructus, eosque contra Naturæ ritum euenisse cernes. Iam scimus ficus sationem talea fieri, si semen ficario seres, aliquam efficere diuersitatem scito, cum genuina nõ sit eius satio: vnde nigræ ficus semina sata, ficus præbebunt albas, & albæ nigras: vel nullum penitus genus procreatur, nisi caprificus, aut syluestris ficus. Et ex nigra vua candidam prodire dicunt, quam capuciam vocant. Et populus alba in nigram commeat, vel bonæ frugis arbor nunquã perfectè reddetur. Dulcis amygdala, si fructu seratur, fit amara, du ra, & sapore degenerat. Et è semine dulcis punici acida proueniunt, cùm ex virga prodeat, & germen citet: & ex acinis illius glaucis vilia exeunt. Est & in Creta Cæpæ genus quoddam, vt ait Theophrastus, quod semine satum in radicem crassatur, depositum verò caulescit, & in se-

ſemen totum funditur ſine capite, ſaporeq́ue dulce eſt: Id enim è contrario, quaſi cæteris habet: Omnes nanque depoſitæ, melius, celeriusq́ue perficiuntur. Si rapæ deponuntur raræ, effœminantur, ſi autem denſæ ponantur, maſculeſcere eas omnes aiũt. Et ex rubro lauri, & myrti fructu, nigrum fieri conſtat. Nec incongruũ fuerit, cæli clementiã, temporumq́; viciſsitudines conſiderare, vt in ſuis inter eas cõmutentur temporibus, & ocyùs, & tardiùs ſerãtur. Vetus enim ſemen in quibuſdam valet, vt naturã commutent. Cucurbitæ, atque cucumeris ſemina, ſi recentiora fuerint, maturiùs gignuntur. ex veteri autem ſemine celeriùs proueniunt apium, & naſturtium: & ex ſemine braſsicæ cùm inueteraſcit, naſci aiunt rapã, & contra è raporũ ſemine braſsicã. Tiphæ ſemen in triticũ mutari ſolere, ſi piſtum ſeratur, id autem non protinus, ſed anno tertio. Si ergo irrigaueris, quæ irrigationẽ negligunt, diuerſitatem efficiunt. Mala punica acida fieri credunnur, ſi aſsiduè irrigaueris: ſiccitas enim in his ſuauitatẽ præſtat, & copiã. Sic mutatis quoque in omnibus alimentis, Theophraſtus ait, arborũ quoque genera permutari, & immutatum quoque ſemen terræ cõmiſſum tam plantã, quam fructus permutare poteſt: ratio eſt: quale nanq; principiũ ſit, tale illud quoque ſequi, quod ab eo ipſo principio prodit, neceſſe eſt: ſic præcoces, ſerotinos, maiores, monſtruoſos ſeriatim docebimus. ſat mihi nunc ſit modum demonſtraſſe.

Flores,

Flores, & Fructus quomodo præcoces, vel serotinos producamus.

CAPVT I.

RS naturæ æmula, et imitatrix, dum eam sequitur sublimiora facit. Vnde Magus, vt secunda Natura, illius habitu indutus, oculorum argumentis, & animi coniectura perscrutãs, quod abdita maiestate re ipsa efficit, multiformi ambage, obscurisque tegens inuolucris, & hominũ paratu multa quia noscit prouenire, & quod faueat natura, insolitos partus, & incõueniens producens germen, qua sine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ serò operatura, maturè cogit producere, suo iussu parere, & virtute ipsa, qua cælitus pollet: noscens quoque temporum diuersitate, & ex irrequieto cælestis caloris circuitu flores, fructus variari, ac nascentia omnia quæ in mundo visuntur, vt si cordi fuerit ea immorari, & festinantiùs adducere, vt chariora sint, id mentitis temporum interstitijs exequatur, & in ver, hyemem, & æstatem permutare. Affert præterea non parum cõmodi insitio ipsa, nobisque multum in his suffragatur. Vnde si libet

Flores & fructus temporiùs adducere:

Elige florem quem mauis, nam quòd vni, omnibus conuenit: sit rosa: tempore anticipato circiter Octobris calcem inter fictilia vasa serito, in terram, cribro succretam, & stercore admixto liquidiorem factam, bis in die calida fouebis aqua, & si aër vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domum-

mum, nec noctu subdio relinque. Vbi verò gelicidia, & hyberni imbres cessauere, & aëris euocatur mollities, Soli expone, si diei permittit apricitas. hoc dum tempus expostularit, & primum ver affulserit, & calyce germinare incipiente, calidiori aqua infundatur: iugi enim & lenta scaturigine gaudet. sic prima erumpet quæ erat inter vernos flores nouissima. Considerandum præterea, intempestiuã fieri germinationem, placida hyeme, austróue sequente, non horrida & niuali, vti è Theophrasto elicitur, cúm vis generandi, humorq́ue fœcundus aggregatur, aliàs per se, aliàs ex parte residua humoris progressi, quo fructus prodierant. Nec dissimili ordine habebimus

Cucumeres & cucurbitas valde præmaturas:

Vere nondum ineunte semen implantabis, vt in antelatis liquet, ex Quintiliorum placitis: & postquam conualescere cœperit, & frigora cessabunt, in locum subactum, & crebris irrigationibus excultum, scrobibus effossis vas frange, ac labro tenus abde, donec summæ terræ coæquetur, & si luxuriãtia, adhuc virgulta sustuleris, longè celeriùs fructus edent: nõ enim satis tutò in hortis, & subdialibus locis relinques ob temporis sæuitiem, commodiùs autem cubicularibus rhedis consitæ, incumbente frigore, in occultis & specularibus munitis locis immorentur, & sic hyemis rigorem arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæsari præbebantur singulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda est causa si Inarimes, & Puteolorum tellus celeriùs, quàm cæteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuersum scatet solum, arbores fouet

vt

vt citiùs concoquant. Id in cæteris faciendum iubeo, ne largiùs euagemur. Leuiori verò, & diuerso quoque artificio

Vuas vere producere

Possumus. Si verno tempore (vt apparet) Cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc vuas optamus, sic non deerit copia, vti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis: Quãdo ab ijs gummi effluere desijt, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginem quandam quæ obuallat arborẽ: officiet enim insitis multùm. Sit insitio, quam emphyllismon vocãt: sic enim faciliùs coalescit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum, et librum adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: sic vere consueto cerasiorum tempore fœnerabit vuas, cùm cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. Idem quoque pyro, & malo facies, si diuersis libet temporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus, et biferas, & sæpe vuas autumno edimus. SIC perpetuò fructus habemus, vt docuit Didymus, si malum in citrium inseratur, cum perpetuæ fœcunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus alijs, & tempestiuiùs, & tardiùs habebis. Notato id quoque hæc illis tantùm euenire arboribus, quæ humidæ, & fertilissimæ sunt, siccis verò minùsue fertilibus nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his suppeditant. Vt pote

Fructus & Flores maturiores omnes

Habiturus, maximè rosam, post vindemiam plantabis,

bis, ſeres, putabis, & ſingulis menſibus, ſine temporis intercapedine roſæ euadent floriferæ, vt docuit Dydimus. LILIA, *vt viciſsim flores pariant, ſerantur bulbi, alij duodecim, alij decem, octo, vel quatuor digitorum altitudine.* CINARAE *quoque ſæpe plantentur, & ſæpe fructus depromunt.* FICVS *præcoces, & maturiores habebimus, ſi columbaceum ſtercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nam putreſcẽtibus granis, ficarij quidam culices generantur, ac in ipſis alimento fraudati ad cognata volant, & crebro morſu, auidoq́ue aperientes earum ora, ſolem ſecum inducunt, apertaq́ue feneſtra cereales auras immittunt, & lacteum humorem abſumentes maturitati præparant. Vel truncus fici ſcarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus agiliter concoquitur.* SI *ficetis quoque circa arborum radices obruantur arietina cornua: & ſi iuxta ſcylla ſeratur ocyùs dabunt fructus. Ceraſa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactiùs perſcrutari auſa eſt: adeò indagine experientiæ ſolertiore Naturæ penetralia aperire non diffitetur, vt audeat non ſolùm ocyùs, ſed*

Apium hortenſe ocyſsimè producere,

Cuius ortus inter ſata non eſt contumacior, quinquageſimo enim die, vel quadrageſimo ſolet erũpere, vti Theophraſtus, cæteriq́ue aſſerunt, qui hoc poſteris legendum reliquêre, noſtrates petroſelinum vocitant. hic ſedulus operator eſto: nam tantillum erroris committens, optato defraudaberis: Sint ſemina hornotina, ac æſtate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquantiſper tepente loco, ſubinde ſemina in ſolutam

terram

terram conuolue, cui combustarum fabalium cinerem admisce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ (quam vocant) irroraueris, & crebris irrigationibus: panno operi, ne calor euanescat: sic pauculo temporis curriculo, paucis elapsis horis terram discutiet, amoue pannũ, irriga, & caulis elongabitur, maximamque spectantibus admirationem ingeret. Nec dißimiliter

De cucumeribus idem

Eueniet, si eorum semina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æstiuo tempore humano cruore immerseris, non infirmi, sed sani, adulti, & fului viri: retinet enim in se calidiorem, efficacioremque vim: crebrò permuta ne tabescat: sed immarcidus maneat oportet: morentur per hebdomadam, sic insolata semina scrobiculis effoßis, in fœcundam & pulueratam terram pangantur: & caue ne inuersa: nec obfuerit si viua calx substernatur: subinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet, eum serpere spectabis, si propiùs non admiseris cui caducus hæreat, & in immensam monstrificè crescet magnitudinem: quanquam breui temporis processu, vitam ascititiã expirabit. Quæ sic enim præcoces pariunt, imbecilliora alijs sunt, vt differre non valeant illuc facto humoris impetu. Iam diximus quomodo præcoces fructus et præcocißimos efficiamus: nunc superest vt serotinos doceamus, quos efficere à contrarijs disce: vt quæ prius calefaciebas, nunc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratia, exempla subnectam aliqua. Si velimus

Cucumeres, & fructus oẽs serotinos efficere.

Scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac

frigora

frigora pertimescere: vnde semina in æstate plantabis lætamine circumaggerata, sic frigori maximè obstabunt, nec ab eo necabuntur. ALITER *quoque vegetes perdurare valent: apud puteum serātur, & iam tempestiuos in puteos dimitte, ac supra rectè operi, ne Sol ventique noxam exiccando deferant, iuuant & aquæ surgentes vapores, vt diu viridi maneant habitu:* VEL *stercoroso loco et aprico, vbi semina positurus eris, si rubos aut ferulas habemus post autumni æquinoctiū his iuxta terram recisis, excauatis, & ligneo stylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris semē addimus: hinc nasci apparet fructus, qui possit et inter frigora non necari.* SIC, *quæ edimus æstate fragra, si hyemali vel verno optamus tempore, cùm candicant, nec exacto purpuræ colore rutilant, cum folijs in arundines immittimus, pingui oppletas ore lætamine, & obruimus si tempore quoque rubescant cupimus, Soli ostendimus.* CITRIA *si toto vis habere anno, eum seruabis morem, qui in Assyria peculiaris, multisq; etiā locis frequens est. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali rescindas stirpe, & luxuriem ferro corriges, partem relinques, qua parte strinxeris genuina arboris feracitate, alia substituet, eisq; adultis poterunt & priora illa decerpi atque noua fœtura inuitari.* AT *si quam voles ficum serotinam facere, cùm erunt iam minuti grossuli, eos decutito: sic alterum edens fructū in hyemem differt seram maturitatem, dummodo tempus suffecturum partui supersit, & generare aliàs possit.* VVAS *possumus quoque non dissimiliter, & rosas serotinas habere ad hunc modum à Florentino edoctū: Si tunc ceraso vuæ surculum inseruisti, nunc rosam ma*

lor um

lorum cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice concrescens & adolescens, quo dabat arbor fructus tempore, dehiscet rosa, mira odoris iucunditate & pulchritudine redolens, omnibus contemplari & spectari sinit. CERASA *si tardiora quærimus in vindemijs, horum surculum in cerasum inserimus mala producentem, quæ ab in ingrato insigniq́ue amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter quater denuo effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc acremento respuũtur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucundiora euadent: sic diuersi flores, diuersiq́ue fructus, diuersis quoque temporibus impartimur: ijs pro voto vtaris,*

Fructus è diuersis cõpositus quomodo fiat.

CAP. II.

IN monstrificis Naturæ compositionibus, ac trãsmutationibus, haudquaquam alia, quàm insitione ducitur via meliori, hanc satis laudauimus, longè secus laudaturi posthac, mutuo postquàm diuersorũ complexu indissolubilem vnum efficiat nexum, mirandiq́ue præbeat rationem: & si insitiones laboriosas, ac impoßibiles aliquis existimabit (scio enim multos nõ defore, qui hæc irrideant & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impoßibiles insitiones solerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficum platano inseri, et moro. Morũ castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas, nuci, & quercui. Punicam varijs gaudere adulterijs & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico & terebintho. Ceraso terebinthum & persicum.

cum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleam fructus dare & elæostaphylos appellari, quos oleuuam latinè dicimus: quam Florentinus vndecimo Georgicorum libro se apud Marium Maximum vidisse perhibet, fructum gustasse & æstimasse, quòd verò acinum & olei baccam simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & cæteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella & docet. Hinc omnis fructuum compositio: hinc omnis eorum adoptatio, hinc insueti largiuntur fructus & frondes. Vnde in Georgicis Poëta.

Mirataque nouas frondes, & non sua poma.

Et adeò valet quod nouum reperit adulterij genus. vti è nucipersico, & persico mixtura, progenies maioribus nostris inuisa, inaudita, nec prorsus excogitata, vt

E persico & nucipersico malum componere:

Hoc per insitionem efficies, quam emplastrationem vocant agricolæ, vt si è persico, & nucipersico ramos abstuleris nouellos feraces, & qui adolescendi magnumque germinandi præsagium dabunt, ipsis duobus digitis circũsignatis, gemmæ vt in medio collocentur, sic cortices acuto scalpro à ligno leniter ne lædantur euellas: has per mediũ findito, vt simul cõpactæ ritè coalescãt, & cicatricis locus non appareat, sed gemma vna videatur, alterutro insere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac crcumcidito eiusdem gemmæ quantitatis, ac ita gem

mam

mam aptato, vt circumcisæ parti par sit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturam, quam nunquam arbores peperere: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facie repræsentans. SIC *mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videtur.* ET *mala pyris odoratis comprehendi iubet Diophanes, & ea myrapidia nominari.* ET *mala cotoneis inseruntur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienses melimela vocata, vt Diophanes quoque scriptum reliquit: Et inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, et medica mala cum acidis, sic semiacida, et semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse constat. Neque id vllam nobis admirationem ingerere debet: cùm viuum omne viuo sit sociabile: præcipuè, quæ in genere conueniunt, cum in vnicam coalescant naturam, & vtrique sine alterius admixtione alimentum famuletur: ita vt fructus nascatur varius, & in vno conueniant, vt fluuij duo simul congruentes, habentes vterque fontem, qua emanant. Exoritur quoque insitionis diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus*

Amygdalopersicum:

E persico arbore decerpas surculum, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris alteri, idque ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum continens: pleraque poterit in-

geniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. Et aliter, vt

Vitis botryones albos afferat, & nigros acinos.

Quanquam prælato possimus exemplo vuas producere, quales proposuimus, quò tamen pleniori doctrina literarum præauidis satisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, vt vuam candidam simul, & nigram afferat, & in eadem vua acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareant: Malleolos tres, quatuor, vel plures diuersorum generum, & colorum sumito, facileque auctiles, quos æqualiter compositos, atque arctissimè colligatos in tubulum, vel arietinũ cornu inserito, vt ab vtraque parte superemineant: subter sarmenta resoluito, ac in scrobem stercorata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio, vel triennio exacto, cum vna compages ex illis coagmẽtata fuerit, tubulum frange. si cornu iam emarcuit: vbi maximè cohæserunt, serra præcidito, ac pulueratam terram suprà exaggerato, vt tribus supra digitis truncũ operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositarum virgarũ coitu, arbor vna exurgit, versicolores vuas præbens.

ALITER *ex Didymi doctrina, & leuiùs satisfaciendum sic putauimus: Sint sarmenta, vt nigrum alterum, candicans verò alterum: & cùm putantur, per medium sunt findenda, præcauendo ne quicquam de medulla excidat, et sic inter se iunges diuisa, vt vtriusque oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctiùs ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternisque diebus crebra succedat sibi irrigatio,*

tio, donec ex vtroque vnicum erumpat germẽ, vuasq; producat, in quibus diuersi generis, et coloris sint acini. Quòd si ex arbore præcisi malleoli non sic faciliùs coalescãt, vel si alia fuerit plãta, quæ nequeat in alieno hospitari trunco, cautiùs ad hunc modum operaberis insitionem, nuper animaduersam in vicinis arboribus. Ex arbore, à qua petimus surculum, ad plantam eam quam inserere volumus, ramulum traducimus, eiusque ramo præciso, & disciſſo implicatur, & ramuli locus qui ex vtraque parte contingit, quà subintrat fiſſuram, falce deraditur, & extenuatur, & ex ea parte qua cælum visurus est, cum cortice corticem exæquatam habeat: eius autem ramuli quem inseret, cacumen vt directum sit, ad cælum currat, elapso anno, cùm comprehendit: vnde propagatum est, ab altero præcidit, & sic ramulus delibratus alieno cortice induitur: obligaturque vt limbi respondeant. SIC *punica & cydonia mala diuersè colorata prodeunt, et multa, quæ superuacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ sunt, mallo præmolliunt, sic enim contusæ faciliùs coalescunt. Paratu alio nunc*

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat.

Diuersum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex iis commodiorem elige, quem à monedula aue veteres didicêre: cùm ipsa semina in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, non solùm arbos in arborẽ, sed discolores baccæ visæ sunt, atque eius rei causam præbuiſſe. Vnde ficaria grana albæ, nigræ ue ficus linteo, vel papyro strictè religato, inde scribito, et cùm tempus expostularit, transferas, & ficus enascentur bicolores, vt pomum parte altera nigrescat, altera verò can-

rò candicet. Quæ narrauimus ſemel laborioſa exiſtimauimus: elapſo enim tempore poſſumus ſarmētis pluribus ſobolem propagare, alias inſerendo, vt genus efficiamus rarò defecturum. Iam per ſe quiſque multa componere poterit: compoſitionum enim genera ſunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & ſcribi ſi poſſent, ſuperuacuum tamen eſſet recenſere.

Quomodo fructus exos, & enucleatus euadat.

CAP. III.

Vetus eſt Philoſophorum dictū: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidere, ſi inſerendis ſurculis, vel viuis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructum exoſſem, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus prodriturum, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim (aiunt) arbos, cui aliquatenus dempta eſt, viuit: ſed omnino ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt. ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſsima, maximèque vitalis ſit: alimentum enim, quod à ſolo miniſtratur, tranſcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim ſpiritu omne alimentum viuentis, quaſi quædam anima, per trunci medullam, veluti per ſiphonem hauritur: id monſtrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vſquequo omnino reſiccetur: idque priſci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophraſti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vſui, nec parum cōmoditatis affert.

Vt si voles sit, vt Democritus docet,

Vua vinaceis vacua.

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque discuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantùm fieri poßit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudque fixo ligetur calamo, ne poßit intorqueri, sic compages vna, vt prius coagmentatur, & præstabiliùs fuerit, si quantùm sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodã adiungit humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam. Vel idem etiamnum eueniet, si inserendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. S I C etiam efficies, si cerasus mala sine oßibus producat velis: Tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis: & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam alijs nouellis inserere surculis, vel suis alias. Producere quoque nos

Persicum sine osse

Poßumus, & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi & aduenis surculis succum porrigat superfluentem: Sit salix brachij craßitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: fo

ramen luto diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iam cohæserũt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantùm mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus, ne cò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine oßibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER *ex Africano habebimus: si arboris truncum infernè perforabimus, cuneo, vel saligno paxillo adacto, medulla sic excisa vt exarescat. Dißimili aliquantulùm modo idem de*

Cucurbita sine semine

Eueniet, vti ex Quintiliorum dictis elicitur: si virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defossa terra inhumetur, vt solũ caput erectũ supereemineat, cumque adoleuerit, rursus, iterum, & tertió efficito, aquam super disperges, atque hoc blandimento vbi omnes radices iniecisse cognoueris, & impetrasse, super terram extantes propagines incuruatas per medium secato, postremus verò caulis sine intestinis seminibus fructus dabit, chartilaginibus solum inuolutis. SIC *quoque enascentur absque seminibus, si tribus diebus, vel plusculis sesamino oleo maceraueris antequam seminabis. Ex ijs quoque docetur, qui nasci poßit*

Nux tenella, & sine putamine,

Vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque fran-

gan-

gantur carinæ, vt integer nucleus quadripartito distinctus, et lignea intercursante membrana distrahatur, illesa carne, sic vellere, papyro, vel vitigineis folijs obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus. V E L *loco, quo iuglandem plantare destinaueris scrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ semen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum celato: et sic habebis longo tempore præoptatos fructus.* S I C *possumus & Tarentinam efficere, alij Molluscã vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli, et fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur: Hanc lixiuio per annum sæpe irriga, cinerem radicibus inijce: vt prodidit Damegeron.* E T *arborẽ quoque penitus perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies.* S I C *de auellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait: fit priori modo vt nudum nucleum, & friabilem testam afferat, vt non putamine, sed veriùs integatur cute, adeò tenella, vt simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur. Possumus idem in*

Myrtũ vertere, vt baccas sine nucleolis ꝓducat:

Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Theophrastus narrat fortuito deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina serentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. N E C *Africani dictum prætereundũ*

puto, vt sine granis punicum facias: idque euenit, si conspicuam medullæ partem, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, & post tempus superemi-nentem plantæ partem secabis, quæsitũ dabit fructũ.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores qui nam fiant. CAP. IIII.

Nonnullæ sunt arbores, quæ caudicis fißione, mutilationeque aliqua, subito aëris, aduenæque caloris intrusu pereunt, corruptione enim ad ima descendente, contabescunt & exarescunt illico: sunt præterea multæ, quæ non solum plagam, sed caudicis fißionem, terebrationemque sustinent, & ex pauciferis, multiferæ reddũtur: vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur: vulneratæ enim meliorem, suauioremque deferunt fructum: alimentum enim, quantùm sufficit, capiunt, indeque noxium desudant humorem, (vt in animalibus sæpenumero perspicere licet) & reliquum faciliùs concoquunt, dulciores reddunt, & speciosiores proferunt fructus: cùm enim tenui viuant compage, discissas, ac disiectas partes facilè comprimunt, & coagmentant. Hinc multa subiere experimenta. Sic vt

Amygdalæ, & citria dulciora fiant,

Quanquam amara Amygdala salubrior credatur, spernitur tamen, & deculcatur: at eandem, si amarescentem vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice quatuor digitis vndique circumfossa, imam arboris partem terebrato, sic continuò defluet pituita, siue inconcoctus humor, quo turget, & dulciorem reddit, & citius poma matura defert: Sic citrium esculentũ habebimus, si intestina aciditate mandi nõ poßit: Radix

obliquo

obliquo terebretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cùm iam iam collachrumauit aliquanto & formata sunt poma: luto vel argilla plagam obtura. VEL *craßiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinem excauabis, mel super instillabis, & stramine cratibus, imbrice, cæterisque id genus integes, dum Soles & aquas arcebis, cùm planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito & eradito, cæteris verò parcito, et dulcia sic habebimus citreta. Et etiã possunt ipsa, vt ait Paxamus, &*

Punica dulcescere,

Si acida fuerint sic emendando: Circa arborem in gyrũ scrobem efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequàm flores pepererit ablaqueatis radicibus feruentem aquam impones, & acidulo sapore placebunt ori. E x *Anatolio mala sic dulciorem efficiunt fructum, si vrina aßiduè, caprino stercore, & vini veteris fæce radices plantæ rigaueris.* S I C *pyrum dulcem & vberiorem facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quærcu vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat*

Fructus, flores suauiores & odoratiores

Reddere, sic possum⁹, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadãt ex Florentino: si qui flores, siue fructus sint figuræ colorisq́, iucũditate, gustui & odori nõ respondẽt, & si vis nõ minus saporis odorisúe iucunditate, quàm formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodo fieri poßint quando adul-

adulti sunt, nunc verò antequam serãtur: Semina vel grana triduo mulso, lacte ouillo, vel aqua vbi sacharon eliquaueris, quod veteres præstare existimârunt, sunt maceranda & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. S I *odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo, vel stillatitio rosarum liquore, aqua dissolutis in ea moscho & zibeto appellatis: vbi aliquantulùm madefeceris, iam siccata serito, & suaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrãtia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina confringes pauculo ibi morentur tempore.* A T *si vinum vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multùm redoleat, idq́ue inuenimus Paxamum tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne coniicimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulũ maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem.* E T *sic odoratus flos, indicus vulgò dictus, forma caloreq́ue insigni, & omnes qui hac labe polluuntur.* I D E M *præstabit si vnicuique surculo inserẽdo moschũ, vel aliud condatur, eiusdemq; odoris redolentes dabit fructus sæpe sic moschatula visuntur pyra.* S I *rosam illam, quam à foliorũ multitudine centifoliam vocant, & candidam vis odoratißimam efficere, rosæ insere, quam à miro moschati odoris effluuio moschatam dicunt: sæpe insitiones reiterando, non & minus forma quã odore oblectabit.* S I *lactucã quoque quærimus odoratiorẽ: Semen vnà cũ citrij semine seratur.* S I *Lauri baccas (ait Varro) excauabimus, vbi cinaræ semen condimus, & pangimus, maximè laurino redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras.*

Iam

Iam ſuaues & oderatos fructus dedimus : Nunc reſtat

Fructus omnes augere.

Vnde ſi eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo ſequaci flexu imponatur annexus, neúe dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram conijcies, & obteres circa ramum, ne extrinſecus afflet ſpiritus: ſic completis fructibus elapſo tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis craſsitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo ſurripiunt, ſeruat olla & coërcet, ſurgentesque vapores fructus incraſſant & augeſcunt. PVNICI *quoque acinos ſic augere poſſumus vt nimio videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum ſerito, cornique truncum terebrato, ac per foramen (vt antè diximus) immitto punicam, vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus ſeparabis, inde cornum iuxta coalitum reſecabis, ne aduenæ arbori ſuccum adimat, & euocare poſsit, aut ne cui magis, quàm inſito ſeruiat: ſic enim fructum præbebit, cuius acini corni fructus æmulabuntur, ſaporeque inſignes, vel ſpecioſiores videri nequeant.* CITRIA *ſi maiora voles, Ramorum ſyluam decutito, & reſecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hoc mala proueniant ampliora. Si vis autem cucurbitam craſsiorem facere: Semina è ventre legas, & inuerſo cacumine feras. ſi exilem: ex earum ceruice. ſi latas: ex fundo, quod ijs docet Columella verſibus.*

Nam ſi tibi cordi
Longior eſt, gracili capitis, quæ vertice pendet,

Et tenui collo semen lege: siue globosi
Corporis, atque vtero nimium, quæ vasta tumescit.
Ventre legas medio, sobolem dabit illa capacem.

EX Quintiliorum placitis, inaquosos reddes sic cucumeres: Vbi scrobem foderis, in quam cucumeres es planta-turus, dimidium eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. S I C *nimium caulis proceritate, & foliorũ amplitudine excrescunt apium, eruca, porrum, & ijs similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantùm tribus digitis apprehendere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe & stercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre*

Lactucam seminibus multis cõsitam nasci

Erit, si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus singulisque gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtij, & similium, admixtaque fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thirsus. I D E M *sic efficies: Caprini vel ouilli stercoris exinanita faba, lactucæ, ocymi, & huiusmodi semina vnà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defossa aliquantulùm profunda scrobe demergas, & lætamine superiniecto crebra irrigatione fœcundabis: sic lactuca & simul omnes prosiliunt, vnicuique seruato sapore: cura vt excrescant, Didymus.* S I *singulis fabis singula quoque claudantur semina, & papyro vel linteolo obuoluta serantur idem præstabunt. Et sessilem fficiemus è Florentini doctrina, si radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circũaggeremus & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, supra mox lapidem, testam vel superpondium accommodemus*

mus, ne ſurſum aucta feratur, ſed in latitudine, & folijs eam habebis in vnum conglobatis. S I *delicatioris quoque ſaporis eam quærimus, docet Ariſtoxenus Cyrenæus voluptuarius philoſophus apud Athenæum, ac deliciarum deſiderio ſupra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, veſperi mulſo naſcentes horto lactucas rigabat, eoq́ue multum ſatiabat potu.* A P I V M *ſi criſpis folijs fieri malueris eius ſemen pila ſaligno palo pinſitum, & expoliatum linteolo ligatũ obruito.* I D E M *ſic præſtare poſſumus, ſi qualitercunque ſatum, vbi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro coërceat.* P O R R I *ſi caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucumerorum ſemen, vel raporum in eorum medio indideris, immiſſum ſemen vnitur, & porrum intumeſcere facit. Euenient*

Cinaræ, vt ne ſpinis horreant

Vt Varro docet, ſi pangenda ſemina lapidis attritu retundantur cacumina: V E L *ſi lactucam ſcindimus in partes, & ſingulis ſingula condantur, ſic non hiſpidæ naſcentur cinaræ.* P E R S I C V S *magna quoque poma dabit, per triduum, ſi florenti ternos ſextarios caprini lactis ingeſſeris.*

Vt creſcentes, fructus figuras omnes, vel impreſſiones ſumant. CAP. V.

M*Vlta fortuitus commonſtrat caſus (vti citria ſæpe videmus ramorum, foraminum, cælatarumq́ue rerum occurſu, varijs ſcatere imaginibus, impreßionibus, & ſigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur labore, factoq́ue frequenter periculo, accommodantur vſui: vnde carmen*

Ipſa

Ipſa nouas artes, varia experientia rerum,
Et labor oſtendit miſeris, vſusque magiſter.
Et cùm pleroſque cauſa lateat, miraculi plurimùm conſiderantibus ingerunt, vt præter Naturæ normam eueniſſe cenſeantur: nam ſi teſtacea vaſa creſcentibus pomis accommodaueris validè adoleſcentes typos replent, & formam induent quam voles, & ſi qui fuerint pinſiti colores, locisque debitis coaceruati, fructus vti naturales inficiunt. Vnde ſæpe viſitur hominis caput in chryſomelis, candidis dentibus, purpuraſcentibus genis, nigreſcentibus oculis, vt omni virore omiſſo, humanũ imitẽtur caput. Sed conficiẽdi hinc patet Africani

Modus:

Si humanum caput, equinum, aliorumúe animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypſo molli, ac ſicceſcente formabis, & ſtyli acie findito, vt archetypum eijcias, vt iterum poßint aptè coniungi. ſi lignea erit perſona, ſit intus excauata, ſi ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi ſint incrementi, fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idque ab ipſis eorum incunabulis, & in eã adoleſcere vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit reſtitutus magnitudinem, figuras et effigies dabit, quas effingere placuit. valetque id maximè in cucurbitis, pyris, ſtrutheis, vt placebat Democrito, citreis punicis, & malis inſanis. Ex Quintiliorum placitis ſcriptũ video: Si arũdine in longum fiſſa excauabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus æditi includantur, improbo creſcens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram

guram nimium protensi. Quòd si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquam defloruerit conieceris reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo

Lineameta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacto supra cidonij mali vel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint craßitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI *quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo vel ligneo stylo, in ficulnũ oculum, vel primũ ficus rudimentum scribat, cumq́ue creuerit pomum dabit iisdem imaginibus insignitum. Vel* ALITER *ex Democrito: Si in oculũ inscribis, quem infoliaturus es, & ficus euenient scriptæ. Inde quoque didicimus qui nam fiat*

Amygdala, vt inscripta nascatur:

Amigdalam biduo vel triduo macerato, vel rhodaceni oßiculum, vt Democritus monumentis mandauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicq́uid libuerit aliquantulùm profundè scribito inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur panno, ac luto circunlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani: quod idem in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse video

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpe mulierculis ab impostoribus & circulatoribus venditur: Bryonie radicem habeto ingentem, acutaq́ue scalpri acie fœminam, vel virum

effin-

effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuique effossa scrobe, tādiu ibi sinito, quandiu et cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem, & fructus à diuersis coloribus desciscant. CAP. VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu & metamorphosi, adeò versicolores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabilius oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, viride, phœniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumque obruta magnitudine mi ratur, vt percipiendæ excellentiæ multò inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquàm effectus, multæ tamen viæ: vti insitiones, rigationes. quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisque præterea nec prorsus excogitatis superauximus. Et insitione primùm doceamus quomodo

Rosa, & iasmes flauescant

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet, nos eum rosa & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cúm non sit iugabilis per surculum, vel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt: ac terebramus plantam, cùmque plagam purgauimus, rosam vndique abrasam inserimus, luto circumlinimus & ligamus:

mox

mox vbi crescentis trunci vi fuerit coërcita, à radice separabimus, & supra insitionem truncum rescindimus, sic rosa non illepida venustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentique colore lucet, vt oculorũ aciem præstringat. Sic vndique diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili fere modo

Vetonicæ coronariæ flos in cœruleum cõmeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, gariyophyllum nominant: vtrum tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus determinare inconsentaneum videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri poterit, voti sic fies compos: Intubum, vel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per mediũ findimus, vt in eccentrismo, & sobolem floris radice vulsam infigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. SIC *si Anchusæ radici album aliquem infiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum vergentem.* FLOS *idem, rosáue si sulphuris imminet suffimentis diuersis videbitur coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri poßit*

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cæruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamẽ in pol-

linem redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quicquam immiscєas: enecat enim virus plantam, mox stercora, & liga, & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER *& rigatu idem efficere, versicolorem: Si cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris, noctu locis condito à frigoribus tutis: vbi verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus, vt si cæruleam: Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ satis fore credideris, matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra siccentur, ijs aquam inficito: Si flauam: mora sint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, sic tingens, & penetrans, vt tinctus nascatur flos:* SI *discolores eosdem optamus fieri, diuersis aquis, diuersis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par est eum referre. Et* IDEM *possumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuersorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inserere illā findendo, & præparatum emplastrum aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt*

Lilia rubescant

Docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibiq́ue affatim cinnabaris infundatur, vel aliud, maximeq́ue eo satietur intinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia. VEL *sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex*

Ana-

Anatolij, & maiorũ lectione: Iulio mense, cùm probè defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos vnà colligito, fumo suspendãtur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangendi tempus aderit, cauliculos ipsos nigri vini fæce macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largiùs singulis eadem fæce affusa, & cùm dehiscent saturata florebũt purpura. Iam flores inficiendi rationẽ docuimus. nunc de fructibus verba faciemus. Et primò vt docet Florentinus

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, vel pyri surculum rubro inseramus moro inde enata rubra dabunt poma. SIC *Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat.* SI *autẽ aliquantulùm rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit.* IDEM *aliter docet: Obrutũ persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusque obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, alium colorem infundere libeat: sic cætera, quæ conspiciuntur.* ET *mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit Beritius.* SIC *moschatulã vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parum color oblectabit.* SIC *appia mala possunt nigra verti, si hæc supra illud inserueris malum, quod à fuscedine pyrũ dicimus.* ET *mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina continuò rigetur.* ET *punica rubicundiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptũ reliquit Diophanes.*

PVNICI candida grana sic fient: Si cũ argilla, et creta quartam gypsi partem permiscebis, & eius radicibus adiunges, idq́ue triennio seruabis. Possumus & alio

Idem artificio producere,

Nimis incommodè, sed exponam: fortaßis vsui fuerit legisse, vti ex Beritij quoque scriptis legitur, Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vasa aquæ plena, hinc inde dimouẽdo dum feruidus solis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido vapore in mala resiliens, purpureum conciliet colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAP. VII.

VEteres illi summo studio, diligentiaq́ue sunt enixi, quo nam modo diuersis antidotis vinũ conderent, vsuiq́ue, si opus foret, accommodarent, neque hoc iniuria factum, vt nil cõmoditati præstantius: & monstrat, ꝙ eorũ pars maior multa memoriæ prodidit, & curiosiùs, quàm par fuerit, mirabilia dictu, operatuq́ue facilia, quorum commeminit Theophrastus, apud Heracliam Arcadiæ fit vinum, quod epotum viros dementat, & mulieres infœcundas reddit. Ei simili, quod in Træcensi agro ab Athenæo comprobatur. Et apud Thrasum vinum fit somniferum. Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum vigilantiorem facit, variæque vinorum conditurę, quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ scriptores inuenies, nec scitu difficiles, nec ijs arduum fore credo, qui simplicium vires nouerint, & coniectura consequuntur ea denique operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtillimum fore puto, vt ijs adhibeantur,

tur, qui medicamenta timent, & horrescunt, vt prius iucundè absorbeant, quàm odisse velint. Sitq; primò

Vitis Theriaca:

Pangendum sarmentum, vt docet Florentinus primo, & secundo Georgicorum suorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius vice veratrũ inseratur, ac stricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit, quarum esus, aluum præmollit, & euacuat. VEL si efficaciùs vis vacuent, eadem sarmenta antidoto satiata, scyllæ bulbo inserẽdo terra recondito, semper medicamentum infundendo aßidua suffusione, & succo satientur imbibendo, ne tam citò senescat vis. SI autem propomata sponte vis nasci, vt Palladius docet. E vitibus ipse sarmenta ponas in vas aliquod semiplenũ potionibus, vel conditis absynthiatis, vel rosatis, vel violatis: inde terram simul resoluas ad lixiuij modũ, donec sarmentorum oculi in germen nouæ frondis erumpant, tunc sarmenta ea, quouis loco vitium cæterarum more depones, & tales dabit fructus. VINUM Phthorium, id est, quod partus enecet, & abortus faciat, sic fiet: Scammonium, vel niger elleborus in vite inseratar, terebra vitem pertundito, & vitigineos ramos illos, quos voles, & fiet. VEL circa ipsam agrestis cucumis seratur, inde vim detrahens, & combibens. Vel si vino veratrum maceramus, idem præstabit, & sic diuersarum mixturarum vires adscißit. Et

Ficus,

Quarum esus, aluum læuigat, habebis, si radicibus veratrum, cum tithymalo tritum inieceris, vel inserueris, talia dabit poma. Nec ignorandũ sæpius trans-

plantata, & insita antidotum elanguescere, tu denuò semper addito. MIRE *aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, si eorum semina antequam seras triduo, vel biduo dictorum succo maduerint, & enati cucumeres hoc præstabunt. Sic habebimus*

Pruna purgatoria, & somnifera

Si somnum, & alui deiectionem moliri affectas, sic fuerit præstantius: Ramum, vel totam plantam terebra, inde scammonio, vel opio impleas; papyro, vel corticibus rectè inuolutam relinquito, cumq́ue matura fuerint poma, ventris deiectionem, & somnum molientur. VEL *si citiùs idem affectabis: Caricas ficus, quas Ischiadas Græci appellant, & passas vuas vino, vel aqua per diem macera, dum tumescant: vbi prius scammonium, vel opium dissolueris, & si amarorem quendam resipiunt, dulce aliquod admisce, & insolatis vtitor. Sed de vinis hactenus medicatis.*

Florum & Fructuum conditura.

CAP. VIII.

T*Anta est siderei caloris inconstantiæ vis, vt omnia, quæ ambit, & sublunaris complectitur mundus, ad finem tendant, nec à motu desistant: sed non adeò hominum mentes caligant, hebescuntq́ue sensus, quin multa ferè innoxia euadant. & si gratæ fructus figuræ, iucundi saporis, insignisq́ coloris lenocinio venustauimus, ne tam celeriter eorũ depereat gloria, cæliq́ue improbus variantis motus tabefaciat, & exanimet, sic constantes reddes contra tenorem algoris, æstúsue: nec fies inglorius, si pro viribus ambientis aëris, et per cuncta meabilis ab iniurijs vindicabis, qui naturæ agnatione calidæ, quod in pomo re*

perit,

perit, allicit, vt se miserum innata prius frigiditate lacessitum, quàm naturalis abrepti caloris exinanitum sentiat, eoque flaccessente, siccescit. Plurimùm quoque ad hoc confert loci situs. Fenestras ergo patentes Septentrioni dirige: claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum vergunt: Austri enim afflatu rugis deturpantur, non tamen sine foriculis, ne pertinaci vento, cùm humorem amiserint, vieta fiant, vel putrilaginis labe putrescant poma. Nunc etiam tradamus modum in floribus, fructibusque. Et primò ex Anatolio, & reliquis, vt

Rosæ, & Lilia vegeta seruentur:

Legantur rosæ, reliquique flores, non iam satiui, cùm iam patefacti perennant, sed flore iam dehiscente, cæsuram in liquidam picem immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxam afferat. VEL *arundinem iam viridem findito, rosam, vel florem intus condito, & fissuram vt coeat curabis, sic ouans habebis, quod optas.* LILIA *vt talia inueniantur, qualia condantur, id facito. Cùm occlusa sileant, decerpas, prius quàm dehiscentia se pandant, & arundinibus vel laguncul is opertis, & bene picatis, ne expirent, recondatur, sic cùm exegerit vsus, relaxato spiramento, detrahes, nam vegeta toto anno seruabis. Vel sic* ALITER: *Vas fiat quernum, hoc floribus reple, & rosis, quæ nondum oscitent, bene operculato, & picato, ne intrò fortasse aqua permeet, putei, vel cisternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minus putrefiat, ibique multum durabunt virides occlusi: cùm omnes dehiscant velis, pediculum in malum figito, aut aceto*

immergito, Soli ostendendo. Nunc modum tradamus quomodo

Poma in vigore diu maneant.

Præcocia, pyra, mala, cotonea, sed mustea spernenda, ficus, tuberes, & zizipha cum suis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca sunt separanda, vndique diligenter inspiciendo sint ne integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida cures amburi pice, parum tangendo, nam faciliùs principium putrefactionis exhiberent: inde canapi, stupaúe inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisceas, ne se mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo imposito operculatumque vas pellicolato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle seruari potest. quod in vetustatem reponitur. AT *virides ficus seruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes, quæ splenys existunt similes, & excaua velut loculos, et vaginas, inde in singulis, singulas ficus appones cum petiolis, vt durabiliùs integræ sint allatæ, quippe quæ diutiùs durent integræ, inde obturato, & vmbroso suspendito loco, ne ignis, vel fumus inspiret.* VEL *mala in vigore decerpta conditiua è Sotionis sententia, si gypso subacto illeueris, vel figulorum creta singula crustabis: vbi occalluerint, incolumia diu seruabis, cumque vti libet, dulci aqua perluito.* VVAS *quoque sic immarceßibiles habebis: si singulis fictilia vascula pensilia apposueris occlusa, in imo verò pertusa, & imposito cespite pluuiam arcebis muniens, ne*

vel trũco mutuò rũpãtur, vel alio munimine ambito. S I C *pinsito vitro si circumuoluantur & obruantur, longo tempore conseruantur. Multa quoque in picatis doleis musto immersis.* S I C *myrteas virgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca seruabis. At si vis*

Poma in arbore diu immorare:

Ramulos intorqueri iube, ne maturescens humor in ipsa dilabatur, & ea incolumia seruabuntur contra æstiui caloris blandimẽta, tali maximè pacto punica seruantur: ne hiantia dispereant. Aliter seruamus

Sorba & pyra.

Paulò amœniùs lecta, sed duriora non decidua, fictilibus vasis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypsari facias, bipede effossa scrobe inuerso ore obruito, super inducta terra, spissius supra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas & punica

Seruare si volueris: Sint vuæ duracinæ, & illæsas legi iube, ne sint acerbitate duræ, neq; maturitate defluentes, tactu molli cum iucunditate calloso, & si qua sunt putrida, resecari debent: sic in feruentem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, sed temperamento quodam opus est: dein sublata in vmbra suspendantur. Neque hoc prætermittendo, quod aduertit Columella, vt seruari omnis possit vua: Decrescente Luna post horã quartam, cũ insolata iam est nec roscida, viti detrahatur, & seruetur. Si vis

Vuua in vite vt seruetur

Ex Berity præcepto: Iuxta vitis radices vmbroso & accliui loco, vt facilè pluuia aqua dilabatur, scrobẽ ad ere-

erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimento consternas, ut siccitate melius conseruet, supra calamos & hastilia defigas, & sarmenta luxans illæsis botryonibus aßiduè obtorqueto, & adnectantur dependeantque ex ridicis, ne pauimentum tangant, & contignatione tegito, ut eò imber penetrare non poßit, & reseruatur usque ad uer perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet

Arbores necare

Si uolumus, sic possumus: Corticem in orbem detrahamus, cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tardiùs & celeriùs: uti tilia, & robur ociùs, tardiùs autem infirmiores. Refert quoque quibus fiat anni temporibus, Martio & Februario statim emoriuntur, hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subero corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. SIC *Pastinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occîdit.* ET *menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, ut placet Democrito. Platanus autem circundolata, quæ in Antandro & Philippis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circumtexit, fuit pro ostento habita. Aruspex enim tunc persuasit, ut sacrificarent custodirentque arborem, utpote factã ostento fausto.* NVNC *uerbasci proprietatem quandã enarrare superest: Manè cùm flores aperit, si planta leuiter concutitur, paulatim flores siccescentes defluũt ad terram omnes, nec fuerit qui id inspiciet, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit, inania quædam obmurmuret uerba. Ex omnibus quæ adhuc narrauimus coaceruatis, unã nouimus arborẽ, sæpe ioci gratia deliciarum horti arborem dictam: erat enim*

cras-

craßitudinis & proceritatis non ingratæ, apto vase cō sita, præpingui, riguo, & superfœtante solo, vt tū plantæ vigore, tum humi vbertate, frugalitateque insitis alimentum suppeditaret. Erat trifurca, in vno vuam vinaceis vacuam, discolorem, & medicatam gerebat, quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Affert secundus ramus persicum, ex persico & nucipersico interuallis pluribus æquè distinctum, exossem, & ramulo nunc persicum, nunc nucipersicū protuberans, si aliquod pomum nucleum habebat, dulcem vti amygdala dabat, & nunc hominum, nunc animalium faciem ementiebatur, diuersaque demonstrabat lineamenta. Dat alter cerasia exossa, acida, dulciaque, dat mala aurea, cortex floribus, rosisque consita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, verno tempore efflorescentes, debitum vltra tempus fructus producentes: diutiusque immorabantur, continuæ fœcunditatis orbem perpetuū annū ministrabant, per quosdā gradus poma sibi succedebant, fœtura imterpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic cælum fauebat, vt pulchriorem non conspexerim. De huiusmodi re iam satis: longiùs enim euagati sumus, quàm par fuerat, quorum aliqua ex maiorum monumentis excerpsimus, tempori regionique accommodātes, quæque multis erant experimentis cognita, multis præterea ingeniosis, & vtillimis auximus.

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAP. IX.

F*ortuitò euenisse narrat Victruuius, quòd diuersæ arbores, crebræque ventis, & tempestatibus*

exagi-

exagitatæ attritu valido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, unde magna succescit flamma. efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flamma, propiùs cùm accessissent, & magnā inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbanitatis, consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorū in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo parari ignaria possint, cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum silicis occasio non detur, & docuerunt quæ nam ligna essent vsui accommodata: & quanquam terebrum & conceptaculum ex eodem fieri nonnunquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atque efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo

Ligna, quę attritu ignem concipiunt,

Sunt, quæ maximè calida, vti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor verò morum addit, & coniyciunt, quòd ascias ilicò retundent, & hebetent, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, conceptaculum verò ex molli: vti hedera, ferula, syluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summū ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reiyciuntur quæ vmbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter & vehementer moto, & vbi fumū eleuabit, adiecto

minu-

minuti sulphuris momento, fomitem admoueris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tußilaginis radices reperti: ocyùs enim ignē cōcipiūt retinentq́. Ex ignarijs olea vt inepta reijcitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominum mens raro in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altiùs viam inuestiget, eius industria repertus est

Lapis, ignem humido quouis excitans,

Huiusmodi faciundi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conijce, viua calce immersum, meliusque fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris figulari creta circumlito spiramēto, fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in nouam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit & torresiat: cū opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammā eleuabit, qua sopita loco calido ad vsum recondito. Est quoq;

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addātur, ac omnia mortario conterantur vsque adeò tenuia, vt in aures euolare poßint, simul strictè linteolo deligata conuoluantur, testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti desiccentur sole, figulorum imponatur fornaci, cumq́ue figilinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt & rediguntur, extracta ad vsum ministrantur. Sic

Aliter idem

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata

calx,

calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & vini fæces cõcretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac, hæc omnia mola, vel pila trita cribrẽtur, quæ infracta supersunt, denuo terantur cribrenturq́ue: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamq́ue infundas, vt superemineat, vitreo vase condito & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus vel tribus mensibus, denis vicißim diebus innouando, donec mellis craßamentum imitetur, nec vllum diuisionis iudiciũ præbeat, flagrãti inde carbone inferuescat, dum humiditas omnis euolet, & penitus siccata in lapidẽ coëat Si hoc cognoueris vas frange, & exemptam iterum terito compositionem, aqua vel humore aliquo leniter superinfuso flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum: Quomodo quoque speculis ignis accendi poßit, aliaúe ratione inferiùs dicetur, cũ de iis agetur.

Variæ ignium compositiones.

CAP. X.

NEC *spernanda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa ignium compositio, nec multùm à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractẽtur, subtilitatis tamẽ plurimum habent, nec ea recensere pigebit. Et primò*

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri poßit latè patebit: multifaria est enim earum compositio, eaq́ue dicemus, quæ paratu facilia cùm sint, citius opus expediunt: Puluis primò

pare-

paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardum est inditum: hic mixtiones horum subintrat omnes, vtpote basis & fundamētum: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si valentiùs vritur quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remißiùs pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex ijs confectis, strictiùs quā poßit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinūt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi sinat, vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morantur tempore, tum proijciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtam adiungant ijs, quam petroleum vocant: rapacissimus enim ignis est, eoque longè viso dißilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumque bitumē hoc in aqua ardet, quòd à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit causa ebullitionis. Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrumpuntur, quas sic parant: Puluerem hunc obuoluunt stupa, ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, et

mix-

mixtura vicißim inspersis igneque admoto in hostium congreßibus pilæ per aëra proyciũtur accensæ. QVOD *olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immittunt aliqui suillũ adipem, anserinũ, sulphur igne non expertum, quod Græci vocant* ἄπυρον, *sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpe purgatum, ardentem aquam, terebinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scobem immiscent: ijs vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per mẽses duos vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta, aquæ enim aspersione non restinguitur, imo accenditur: veruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si caßidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne cãdentes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere.* ALIVD *trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis verò aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adijcias, hæc simul conficiantur, et in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur*

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest

Maximè autem feruens in meridie, & id præcipuè illis regionibus vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione,

tione, hanc tamē sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: Caphura paretur, inde viui sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleũ, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrũ, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, et remiscendo, eodemque (vt docebimus) eliciatur aqua vase, hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore columbaceo, & tenuiter cribrato, vt strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia, & æstiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Gracchoa adscribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, quæ est Asiæ pars, sic domum conflagrasse. Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebat, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporem edenti, media æstate cùm Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestram, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vsque submittere incipiunt: vbi autem à tecto semel est accensa flamma, celeriter in totam grassata est domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignē, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

Fieri si opus sit, ea sunt consideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea sponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. Vnde si cera, naphta, & sulphure mixtum composueris, ignemque concipiens, vbi oleum inieceris, vel cœnum extinguitur: reuiuiscit enim, et

maiorem concipit ignem infusa aqua. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quasdam in eorum ludis, accensis facibus ex his confectis, Tyberim tranasse, vt miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quæ ventis non extinguantur,

Quod è sulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicißim oblinitis, & confectis, ventis, & tempestatibus innoxiè feruntur. PRO *ducendis autem exercitibus, vel necessarijs rebus alijs, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt, & aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & therebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur inijciunt, & pertinaciùs omnibus resistit.* SI *candelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,*

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, validum, & nigrum vinum habeas, inde intus viuam immitte calcem, tartarum, sal, viuumque sulphur, vitreis chimistarum organis (vt docebimus) aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, illicò ignem arripit, si in murum proieceris, vel è fenestra noctu, innumeris scin-

ſcintillis, & igniculis accenſum aërem videbis, ardet in manibus detenta, nec comburit multùm, id autem aduertito, ſi pluries diſtillabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, ſpongiam oleo madidam vaſis ori in diſtillatione accommodato, phlegma autem penetrare non ſinit. Si

Flammam eminus proijcere

Quæſieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè, nã ſi flammam concipit, in altum ſe tollit, eminus flammam emittens, ſi inter digitos candelam continebis: in palma autem pinſitum puluerem dumq́ue proijcis, euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur:

Ea conſiderato, quæ ſummè frigida, obſtupent, & ſubtilia ſunt, & ob ſubſtantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum alumen vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ ſuccus, hyoſcyamus, pſyllij ſemen: hæc cum ſuccis permiſcentur, dum linimenti ſpeciem aſſequantur, inde manus oblinito, & illæſus ignem detinebis: non ſic tamẽ, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare poßis, vel per ignẽ ambulare. ex amianto lapide mappæ texuntur, & ſi ſordidatæ igni proijciuntur, candori priſtino reſtituuntur. Inde autem ſi vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te liniueris mixtura, reſiccari curato, & tritum ſubtilißimè ſulphur inſpergito, flammam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodũ fuerit ſulphur, ardentis aquæ

irroratus aspergine, quam diximus, ignem admoue, & aliquantulùm sub ea tutus deges. Fitque

Puluis pyri⁹ in bellicis instrumētis mira operās:

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem, & colophoniæ & rectè pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA *autem si in pyrium hunc pul uerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris fœni seminis duplum, si optimè trita immisceātur, validissimam vim retorquet, vt nec flammam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.*

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAP. XI.

TV *qui præauidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademque prodiga Natura humano vsui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere, quod non est profecto aspernabile, ex ijs ingeniose require, quæ præstare possunt, pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ ex insectorum genere, quas Græci πυγο-λαμπιάδας, Latini nitedulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita, & squamæ piscium. vti recentis trichiæ, & vulgo harengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oculi noctu splendeāt, lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estq́;*

in

in Germaniæ saltu in Hercinia apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis, plerisque ostracodermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliáque maris alumna animalia. Sæpe manibus marinam aquam exagitatam, igneis scintillis coruscantem vidimus. Narrat Iosephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valde miratus est Democritus. Iam quercus præaridi caudices, situque marcidi, argenteo noctu splendore aspectum mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumsecus pro corporis modo illuminãdo: & multa sunt quoque noctu lucibilia, grauissimorum authorum testimonio cõprobata. At series admonet doceamus inde humorẽ extrahere, ex quo latiùs diffusiusque proficiscatur lumen, & emanet, vt noctu videri possit. Iam infra patescit

Exemplum,

Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus, præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel plusculis sub fimo vitro condimus: fueritque præstantiùs ne latera contingant, sed pendeant: iam elapsis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta pa-

 ropside

ropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito, sic conclauis medio lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, vt maiusculæ literæ noctu possint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur, sic enim illius penitus exiguum lumẽ exolescit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quam sæpe separari vidimus nec à prima ferè dignoscitur, eandemque in reliquis parandi ratio iam patet, eisque vtimur in dicendis.

Multa literarum experimenta, variæque scribendi latebræ. CAP. XII.

DE clandestinis literarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicem statuunt normam, visibilium vnam, & per se dignum tractatu studium habet, delitescentium verò alteram: iam poscente hic loco, aliqua commentari censuimus, & quæ hæc consequuntur, Magnatum & Principum rebus consulentes, dum absentia curant, & commenti illius gnaro conscribunt. Nos paucula oculis subyciemus exempla, non ea tantùm recensendo, quàm quæ inde sunt euentura, & ÿ noscent, qui nonnihil addentes, coniungentes, vndique artificio contexta, & velata detegũt, ne in manus indocti, & gregarÿ peruenientia vilescant: tunc enim chariora, cum arcana, & fido clausa pectore diutiùs commorãtur. Sed quæ iam sæpius peruulgata in medium afferenda duxerim, ad rem redeuntes, dicamus, quonam fiant pacto

Literæ in tenebris conspicuæ,

Si quis furtiuo scripto rei conscio nouo astu excogitata quæpiam nuntiare quæsierit, quæ tantùm nocte intem

pesta

pesta conspectari queant: prænarrato iam liquore graphicè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magisque fuerit cordi

Literas lumine interpositas legere,

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec vti cæteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili, sit chartæ concolor, néue aliquid sit discerniculi, vel coniectari poßit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris, vel candelæ, vbi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radijs penetrari non sinunt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. Vel si velimus, vt

Literæ in nigro extemplò candicent,

Est, & occultiùs mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, ouique albumen valide exagitatum, instar scriptorij atramenti liquescat, huiusmodi literas, vel lineamenta protrahe, iam exiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: vbi vero literæ iam obrutæ liquescant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricosum dilacerantes velum, vti nebulas discutientes supra modum candore panduntur insigni. Sicque si

Literæ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescant

Optabis: potieris, si stillatitio calcanthi liquore, vel ardenti aqua affusa donec solutum fatiscat: ac papyro literas duxeris: iam enim siccescentibus cælantur: porro combustam paleam ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorum interstitio versuum latè describito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur, spon

giam madida, cum cordi euenerit, leuiter expergificando, & super eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus delitescit, pristinus veró inuisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. At

Literæ intercutaneæ, & indelebiles in mēbro quouis

Appareant si velis: sic citò expedies: Cantharides naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritiùs auri separationis madeāt, inde graphio, vel apto stylo, summa cute brachij vel alterius membri characteres effigiabis, læsa humore caro inflatas surgit in vesiculas, exulceratur, sic acris vestigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euanescentibus literis membrum insignitur. Vel

Literas confestim loco quouis emergentes

Nigras et coloratas efficies: si aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis cū exiccatæ fuerint, nec vestigia apparēt, et vis elucescāt, fuligine, vel colore, quē vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito. At reddere

Literas igne, vel aqua visibiles

Sic possumus, & literas in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantijs protrahere: Contineat epistola inane quippiam, vt inconditè putet positas, et interceptè, aut nihil omnino, aut ægerrimè sentient. Si citrij, medici mali, cæpæ, & omnium ferè acriū succo descripseris, si igni inferuescit, eorum acrimonia detegūtur illico. MAIVS *aliquantulùm subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto,*

scripseris,

ſcrpſeris, cumq́ue lectioni accedis, aquæ immergendo, latè euadent viſibiles & elegantes. Si verò candicent velis, & lacteas ſic facies: Lithargyris primò teritur, & fictile aquam continens, cum aceto conijcitur, decoquitur, & decoctum per colum traijcito, ſerua, inde limonis ſucco citrigeri generis literas exarato: iam enim ſicceſcentibus abduntur, ſi ſeruato liquore immerſeris, lacteas & conſpicuas videbis: Si mulierum vbera, vel manus ea madeant, prædicto inſperſo liquore lacte reſudabunt: vtitor, ſi inops aliquādo eorum fueris. Si quoque literæ hirci adipe lapidi fuerint inſcriptæ, lapidiq́; occultæ prorſus, ſi lapis idem aceto demergatur prodeūt ilicò, & quaſi ſculptæ foras eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, literas nigreſcere iubes, vt nauiùs expeditiusq́ue itineribus accingamur: Gallas & calcanthū ſubtiliter pinſito, inde puluerem chartæ inſpergito panno perfricato, recteq́ue expolıantur, vt ſit chartæ concolor, & pertinaciùs inhæreat, contuſo iuniperi gummi, quod ſciptoribus vernigo dicitur addatur reliquis, cùm vſu euenerit aqua vel ſaliua ſcribito, & nigreſcunt: ijsq́ue ſimillimæ eueniunt technæ, quas perlongum eſſet recenſere. At

Literas ouo imprimere

Africano ſic placuit: Alumen ex aceto ſubtiliter multumq́ue terito, & cortici quicquid velis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone, tribus vel quatuor diebus, reſiccatum coquito, cumq́ue fuerit toſtum cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas literas reperies. I N D E *occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, ſtylo literas exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cū*

ceram

ceram sustuleris decorticato, & peruium corticem, et ouo impressas leges literarum figuras. Nunc lege, quæ improbo excogitatu necessitas explorauit, vt

Literæ constitutis diebus deciduæ sint, & euanescant,

Quantùm humanũ euolat ingenium, dum naturæ secreta pandit? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & dolũ cooperies: porphyritæ multum teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silentio prætereundum non putaui, quod maximè præcipuum & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutius in charta commoratur, fortis aquæ plusculũ suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea nõ remanebunt vestigia: hac indicij norma frui poteris. SIC aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixiuium, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquantulum durabũt, iam flaccescente fiunt caducæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel

Literas penitus abstergere

si quæsieris: Chalcanthi & salnitri aqua calamo supra literas delineato. VEL è sale alchali & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigium remaneat. Literas vero disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus. Hæc enim raptim perscripsimus.

De conuiuijs & epulis mirè apparatis.

CAP XIII.

HAEC silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus et bibacibus, coquis et popinarijs relinquenda, vt à re ipsa plurimùm aliena, & inconuenientia, & defæcatoribus auribus non mittenda. Sed omnibus satis faciendi gratia apposuimus, aliquibus hæc reliquis gratiora, & ijs similia fuerint, nec gulæ & genio indulsisse vnquam pœniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legentium animos detineamus, ad ea noster se conuertat sermo, vt conuiuia frugalesq́ue cœnæ lautiores apparatu videantur. Et primo

Vini haustu nimio ne inebrietur accũbens,

Vel si cibo largiùs sumpto corpori noxiam sentiet, sic discutiet, vt Cato docet: Initio, ac cœnæ summo crudæ braßicæ quatuor vel quinque cymata esto, & crapulã sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberisq́ue, adeò inter se perniciali dißident odio, vt satæ alteram altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus cõtra temulẽtiam valere iudicauit, & contra eam mandi præcepit. Nec omittam, quæ Nestor in Alexicepo suo dixerit: Braßicam enim Lycurgi lachrimam vocat: inquiens. Cum Bacchus eum reueritus mare subijsset, Lycurgum vite vinctum lachrimam emisisse, & è lachrima natam esse dicit, & ob id contrarietatem inter vinum & Braßicam esse. Idq́ue euenire tradit Aristoteles, quod succũ dulcem discutientemq́ue obtineat. Vnde Plutarchus in sympostacis dulcia ait, si vino infundantur ebrietatem discutere. Euenit aliquando à capitis distillatione

colu-

columellam in guttur laxari, tunc crudæ braßicæ succus capiti impositus, vuam retrahit in sublimem oris partẽ. Inest & crambæ vino obsistendi vis: nam si vineto obseritur, dilutiùs proueniet vinum: inde apud Aegyptios & Sybaritas solenne erat ante omnia crambem sumere coctam. Aliqui id amethysthino vasculo facere consueuêre ante compotationem, quò impunè vino indulgere poßent, ex Athenæo. At si ALITER vini noxam inhibere voles, maximè dilutiusculi, nã citius crapulam senserint, quàm qui meratiùs hauserint. Si multum poturus eris Africanus docet in cibatu præmittas tres vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, & humiditates absumentes, vinolentiam propulsabunt. Narrat Plutarchus Cheronæus apud Drusum Tyberij Cæsaris filium medicum fuisse, qui cùm bina senaúe amara amygdala esitaret, in comestura bibendo superabat omnes, qui iam deprehensus, ijsque deinde priuatus decertare amplius nec pauxillum valuit. NEC incassum pumicis farina, si potor in bibendi certamine præsumat eam. Affert Theophrastus periclitari, nisi vniuerso potu impleatur. Sic Eudemum in vigesimas secundas vices durasse, demum balneũ ingressum nil reiecisse, ac ita cœnitasse vti si non bibisset, vi absumente siccifica, & in cadum musti bullientem coniecta, statim in totum vini feruor sedatur. AD auerruncandum quoque meri exitiũ antiquitus in cõpotationibus corollis floreis redimita capita ferebant.

Vnde Ouidius

Ebrius in cinctis phylira conuiua capillis
Solet, & imprudens vtitur arte meri.

Et Valerius Martialis.

Pin-

Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Rationemque dicunt, quòd nimia frigiditate cranium frigescat, vt vinolentiam, & eius vim extinguat. Vnde Dionysium legimus discumbentibus hedeream instituisse coronam, quæ insita frigidifica vi vini potentiam retūderet, nam ea contra crassantis ebrietatis impetum obsepit, calidum siquidem meri capitis poros patentiores reddit, frigidum enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. EST *& altera priscorum patrum cura, vt crapulosa extinguātur, vt lactucis cœnæ fine vescerentur, cùm insitam frigiditatem habeant maximam, nūc autem initio ea vtimur cœnæ ad conciliandum appetentiam. Vnde Martialis.*

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquam acrepulam nuncupare videtur, quod ebrietatem prohibeat. Vini autem postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ visa sunt, quomodo oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt cùm vinum liberaliùs hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos & denique in mortē incidant: at eos aspernari & abhorrescere si voles: & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres vel quatuor vino immersas finito dū emoriātur: ebrioso vinum admoueto, & pertedescet semperque oderit, nec amplius bibet, vel quamminime, modestius degens. Mullum quoque vino suffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere, si à muliere, nunquàm eam concipere.

pere. Fortaſſe ALIO *modo placebit, vt hæc amplius deguſtent, idque docet Iarcas, vt in Apollonij vita demonſtrat Philoſtratus: Obſeruato vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in commeſſatione præbeto, ſemper inde vina peroſuro.* SIC *è cæſa vite diſtillans aqua, multum potata ſobrium facit, vti Democritus docuit. Scire autem*

Vinum an habeat ammixtam aquam,

Ex Democrito & Florentino condiſces: Mala vel ſylueſtria pyra vino immerge, ſi ſuperfluitantia ſupernatauerint meri indicium, ſi merguntur, iam diluti. EX *Sotionis experimento: Paleã, arundinem, vel ſarmentoſum aliquod oleo illitum in dolium immittũt, extrahunt, & ſi aliquæ hærent guttæ aquam habet.* IN *calcem fundito, ſi calces diffundet aquæ mixtione defrau datum, & conglutinans meracum eſt.* SIC *in linteũ ſi diffunditur: & præterea multa extant. Si verò mixtum diſplicuerit, ecce*

A vino aquam ſegregandi modus:

Ciſsibium paratum habeas, id eſt vas ex hedera tornetur, vel aliter conficiatur, vinum conijcies, & ſi qua mixta fuerit aqua breui tempore foras extillabit, quod contrarium antiquos omnes, & recentiores ſenſiſſe video: cui tum ratio, tum experiẽtia reclamat: nam cùm foraminulentum ſit lignum, multisque interpateat rimulis, aqua humorũ omniũ ſubtiliſsima ex Ariſtotele foras effluet, quod corpulẽto magis reſeratur. EST & *alia ſegregãdi ratio licijs vel penicillis ex goſsipio vel lino dolio immerſis, vt ſupereminẽat, ab eo aqua ſecernitur. Sic vino iniecta ſpõgia & expreſſa, plus aquæ quã vini eijciet. Sic breui temporis proceſſu*

Vinum

Vinum diuersè odoratum

Reddes: Ardenti aqua immergãtur simplicia, cuiusmodi odoris quæsieris vinũ: nam aquæ natura odorem illicò combibet, per colum traijcito, & defœcatum sinito vt considat, vino immisce, ab eo enim sapore nõ est dissimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc docetur

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intro delabitur fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore, quod enim intro permeat percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem, secernitur. FIT *aliter vberiùs & celeriùs: Sabulonem fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti vasis ori obtento colatur, donec salsamentum amiserit omne, & dulcescet: multa vti vilia sileant. Nunc autem dicemus vtrum potuerit videri*

Anser iam viuus excoctus.

Sæpe enim lautis opiperisque mensis magnatibus apponuntur: sic inualuit gulæ luxus: cape conficiendi normam: Sit anas vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, capite colloque relicto toto sit implumis corpore, sit hinc inde obuallatus igne, et circumseptus, non arctè, ne suffocetur fumo, neue igne torreatur citius, non largè, ne impunis euadat: intus paßim pocilla, & ollulás aquæ plenas, cui sal & mel adijcias, ibique lances elixatis malis sint plenæ, et tessalatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculẽtior sit, & faciliùs decoquatur:

ignem

ignem admoue, festinare nolito, vbi calore efferuere cæperit, circumambulando & fugiendo præsepit ignis et iter includit, sic improbus aquam absorbendo compescitur, cor, cæteraque membra refrigerãdo, medicamẽti vi laxat aluum, abstergit & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia continuo cerebrum & cor humectato: vbi verò insania ferre & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum, remoue, conuiuis appone, euulsis semper partibus vociferantem vt ferè priùs commessatus quàm mortuus videatur. Nec visu iniucunda

Murena eodem tempore frixa, elixa, tostaq́;

Erit: Primò panni attritu eã excruciatã veru infigas, & elixas & frixas quas vis partes, ter, quater lineis obuoluas teniolis, insperso in vno pipere, in elixo petroselino, croco, menta, fœniculo, & passo contusis: aquæ & sale, vel iusculo madeant, frixas oleo, ad ignem volui iubebis, fasciculi aspergine origani semper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue & optimum erit obsonium, epulaturis, præbeto. At verò

Ouum, vt hominis caput magnitudine superet,

Reddere tam ingens si vis, extat artificium, nec à naturali dignosci potest: Decem vel plura boleta, & albumina inuicem separabis, boleta leuiter commisceto, & in vesicam immittito, rotundamq́ue ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cùm bullis intumescere cernis, vel cum duritiem traxerint, exime, & albumina addito accommodando, vt in medio insideant, & iterum coqui sinas, sic corticibus enudatum habebis, quas sic effinges: Ouorum cortices albas & elotas conteres, vt in tenuißimum puluisculum

volent

volent, forti aceto, vel distillato emacerari sinito, dum mollescant: nam si ouum in aceto diutiùs fuerit appositum, cortex eius dissoluitur, et tenerescit, vt facilè, per strictum os phialæ poßit immitti, vbi fuerit intromissum clara aqua in pristinam reddit duritiem, vt demirari contingat. Cortices cum vnguenti formam præ se tulerint dissolutæ, penicillo aliquo, super excoctum ouum corticem inducas, & clara durescit aqua, tunc verum, & naturale habebis ouum. Si vis autem vt

Pisces charta frigantur:

Ex charta simplici frixorium vas efformato, ibi oleum & pisces ardentibus prunis, quibus flammæ desint, imponantur, & citiùs, & commodiùs expediet. Nec superpondij modò addere pigeat, quod fortassè scisse nō obfuerit. SI vis dissecta caro iterū coalescat: Symphyti, quod vulgò consolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosæ, vnà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè coniungentur, vt incisuræ non videantur. Nec inferior vis petrea simphyto inest, quòd summè glutinet, sic quoque de holosteo fertur. SI chalybis frustulum inijciatur ignitum in deplumatum, & exinanitum pullum, & tegatur, ne calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamen bonū erit. SIC pipionem exossum reddes. Si exenteratum acri aceto per naturalem diem sines, bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel assabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi posint. SIC oua viuæ calci obruta, aqua cxpersa decoquūtur. SI friabilem gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo, & maximam accipiet teneritudinem, quòd Aristionis coquus dum Her

culi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attulisset, admiratus Aristio citam teneritatem è durioribus periculum cœpit, & verum reperit. LIRAE chordæ minutatim concisæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur. ET leporis excoctum, & congelatum sanguinem in puluerem versum, super carnem inspargendo, sanguinosa videbitur caro, vt nauseabundus eijcias: & multa, quæ gulosis relinquimus. Sat sit tantum debacchatum esse.

De Mechanicis quibusdam experimentis.

CAP. XIIII.

QVædam extant non spernẽdæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamento secreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, vt omne liber hic suboleat. Extat et artificium, quod aliquibus

Draco volans,

Vel Cometæ sidus dicitur, cuius talis sit constructio: E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, montis, vel altioris loci fastigio, æqualibus & vniformibus ventis credenda, non validis ne disrumpatur machina, nec leuibus: si vndique silebit aura, nam eam non sublimat, ventorumque segnities irritum faciat laborem, ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè, quod efficit funis tractus è capite vno, ex

altero

altero longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris paßim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, vbi paululum fuerit eleuatũ (hic enim ex domorũ anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, vt cometa videatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & cum in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, statimq́ue velum petens ignem ori admouet, maximoq́ue tonitru, in plures machina dißilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immissas auscultat voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonam pacto, & homo volare poßit, ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirum putauerit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentũ esse, atque fecisse traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & Fauorinus Philosophus memoriarum veterum exequentißimus, affirmatißimè scripserunt, simulachrũ columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq́ue mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Ouum in aëre ascendat:

Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio mense eum accipimus: (alio enim tempore, vt æstate & autumno, verus ros non est, vt physicis constat rationibus)

nibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat faciliùs eleuabitur. Altera quoque remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schædulæ non tactæ situm permutent,

Quod illud penitus ignoranti, fieri non potest, quin mirabile videatur: Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro, vel linteis, seque mutuo æquali superent longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuersique situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non est, qui non putet, à dæmonibus factum, sed aliunde nō euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur in reuoluendo remanent. Quorundam fuit error, qui verborum vi euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de Oraculo responsa præbebant, nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusque propitiari, sin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experientijs fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. Est quoque artificium aliud, vt

Candela ardens sub aqua deferatur,

Talique paratur arte: Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela insideat immobilis, & inuerso vase lumen fundum feriat, sic totum aquis penitus immergas nec subintrabit aqua, cum aëre repleatur, et sub aquis ardebit multum, secundum vasis capacitatem. Nec admirationis minus extat experimentū, cùm voles, vt

Vas inuersum aquam hauriat,

Quod sic efficies: Longißimi colli paretur vas, & quo longiùs, eò mirabiliùs, vitreum verò, & pellucidum, vt ascendentem inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit, vel igni fundũ admoueto, illico, ne frigescat inuerso ore aquam tangat & intrò totam absorbeat. Sic naturæ rerum exploratores Solis radijs aquam hauriri, & absorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, vt tradit Hieron, sed vti ab hoc proposito aliena, aliò transferantur. Simile quoque à Victruuio de ventorum ortu affertur, nunc verò in domesticum peragrauit vsum. Sic enim

Vas ventum proijciens,

Confici potest, si fiat æolipila ærea, vel rei alterius, sit caua, & rotunda, et in ventre punctũ habeat angustißimum, quo aqua infunditur, et si fors arduum fuerit, priori vtere experimento. si ad ignem accedens inferuescit, cumque nullum habeat spiramentum, maximum inde eijcit spiritum, sed vapidæ craßitudinis humectum. Nunc ad alia transire liceat. FVNIS *si manibus conuoluatur, vt se inuicem secet, leui brachij tractu rumpitur, & absque eo difficilè.* SIC *pugno later erectus percussus aliquantulum, vel marmor, in plures dißilit partes, nec minus, ex fluminum volutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur.* ET *leui secatur pomum ictu, si cultrum capite percusseris, illudque parum secet.* SI *in hordeo inuestigaueris, syl uestris auenæ aristulam reperies nigram, & obtortã, locustæ pedibus similem, si eam paginæ cum cera liga-*

ueris, mollisque aquæ aspergine disseminaueris guttulas, vbi humidũ senserit distorquebitur, vt liræ neruus, & erigitur charta, nec minus nummus styli acie volitabit.

De mulierum cosmetica.

CAP. XV.

INter cætera circunferũtur, et expetũtur maxime experimẽta, quæ muliebribus dehonestamentis, et speciei conferunt, multumq; referre aiunt, nos ne alibi quærantur, hic scribere decreuimus. Primo autẽ

Capillos tingere

Docemus, flauos, nigros, aureos, cuiusque placuerit coloris: Flauos enim reddes multùm mellis oleo, & vitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco, & cumino, si sæpius capillos laueris: maximè flauescent, auriq; colorem imitabũtur. Nigricabunt valde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupreßi, & similium lixiuio. HOC tamen commodè tinges modo, barbam & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumque leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. SIC nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpe accidit, vel locus pilorum multitudine deturpetur, vel glaber fiat, talia accipias

Psilothra,

Quibus perlitus locus glabrescit illico, & diutißimè partes

partes omnes pube immunes seruari possunt. Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis, auripigmēti tertio, fortiq́ue lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella vero iubet ranam luridam in aquam coquere, vsque dum ad tertiam partem decoxeris, eaq́ue corpus vngere, si quod glabrum facere voles. Sunt & infinita, vti hederæ, & vitium lachrima, quæ veluti gummi est, & psilothri effectum habent. Sed illud vt commodum satisfaciet. Et si nūquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitus erues illitu: Vti formicarum ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psyllij seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, vt ne vestigiū remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos cito nasci.

si velis: combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascendi vis destruitur, vel prodeūt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Si vero

Oculorum colorem permutare

Pueris velis, sic id assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Plæraque extant experimento, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, respondeāt. Nunc

Genarum liuorem abstergere

Sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarum puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis. Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum,

Quæ nitorem, & leuorem faciebus inducunt. Vti mica panis in caprinum lac serum iniecta, extillata inde aqua faciem penicissabis, mirum admodũ ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandum valet: Nec minus asininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideo non temere Pompeia Sabina Neronis vxor quingentas semper secum asinas ducebat, ac balnearum solio lacte illo corpus totum macerabat. Vbi sic inalbueris,

Roseum faciei colorem conciliare

Poteris sic leniter, & fucum facies, qui non detegitur, omnesq́ artificiosa simulatione deludes: nã clara aqua puniceas reddes genas, diu, multumq́ perdurante colore, eoq́ue rutilantior fuerit locus, quó magis aqua laueris, et panno perfricaueris: Ex Cardamomo, vel quæ pharmocopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardenti aqua sæpius extillata (vbi aliquantulùm fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu vrticam ebullies aqua, sæpeq́ corpus laueris coloratum, et roseo colore insignitũ reddet, si id diu continuabis. Sic autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura tritetur, aquaùe perfusa omnia Soli exiccentur, ijs madeat bõbax, quo labia et gingiuas perfricabis. Si autẽ

Aquæ

Aquæ ad faciem magonizandam,

Et accommodandam quæruntur, si fors fuerit res cordi, vt leuore splendeat, oui albumina coquantur & durescant, ijs aquam extillabis, eritque vsui apta, sic rosmarini, fabæque florum & limonum succo. HAEC *autem aqua omnium præstantißima, solertique cura excogitata: Talcum in minutißimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam immittes copiam, & operculato ne fugiant: nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquũt, vbi omne vorasse noueris cum testis tusas vitreo accommodabis organo, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuo vasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed*

Furfures à facie abstergere

Sic poterunt mulieres: Vaccinum, hircinum, & caprinum fel cu vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam mrximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia,

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarũ & buccinarum testis crematis, nunc autem cito poteris vti combusti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, sepiarum testis, ceruino cornu, & ijs similibus, quorum vnumquodque ritè expolit & abstergit. Sic cocci granulis, si purpura perfricabis. Omnium tamen optimè sulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoque aluminis & salis aqua extillata

lata. Possumus &

Mamillarum incrementum prohibere,

Si volumus: Contũdatur cicuta, eiusq́ue magmata cum aceto virginum vberibus imponantur, & sic coërcet, vt crescere non patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autem et relaxatas sic coërces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastiche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorare oportet, & sinito illic esse: si parum fuerit efficax opus innouato. Iuuant & ad hoc mespili ossa, immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere.

*Diu aqua immatura coquantur sorba, ouiq́ue immisceas alborem, nec desit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: Vel combustum ceruinũ cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanum, masticæ, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. S*ED *quærens Naturæ ostiũ restringere: ex partu enim relaxari solitũ est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuissimè, quibus garyophyllorum pulueris parũ admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. V*EL *sic meretricium & popularium restringes & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plantagine, hippocistide, balaustis, lentisco, simphyto maiori minoriq́ue, cupressi nuci-*

nucibus, uuarum acinis, glandium costis, vel cauo illo quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino vel aceto decocta sint, & sæpe madeat vulua, coarctatur & supprimitur valde. Vel hæc in puluerem redacta intro per arundinem traijciantur, vel ijs suffimenta substituantur. AT *si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pillulas cõstitues pacto: Alumen combustum, mastiche, adiecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuissimum redigãtur pul uisculum, vt fere tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas vbi coëgeris, digitis comprimito, & tenuè resiccari curato, ac naturalium ostio hymenei loco accommodetur, vbi prius fuerit rupta, senis quibusúe horis immutando, pluuiali vel cisterina semper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inducunt, quæ contactæ sanguinis inducunt profluuium, vt ferè dignosci nequeat. Hirudine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem mouent, vbi prius prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, vt*

Facies fucata pallescat,

Et dignoscere quæris magonizatã faciem, sic fiat: Crocum dentibus commanducabis, & ore propius mulieri inter alloquendo apposito, flatus deturpat faciem & subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

Sæpeq́ue mulieres fallit: Iuglandis calloso, herbidoq́ue putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarissima eliciatur aqua, qua si facies

vel

vel manus maduerint, nigrescunt paulatim vt Aethiopes videantur, quod si abijcere & pristinæ albedini restituere vis: Acetum, limonis succum, & colophoniam extillabis, talisq́; lotura nigrum illud abijcit & propulsat.

De muliebribus quibusdam remedijs

CAP. XVI.

QVædam prædictis succedunt experimenta, expetibilia multum, cùm sæpe accidant & vsu veniant, & si aliquibus inhonesta & non scribenda videbuntur, latè quærat medicorum libros, vt nil aliud ferè tractent, id autem vtilitatis hoc affert caput, quod si ea dubia aliquibus videbuntur, hæc experientia selecta scripsimus. Primò autem

Venereis in castris militare

Si quis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Vnde Martialis.

Cum sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Columella item in hortulo:

Quæq́ue viros acuunt, armantq́ue puellas
Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sic eruca largè sumpta, cicer, cæpæ, pastinaca, anisum, coriandrum, pinearum nucum nuclei, inter hos satyrion largè mouet semẽ, & fortiùs venerea in re obstat, & mulieribus libido acriùs excitatur, venerisq́ue vrticæ sunt. Siq́ue nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus) vt non solùm edentibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò vis increscere, vt valerent quoties coire vellent, & qui ea vsi

fuerant

fuerant duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitum peruenisse affirmat, vt tandem guttatim esset spermatis emißio, & in sanguinem deueniret. Vnde si ex omnibus vel aliquibus Venerem vis ciere, tali remedio vtere: Satyrij sumito radices, pineæque nucis nucleos, anisum et erucam, & æquali certent pondere, scincorum medietas, moschi parum, sic electo & despumato melle conficiantur, nec remouendum passerum cerebrum, ornoglossum, syluestris eruca, & ijs similia. Si quis autem certando vellet mulieris semen mouere, coli glandem, mosci, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei ben aspergine irrigato, vel horum vnum: coëuntes enim largè mouent. Vterque autem sic delectabitur, longum piper, piretrũ, galanga contundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoque vtantur. At

Veneris desideria obtundere

Contrà sic poteris: Rutam commanducato & caphurã: destruit enim flatum quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet Venerem, & si substernatur, bibatur vel manducetur semen desiccat. Vnde matronæ in Thermophorijs Atheniensium folijs ijs cubitus sibi substernebant, nec minus lactuca, quibus continuo comeditur coëundi adimit facultatem: ideo Pythagoras vocabat εὐνοῦχον, quod verborum inuolucris innuunt quoque Poëtæ, Callimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comedisset, ab apro interemptum, atq; à Venere sub lactuca cõditũ, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elanguescat, & impotentes viri ad concumbendum fiant. VALET *ad conceptionem leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi*

verò

verò conceperit ab his omnibus cauere debét, nam conceptum destruere possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim semen corrumpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit etiam adiecto coagulo, immo si mammis accesserit, nec densari lac patitur. Crocum concipiendi vim maximè amolitur. Salicis decoctum si ieiunè bibatur, sterilem reddit, cùm ocyßimè salicta suum deperdat semen, vt in araneam prius abeat, quàm maturitatem sentiat Vnde Homerus frugiperdam appellat.

Κλῆτροισ αἴγαροι καὶ ἴτεα ὠλεσικάρποι.

Sic mulæ vngulæ fumigium, vrina, sudor, aqua, qua ferrum extingunt fabri, hæc omnia post menstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipuè obest eis, cùm se nimium motitarit, post cum viro congressum, nam cùm retinere nequeat genitale semen infusum, irritum foras prolabitur & resilit, quod fortasse erat coalitum: Vti psaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cùm semen non conceptura retinere nollet ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terrã dißiliens, ac genitura exacta ad terram eius defluebat semen. Superstitiosi alij septenarij numeri virtuti fortasse pythagorizãtes & occultæ proprietati ascripserũt: cũ modò Hippocrates septies dixisset, id tamẽ falsum coarguitur, cũ ocyùs & tardiùs defluat, ꝙ si magis saltauerit, scito minus concepturã. Sabinæ succo hausto, ruta, scammonio pessis instar vuluæ indito, suffitus opoponacis, galbani, & viui sulphuris. Inter hæc nigro (quem vocãt) sapone prolita gallinæ penna, vuluæ admota, nam illicò abortum parit. Hæc omnia sunt maximè præcauenda, nam prægnantibus obesse solent.

De

De elichnijs, eorumque præstigijs, & quomodo homines equinis, aliorumúe animalium capitibus videantur. CAP. XVII.

DIV multumque cogitaui, vtrùm antiquis arcana huiusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de eis dicuntur, & ab impostoribus promittũtur, nec parùm gauisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inueniendis desudauimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit eorũ commeminisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando: ijs primò assuescat operator, ad alia paulatim deueniens: docenturque primò quomodo videri posit omne, &

Coloratum cubiculum,

Sed maximè id perpendendum duco luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, superetur q́; è lampade color emanans, & frustretur illusio, si die fuerit claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpens præstigium destruat. VIRIDE *autem sic videbis: Sit viridis lampas, vitrea & pellucida, vt pertranseuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimũ coducit) oleo, vel omni quo viuit humido, immisceatur ærugo, vnà ritè terãtur, vt humor fiat viridis, lychnus ex linteo coloris eiusdem, vel è goßipio paretur vncto, lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus ostentat.*
NIGRVM *autem omne si videre desiderabis: atramentum immisce omni, fuliginem vel simile: melius autem è sepijs immissum atramentum, nam lucernis*

admotum, si accenditur atra lucet flamma. Sic Anaxilaum lusisse fertur, sæpe enim ex atramento sepiæ astantes æthiopes reddebat & nigros. FLAVVM *si teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculum, flaua lampade, croceum conspicies omne.* VIRIDE *partim, flauum partim, & nigrum si præoptabis, hæc insimul permisceto: vti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida, id est lucernæ stupã, in sepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. At*

Domum argenteam & luminosam videre

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium vel sparteum inficies, & si poteris oleo permisceto, sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentiũ animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris,

Sic faciliter opus exequeris: Vitreo amplioris cratêre, vetus valde infundas vinum vel græcum, intus sal iniice, quantum pugno quis capere posset, flagrantibus impone carbonibus sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet vt sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fucinis euenit vbi campanæ conflãtur, & metallica, tam enim opertũ omne diro visitur colore, vt demirari contingat,

tingat labia squallore perfusa, punicea, in liuidum & nigrum commeantia. ACCENSVM *quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idē. Sic quoque Anaxilaum philosophum ludere solitum esse comperimus: sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferens, cōuiuis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogæis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat vultus. Sic quodammodo fieri posset, vt*

Astantes sine capitibus videantur:

Auripigmentum subtilißimè tritum noua olla ex oleo sinas ebullire, nec ab re fuerit si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus & manibus videbūtur, oculos digitis cōprimendo dum candela accenditur, idq́ue paulisper videbis, vt fieri poterit. Si vis autem, vt

Equina vel asinina videantur astantium capita,

Difficile aggrederis opus: vincat tamen operis sedulitas rei difficultatē: Equo abscinde caput vel asino, non mortuo ne languida sit virtus, eiusdemq́ capacitatis fictilem fabricato ollam, oleo plenam, suiq́ue pinguedine vt superemineat: os operculato, tenaciq́ue munias luto, ignem subde lentum, vt planè bulliens tribus seruetur diebus oleum, elixataq́ caro in oleum currat, vt nuda spectentur ossa, pila tundito puluisq́ue oleo permisceatur, quibus astantium capita perungantur: similiter in lampadibus stupei funiculi in medio statuantur, nec longè nec prope vt res postulat, & monstruoso spectaberis vultu. Ex ijs multa discas componere: satis enim

dixisse videor, si diligens fuerit intuitor. Ex *humano capite recenter obtruncato electum oleũ, animalibus faciem hominis inducit, sic varijs animalium capitibus, monstrosiora reddes corpora, si ijs accensis licijs illustretur domus quod fido claude pectori, nam vti arcana ab antiquis celabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis.* ALITER *tamen docet Anaxilaus, nec irritè: Equorum virus à coitu accipitur, nouisque lampadibus ellychnijs accensum, hominum capita, equina visui monstrificè repræsentat: de asinis sic quoque proditur.* SIC *illud quod apriam vocant in suibus cùm subant: acceptum enim & accensum idem præstat.* SIC *animalium reliquorum auricularibus accensis sordibus.* SI *illud perures, quod dicemus sperma, eoque spectatorum facies perunxeris, eorundem animalium conspicies capita, serua. Nec dissimili modo, sic*

Vuæ plenum domicilium videre

Poteris, & omnes vuarum illusione decipientur: Cùm deflorescere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde conuellat ventus feriat, illud Sol, operculũ gypsato & pelliculato, relicto tamẽ foramine quò petiolus intromittatur, ita immorari sinito: vbi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expressusque humor seruatur in oleo, soli diebus paucis, lucernis demum accensum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari videberis, vbi fortasse arbores prorsus carent frondibus: In alijs verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præstari posse.

De

De multis lampadum experientijs.

CAP. XVIII.

IAM aliquas lampadum experientias superesse video, quas licet visu non tam iucundas & mirabiles vt res postularet, ne quid omisisse videremur, recensere censuimus. Has nec ociosum vel inutile fuerit primæ addere seriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet:

Linteum fiat licium, cuius meditullio anguis senecta, ac leniter infractum Sal accommodetur, alicui succendendum præbeto ex oleo, nam flammam sentiens sal dissiliet, anguina pellis distorquetur, cùm coquitur, vt timorem incutiat, pueris: sic canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum simul oleo si accendes, commouentur, innatam etiamnum fugientia simultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant:

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto elychnio, ac accenso in lacuum ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autem naturaliùs & certiùs in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucerna: nam si accensum posueris in ipsam, obstreperæ omnes ranæ statim conticescunt. Solent impostores perforato pariete ranam immittere, inde charta cooperiūt, & in ea coruum depingunt, accensa extrà face, vel admoto igne, incalescens rana coaxat vt corui voces imitetur, sic depictum coruum crocitantem ostendunt. Fit quoque

Licium, quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur:

E caphura aquam exugito, vitreis chymistarum vasis,

& ritè luto fabricentur ſpiramenta, ne in ſpiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & ſuper flammam arctans pugnum comburitur validè, ſi aperitur debilitatur lumen. Fit quoque hoc modo

Lumen, quo aſtra vagari videantur.

Sunt qui teſtudinem vel centauream perurunt, eiuſque flammæ fumo ſpectant ſtellas ſic vagantes, ac loco dimoueri videantur vndique per cælum, id quod non ab eo ſolum, ſed à rei omnis euenit fumo, craßioris enim exiſtens diaphonitatis, mobilisq́; imaginis forma à loco ipſo variari videbitur: ideoque fallitur viſus, ac moueri putabit. Quòd ſi id mirabiliùs videri expetitur, ignem cælato, vt ſpectãtem lateat, & pertranſeuntes radij refrangantur, hinc multa ingenioſus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. Simile aliud cape

Lumen, quo homines gigantũ forma ſpectẽtur:

Aliqui ſolani ſpeciem, quam alchachegni vocant Arabes, delphini pinguedine conficiunt, vnguento macerari colligique in paſtillos curant, & vaccini ſtercoris flamma perurunt debili, atque è regione aduerſantes maiori hominum forma viſuntur, quod maximè euenit, ſi ſpectantes decliui, ſpectati loco morentur altiori, vt pertingẽs radius hominis caput ſumma feriat tecti laquearia, eodemque ſpectentur angulo, vt eiuſdem videatur altitudinis, quod adiuuatur medij craſſitie. Sic ſæpe noctu in crepuſculis dubio ſub Lunæ lumine vel ſub nube latitante, accidit in nemoribus, vbi lupi, & animalia cætera montium nemorumque altitudinem ſuperantes videntur, vt phantaſmata putent. Et homines præambulantes viatoribus, luce ſub modica pedi-

ea pedibus terrā, capite astra pertingere videtur, mōtiūmaximè ascēsu, et cū propè sint miliario ferè distare credūtur, tandiu metū sub pectore seruantes, quandiu Sol adueniens illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris lōginquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, manè autem erat, priusquam diluculasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectam nō attingebat: nautæ gigantum staturæ similis videretur, eminentiori eram loco, & cimbæ gubernator se tam magnum portare onus inficiabatur, pectusque cruce muniens clamantem me dereliquit, dumque causam excogitarem, iræ id mihi & voluptati fuit.

De arte, qua venena præcaueri possint.

CAP XIX.

Nostrum igitur vt exequamur institutum opus, iam ea tradere remedia fuerit oportunū, quæ exitialibus medentur venenis, cùm ab iniquis sic fieri soleāt, ineuitabilē vt aliquādo inducant perniciem. Hinc quisque præcaueri ab eis poterit, nam irritum semper eorum faciunt virus, nec effectus respondere sinunt: diutina enim experientia vera nouimus. Eorum nos aliqua pertractabimus, quæ quanquā haud vana, non tamen aliquid operabuntur, nisi & docta artificum manu tractentur, nec paruam operantibus noxam inferre solent. Natura vti vniuersalia, sic particularia instituit venena. Enecat Pardalianches aconitum pardos & pantheras, & idem Thelyphonon Theophrastus vocat, quòd scorpiones stupidos reddat, eosque obtorpescere faciat, supra radicem admotum, cynoctonon, & lycoctonon canibus & lupis car-

nibus obiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est omnibus perspicuum. Sed hæc omittantur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

Pessimam, sic faciunt: Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus viuit, ac veluti tuberculis dorsum exasperat, quam bufonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoque erit magis lethifera, quantò in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, syluis & arundinetis, multum enim venenis ijs infamis est, eam oblongum in sacculum immittunt, & salem, qui magnitudinem Indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitabit multum, dum emoriatur: inde salem exitiosum retinens bufonis virus seruant. VEL *Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidium in fimo detinent, salem seruatum esculentis eliquant, qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinem inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, talique madens linteus aqua, vel omne nudam carnem contingens, sæuissimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni*

Antidotus.

Sumito antequam florescat foliorum hiperici florentiũ, quantum manibus capi possint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tum calentis aquæ balneo per diem immorari sinito, ac stramine prælo succum exprimito, expressumque eodem seruato vase, & iugem operam impendas, & cùm flores deprompserit & semen pepererit, tria hæc misceas: & vbi inferbuerit igni, scorpiones centũ proijcito, viperã, et rubetum de-

tracto capite & cruribus, id sub æstum caniculæ, ign detrahe, & operculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormentillæ, et reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, et smaragdi puluerati pusillum, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum, inde per colũ traijcito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & ilicò ferarum omnium ictus facit irritos, vnde in ijs, & inferiùs scribendis nõ aliud præsentius exhiberi poterit remediũ. Sic quoque

Leprosum hominem reddere

Possunt: Leprosi sanguis vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eoque gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbebuntur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagiosis considerant. Vel ALITER: Cantharides capiunt, amianthũ lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiuntur, vt linimentum imitentur, & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationem, & lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & si atrociùs quærunt, vt pertinaciùs operentur, humanum adiungunt sudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti succos, bufonum virus, vel consimile, breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit succo, virulentos & insanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima

Antidotus

Ad elephantiasin: Panis è clibano calidus infundatur

endiuiæ, lupulorum & absinthij succo, aceti & sulphuris in aceto infusi & exiccati tantundem, & in eo sesquisexta succi pars eupatorij, galegæ, id est rutæ capraria, viperæ carnium pares portiones, aristolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum sexta, seminis eiusdem dimidium, & theriacæ par pondus conijcito, hellebori & scammonij pusillum: omnia remisceto, & igni apponito dum euolet humidum, ad vsum reponitur, tribus semper diebus sumatur. Si quid verò cuti remanserit, hoc vtêris linimento. Viperarum adipem habeto, seui hircini dimidium, vrsi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, viui sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum strigmentosum fiat, inde cera linimentũ effingito, & alternis diebus inungatur, dum pustularum squamæ decidant. Si optant homines

Dementes reddere, vt facilè alienentur

Faciliter efficiunt vino, quod sic constat: Mandragoræ radices accipiunt, & in mustum adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculùm indatur, aptoq́ue loco tribus seruetur mensibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauserit, vbi multùm profundo fuerit demersus somno mente capitur, vt per diem non parũ deliret, at post somnum soluitur dementia, nec malum defert multum, multumq́ue fuerit voluptuosum videre. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur. Ita tamen vt dicemus sæuius dementant: E menstruorum profluuio sanguinem capiunt fœminarum, perniciosior est tamen biliosarum & sterilium, potiorem retinet in se vim, cùm syluestris cati cerebro remiscent, integram sinunt cum sua nocte diem, vitreis

inde

inde vasis aquam eliciunt, & poculentis immiscent, & tandiu insaniet, quandiu perniciosum destruet virus & abiget, quod in mense fiet: & si volunt poterũt sopitam rabiem excitare. Vel sic: Muris cerebrum, cati, vrsi, canis spuma, & vespertilionis optimè cum mirrha aliquo remixta vase fimo obruunt, & exaggerãt octo dierum spatio, per destillationem aquam extrahũt qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine, vti

Hecticè corripiatur

Si volunt, aquam ex his præbent: Plumbũ in tenuem vertunt puluerem, vel in calcem, & cum sale acetum per acre fundunt, aquam igne stillatim capiunt, cuius in mense cyathum exhibent, idq́ue sexies innouant, et hectica eum inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt: Cerussam, æruginem, lithargyrium, & minium, singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahũt: deinde hominis sudorem remiscent, & esui morituro præbent, sic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est

Antidotus,

Sic illicò morbus deprehenditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonij pusillum in puluerem redactum hauritur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præcesserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo,

plo è sarmentitio cinere confecto remisceto, & primo mense septem diebus cyatus sumatur, vndecim secundo, quatuordecim verò tertio, vsque ad sextum: & veneni extinguit vim. Maciē verò sic pelles: Aquā haurito ex herba personatia cū remixtiōe nucleorū pinearū, diebus singulis ante prandiū, donec sanitati fueris restitutus. Conantur quoque miruminmodum

Mortem fotu allicere, & aliter dolosè

Cùm eis vti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre odorem? SIC *verò tutus fies: Cæpam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus sit apta, intus conijciuntur aloës partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cū mellis dimidio, aquæ sescuplum, è rufi iuuenis stercore, & tantundem rosmarini coronarij, ollam operculo & luto stipato, clibano per diei quadrātem calidis inferuescat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinque mensibus exaggerato, eximito demum, & per colum traijcito lineo panno, & seruato, si vini maluatici cyatho guttulas absumes tribus diebus liberat: si illicò succurris, semel tantum sufficiet exhibita.* ALIA *autem sic parant venena: Rubetum cum aspide maximè virulento, vipereoq́ue scatente veneno plumbeo condunt organo, quo aptiùs extrahi poßit aqua, inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ita excandescant: intus euforbium & christalli immittunt spumam in tenues pulueres, inde leues subijciunt prunas, paulatim aquam distillando detrahunt, plumba seruant pyxide,*

cuius

cuius si quotidie exhibent guttulam, in mense necat, sensim corpore tabescente, magis vel minus vt illius erit natura qui venenum hauserit. Oportet autem aquæ dum eliciuntur cauere, pernicialem enim & strangulantem halitum eructant, & respirando noxius extrahitur aër ille, quibus succurres antidotis, quas suprà diximus. DOLO *autem necandi experimenta multa sunt: vnde ignorantes sæpe necantur homines, vt autem ab ijs præcauere discant, apponemus aliqua: Aeneo vase intus stanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim est virulentiæ, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostium post coitum absterseris breui interit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputum illicò necat, & marini canis fel.* FIT *& alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias, inde lentum supra admouent ignem, paulatimque decoquunt: orti enim vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit.* EST *& apud eos cautiùs interficiendi modus: Equorum è cauda setæ minutißimæ inciduntur, rebusque alijs permixtæ esui præbetur, quas dũ digerere tentat, ventriculi, & intestinorum hærent plicaturis, & putresiunt, & cautè longo occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniã conuertatur: vti de puella dicitur Alexãdro missa, & de gallinis hyoscyamo, & de coturnicibus*

vere-

veretro de pastis, nec dignosci potest. Hæc narrasse sufficiant. ID tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubetæ lapidem arte quadam electum, si quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo seruat: circuit enim cum veneno, eiusque vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paulatim excruciatur, dumque ipsi feriando relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in subiectum vas di labitur, alioqui ea est alijs inuidissima natura, vt lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potiùs est quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum, & probatur sic: Buffoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAP XX.

N*EC minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta, maximæque sunt apud eos existimationis, qui periclitãdis experiendisque rerum virtutibus operam impendũt, leniendo per somnos aliquorum dolores: nunc omnes ferè abutũtur, vt onusti cibo vinoque profundiori somno sopiantur: è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ veritati nobis propiora visa sunt, vt ea noscere & componere discant. Principiò ea sunt considerãda quæ somnos accersunt, vti papauer, hyoscyamus, methella nux, mandragora, & ijs similia: & si possunt nidore abhorreri, styrace, moscho, alijsque immisceantur odoribus, si*

comes-

comessanda vel haurienda fuerint, liquida crassaq; conficito, & quomodo poßint fotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent. Vnde quis

Somnos conciliare

Si voluerit, sic poterit. E recenti opio, nudisque allij capitibus aquam vitreis vasis stillatim accipias, alijs permisceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, vt in soporē cadat. Nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendatur. ALIVD ad somnos violentius ex his fit: Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissoluantur lactucæ succo, præstantiùs autem aqua, sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet: inde vasis distillationis aptis accommodato. Vbi autem occipiet feruere, aquam elicito, fæces seruato, calidisque cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluerem cribro excutiente, dulce aqua deinde lixiuium, acre conficito, inde omnis igne vapor euolet residens, cùm priùs reseruata immisceatur aqua, & esui vel potui accommodetur, non eadem, sed pauciori quantitate quàm quæ supposita est, abundè est sumpsisse, nec aliquibus exhibeatur nisi magna neceßitas vrget. VEL mandragoræ aqua, opium, & papaueris semen cum allio vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus, quod fabæ magnitudinē æquet, satis est sumpsisse. Fit quoque sic ex oībus

Pomum somnificum,

Quod constat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami seminibus, vini fæcibus, quibus moschum adijciatur, vt odore illectum olitorem feriat: in pilas

con-

conglobato, quantum pugno quis prehendat, hoc sæpius odorando, lumina somno demulcet ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustra conātur, variæ enim sunt hominum temperies: qui verò id affectarit, similibus periculum captato, paremque operam impendendo, inops fruaris. Ad retundendā eorum sæuitiem, satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto vel distillato tempora, nasum, et testiculos perūges, vt eorum vi somnos propellant ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorū nec veræ sciri causæ possunt, nec semper experientiæ respondent. CAP. XXI.

OPeræpretium me facturum existimaui, si multa, quæ supersint experimēta, auditu mirabilia visuque descripsero, eoque fuerint mirabiliora, quò causæ cognitio, minimè haberi posit: vbi certò scio me insciolorum ignominiam incidere, cùm ferè fieri non posse videantur, nec ita facilè respondeāt experientiæ. Nos vti à veteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adijcimus, vt veritatis aliquantulum habeant. Sed ne quispiam fortasse minimè credendum nostris sermonibus arbitretur, optarim quidem (id quod istis præstabilius esset) laboris primum munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dum experientiam nanciscantur: dispersa vndique dicta decerpāt, vsui accommodent, ac exploratorum dictis sedulas adhibeant aures: maiora enim & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autem apponamus: sic possumus

Mulieribus lotium compescere:

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidam,

quo

quo nil in mari execrabilius esse authores scribunt, mira operans multa: inter hæc id retinet, si mentem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac mejet vetula, illicò ibi aculeum defigens vt totum abscondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplo mejet, sic vetulis sæpe iuuenes vrinam retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Conuiuæ ne accumbentes edant,

Sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illam, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpe eos perforauerint, clàm cœnæ initio sub mensem figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, vt accumbentes potius cœnæ tedeat, quàm edendi vel sedendi voluntas insit: detrahe vbi eos aliquantulùm irriseris. NEC *tamen prætercam, quod Florentinus in suis Georgicis tradidit, nec omnino falsum experientia redarguit: ideò nec scribere spreui. Si vis vt ne edant mulieres: Ocymum cape, cùm id operari nobis sit animaduersum sæpe, & tam mulieribus aduersari, vt si quis ea ignorante, sub obsonij patinam integram cum radicibus plantam supposuerit, obsonium mulier attingere non audet, vel ægrè, nisi ocymum fuerit ablatum. Tunc*

Pistor panem in furnum non immittere

Potest, & experiri si vis: Suspensi furis laqueum habeto, vbi habueris in instrumenti parte illa deligato, quæ furnũ subintrat: si pistor in furnũ panẽ immittere quæsierit, hinc inde discurrẽs, verũ nũquã reperiet iter: & si immiserit foras eijcietur pala, quod mirabile videbitur valde, minus verũ. Sed mirabilius fuerit

Homi-

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes sint:

Sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus virgam ait lupi si viri vel mulieris nomine ligaueris, adeo ad Veneris munus explendum imbelles fieri, vt ferè videantur eunuchi, donec solutus fuerit nodus, quod fortasse ridiculum haberetur, falsum quotidiana probaret experientia, & vulgò iactaretur. Sic autem solent aliquando paulisper

Mulieres valdè lætari,

Cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierũ medio morentur aliquãtulum, nec enim lætantur, vt saltent: id tamen rarò oparatur. Si volumus

Furtum cognoscere,

Sic possumus, & subreptam illicò rem recuperare: Est lapis, qui aetites dicitur, & veluti prægnans est, nam cùm quatitur lapillus in vtero sonat, si quis ergo terit eum, & subcinneritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiam cogitur, aut suffocari, aut fur deprehendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit. Sed

Canes ne latrent

Si vis: Nigri canis oculum viuenti iam ipsi detrahatur, si tecum detinueris eum, alijs adhærenti canibus, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec foras voces emittent: quod fortasse euenit odore oculi: Violentiùs operabuntur, & tutiùs deges, si oculis vel luporũ corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec solùm illa canes elingues, sed gestantem ab eis incolumem reddit. Vbi autẽ libuerit

Grandines imminentes & tempestates abigere:

Phi-

Philoſtratus ait: Si ſpeculum incumbenti mihi oſtenditur præterituram grandinem: Palladius autem pellem hyænæ, crocodili, aut vituli marini ſi quis per poſſeſsionis ſpatia circunferat, aut villa, aut atrijs ſuſpendat, cùm malum imminere videris, non cadet grando. Si quoq; paluſtrem teſtudinem dextra manu ſupinam tuleris, vineam perambulans, reuerſusque eodem modo illam in terram depoſueris, & glebas dorſi eius obieceris curuaturæ, ne poſsit inuerti, ſed ſupina permaneat, nubi obuiabit & grandinum minas cohibebit. Hæc autem ex veterũ monumentis excerpimus: quantum enim indecora (bona eorum venia dixerim) & quæ fieri nequeunt, & riſu digna ferint, conſiderandũ ingenioſis relinquimus. Naturaliùs autem & aliquatenus impedire poſſet maximus campanarum pulſus, vel machinarum bellicarum ſtrepitus: aërem enim diuerberantes & ſcindentes, fortaſſe conſiſtentiam nubium illam diſsiparent & abigerent: quod in peſtibus putant faciendum multi, ne amplius nubium denſitas immoretur. Democritus autem ait imbres & tonitrua de repente fieri, ſi caput & collum chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, idq; ipſum viſu venire, ſi iecur eiuſdem animalis in ſummis tegulis vratur. Putat autem Gellius talis ridiculæ vanitatis, potius talem Plinium ei impegiſſe notam, quàm à Democrito nobiliſsimo philoſopho ſcriptam. At ſi vis

Homines longa ſaltatione torqueantur,

Vel riſu, ploratione, cantu, alijsq; affectibus, ſic ritè poterit euenire, naturalesque magis habet cauſas. Sed vt liquere poſsit experimenti ratio, prius pauca dicenda ſunt. Eſt phalangi genus quoddam, quod à Tarento in

Apuliæ partibus tarantula dicitur, vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint qui euadant: eorum morsus acerbior est quàm vespæ ictus, & homines qui ab eis iciuntur diuersis afflictantur casibus: multi enim perpetuò canunt, illachrimãt, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dum operi accumbunt, ignarique doli, sæpe acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisq; in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, easque in segetibus condunt: sic facilè capies: Arundinum folijs ore sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpe eis depascitur, vt aranei, qui amplissimas ædificijs in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remisceto pulueribus, ne sumentem offendat, venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudiũ saltationemque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. Sed vt

Hernioso crepitent testiculi

Si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illic cogatur. An id euenit, quàm eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

Quod vulgò inter scriptores iactatur, sic fiat: Cum castitatem cõiugis prodat hic magnes lapis: diu enim seduli diuturna exploratione conquisiuimus, & experien-

rientijs clarè nouimus, non eos temerè sic protulisse, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpe admirati sumus, sæpeque irrisimus. Magnes hic lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus, sin minus, tanquam manu pulsa è cubili proijcitur. At postquam in huius mentionem lapidis incidimus, & si maximè fama notus est, quæ de eo nouimus experimẽta non iniucunda, in medium afferre duximus: nec incongruũ fuerit, si huic quoque seriei connectam. Magnetem à Magnesia putat Lucretius dici, Heraclium alij ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule, sideritin verò, quòd ferrum trahat, nam Græcis σίδηρος ferrum vocatur: tanta enim auiditate ferrum allicit, vt demirari sæpius spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora, animatus dicitur, quòd si suprà, & lateribus accommo- in aëre pendulum stabit, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè visibili nexu colligetur. Hinc Dinocrates Architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulachrum eius è ferro pendere in aëre videretur: aiuntque Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriæ magnetem esse fixum, æneamque pendulam statuam tenebat, vt quæ ferrũ haberet in capite. Nec solùm ipse attrahit ferrum, sed vim infundit, vt tractũ trahens videas, hoc autem aliud, & sic virtus illa propagatur, vt sæpe decem se mutuò contingentes anuli trahantur, vt anulorum catena videatur interdum, et pertinaciùs hærent quàm vt auelli queant. Tanta inest trahendi vis, quòd non solùm per contactum trahit: sed eminus multum: nam si æquilibrio ferrum steterit, nec

in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac sub solidam tabulam palmi craßitudine moueatur lapis, moueri videbis ferrũ, & lapidem insequi: nec leues hinc eueniunt doli, vt sæpe videant mulieres motum hinc inde ferulaceum, vel cereum puerulum in phiala ab impostoribus, putantes dæmona esse, ac digito per circumscriptum alphabetum de dubijs responsa præbentem. Vel ceream nauiculam amplo in cratêre aquæ pleno remis agitantem, ac hydromantiæ speciem insimulant. Quàm mira in prodigiosæ Naturæ gremio latēt? inest ei & præstantior virtus, nam si eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æquilibratũ, quasi sentiens ad meridianum dirigitur, mundi verticem pertranseuntem. Huius commoditate et vsu tam vasta sulcantur æquora, eo iter ostendente: Siquidem maiores nostri Solem interdiu, noctu sidera obseruantes nauigabant: non enim aliter medio oberrantes pelago mundi plagas conspicere poterant. Multi rationem huiusmodi virtutis reddere conantur, aiuntque ferrum trahi, quòd ordine ad cælestem vrsam magnes multo sit ferro superior: Vel eam ad terrã descendere nequeat grauitate, idque alio impedimento negetur, tunc circularis motus violentiam fugiens cum nulla alia ratione assequi poßit, quàm vt axis fiat mũdi, tali enim modo nulla cæli motus intorquetur, & sic è lapidis parte contactum ferrum ad Boream dirigens, sic quæ contrariæ in situ partes sunt in lapide, ita ferrum eo tactũ ad Austrum dirigitur. Quocirca diligentißimum esse oportet: nam si veram experimento non noscis lineam ab Austro ad Aquilonem, quò ab ea elongabitur, eò ad Occidentẽ, vel Oriẽtem, inflectetur. Vidimus quo-

que

que ad ortum, Solisque occasum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde si ferrum Borealem tetigerit partem, & ad Australem admoueris partem, in Austrum abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum, stellæ in extremitate Vrsæ caudæ, an vero loco, quo tota innititur cæli vertigo, moueatur. Hinc fortasse euenit, quod à scriptoribus narratur, vt ferrũ Australi parte fricatũ, Borealem propellat, tanquam si duo fluxerint lapides, vti Theamedes, quem nasci vult Plinius in Aethiopia, in monte quodam non longè ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrum abigit: vt mira potius scribere curent quàm vera, cùm præsenti nemo inspectione viderit. Est quoque omnibus dubium, cur nauigantibus verum ostendet cæli æquidium linea ad ortum directa, dirigat verò postea nauem, nõ illi, sed ei per æquidistantem circulum. Ipse allio perunctus maximas huiusmodi deperdit facultates: quod præstantiùs in nauigatoria pyxide conspicetur: vt nautæ, qui cæpas ederint, ab eis obseruatione depellantur: inebriari enim dicunt. Nos non iniucundũ casu inuenimus experimentũ, vt arenã albã à nigra separet, vel alio discrimine notabilem, & fortasse experimentum hoc antiquorum fuerit, quòd magnes, & ferrum, arenam, oleum, & omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla alloquuntur simul, & simul nunciant.

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio. CAP. XXII.

ALiqua huius rei experimenta attulit prisca ætas illa, aliqua verò & posterior, paratu facilia, mirandaque: vt homines visis potius sensum

negare, & se stultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quique desiderio huiusmodi demulcentur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinã hanc auidißimè sitiunt, capiant conficiendi normam, videantque

Experimentum

Gagatis lapidis (qui frequens est nobis, quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas vel explendas preces) rasura, vel ipse pila tundatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuißimum redigatur puluisculum, inde ex aqua vinóue hauriatur, si cit illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginititis indicium, eamque defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctiùs cohibendi datur facultas. NEC minus inualidè id manifestat succinum album, seu cristallum quod electrum vocant, si in puluerem redactum ieiunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur, nam si carnis senserit maculam, mouet vrinam. Possumus sic expeditiùs huius rei capere experimentum

Idem suffitu:

Si portulacæ semen, vel personatæ folia, quam vocant nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & virginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo alioue instrumento patulo vuluæ ore sursum permeet, proijciet ex templò vrinam, & mejet, nec retinere valet si veneream passa est labem: Si veneris ignara, fumũ irritè recipit, vrinam tenet, et virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non mejere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agallocum, quod xilaloë dicunt, ferretur,

vel

vel præcidatur, eiusque serraturam viuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subijens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabiliùs vltrò atque inuito vis, vt

Mulier in somnis patrata narret facinora,

Quod Democritum quoque sensisse video, magisque in mulieribus quàm viris præualet, cùm ad loquelam promptiores, & loquaciores sint: Nocte intempesta, vbi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnum syluestris anatis, bubonisq; (quia noctu loquuntur) pectori, supra cordis palpitationem admoueto, immorari sinito, & quantum poteris interrogato, nec reiterare pertedescat, si illicò responsa non præbeat: Nanque erumpens tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper responsura: simulatis carminibus aliqui euenire tradunt, cum id omni abdicata superstitione operetur. Dij immortales vnde hoc euenit, vt sic efficacißimè operetur: vt in somnis ea liberè narret, quæ vigilãtes in cassum conamur? quis hoc fieri posse credat? leniter tamen ad eã accedendo, loquitur blandè, in necessarijs vtitor.

Qomodo discolores, & pulchri fœtus gigni debeant. CAP. XXIII.

MAgnus est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dum sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres, cùm auidißimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ij sanguinem mouent, vnde in mollißima fœtus mate-

ria rei imagines exprimunt, sic partus in perpetuum maculis varijsque notis inficiunt, nisi desiderio refricato quiescant. Ideo non impunè rerum exploratores exquisiuêre, ita signari fœtus vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congressu, spermatis eiectione, & alijs. Ideò homini cùm insit cogitationis velocitas, animique celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: plures idcirco in homine, quàm in cæteris animalibus differentiæ: alijs enim cùm immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, et cogitationis rectè nouit Iacob, vti sacræ testantur literæ. Nam

Pecudes vel equos discolores

Progignere quærens, id efficit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: Ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæue facilè corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo nigroue interstinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris stabulabatur, vt coitũ ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, vt quos dabant fœtus diuersè essent colorati, & paßim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum visu: sic lanigera omnia animalia vel vniuersum pecus. Præualet hoc in equis, idque plurimum obseruant, qui huiusmodi curam habent, & ad coitum equas admittunt, & equilia, vbi coitum explent, tapetis & pannis, varijs depictis coloribus exornant, vnde discolores equos, scutulatos, spadices, diuerseque coloratos efficiunt. Docet quoque Absyrtus:

Equam

Equam colore aliquo contegas, qualem futuram pullationem referre vis, siquidem qualem vestitu colorem ipsi mentiũtur, in talem enata progenies degenerabit: nam conscendens equus in coitu, colorum spectaculo detinetur, qui oculis aduersabitur, & talem dabit fœturam, vt tergoris diuersitas maculis euariet, totidemq́ visuntur colores quot in exemplo fuêre, plurimumq́ue emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquiúe pulli albi

Generantur: Si auiaria, vel caueas quibus concludun tur, eorumq́ue cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus iis locis fugiant: rectè pauimenta sunt euerrenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ouaque fouent: sic albicantem dabunt sobolem: idem in aliis facito. Hinc solerti euenit excogitatu, quonampacto

Mulieres pulchros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione visionem fœtum cõformare, nam sæpe imagiñes & statuas adamârunt mulieres, quibus similes fœtus ediderunt, & sæpe scriptis proditur mulieres nigros & villosos peperisse filios: & causam homines rimati, vbi multa diuexarunt ingenia, picturas in parietibus reperiêre ex aduerso existentes, quibus fœminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq́ue cogitatione animus affectus, similes fœturas referebant. Vnde quod vsu venit, memoriæ mãdandum iudico, & quod maximè salutare remur esse, & sæpe occurrens omnibus præcepi, vt in eorum conspectu Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia parentur

tur solida: inde venerem exercentes mulieres, animo versent, & fortissima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsæ coëuntes mentę conceperint: nec parùm id profuturum scio. Cùm id sæpius præcepissem, audiuit mulier, statimq; candidum marmoreum puerum, beneque formatum ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerum, coëundo, & vterũ gerendo quàm sæpissimè animo eum deuoluebat, enatumque posteà fœtum ostendit mater obesulum, nec à marmoreo simulachro dissimilem, ita pallentem vt verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit: aliquæ artificio sunt laudatæ, successuque fauit: Ne sint præterea inordinati coitus, neue in latera, sursumque fiant: plerisque enim hoc in causa fuit, vt diuersa orientur monstra.

Monstra quomodo gignantur, & de vi mira putrefactionis. CAP. XXIIII.

NEC ita facilior dabitur monstra producendi modus, quàm è suprà dictis. Si quis autem id summopere affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principiò putabat Democritus, ex plurimorum commixtione seminum, cùm hoc antè, illud posteà iactatum vteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dissidentque membris, vt biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupandò verum concepisse visus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob imprægnationem mõstruosa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatio-

ne,

ne, transpositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidam id vuluæ ascripserunt, quæ sæpe flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinent, postea ex impendenti materie, nunc parciùs, nunc profusiùs operatur, vt se sibi suggerit: sic defectu coercita, vel redundantia superata ab incepto impenditur opere, vnde partus producit monstrifica labe affectos: vt in arte sæpiùs perspicitur: nunc mutilata, vt claudos, monoculos, nunc superflua, vt hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachijs, totidemque pedibus, sic quæ fortuitò vel arte ordinantur, adiuuat ipsa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam mōstra in lucem prodire desideras, vt ex exemplis condisces, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ consequi poßibilia fuerint: subscribet enim natura votis, opereque delectaberis, eaque euenient quæ nunquam putaueras, ansamque præbent conficiendi, quæ vetitæ descriptionis, & potius admirandi, quàm profani sunt operis. Exuperantia primò, quonam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisque pedibus,

Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina cōperies retinere lecta, pellicula quadam non tenui intercursante, sed albumina cōtinuentur, quæ fœcundiores sæpe gallinæ assolent parere, ex magnitudine cognosces, patetque intuentibus soli exponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium seminum commixtu, semenque habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubanda supponas, vt suo insessu foueat ea, elapso iam debito

debito tempore tales excludet fœtus, pedibus alijs quaternis, curabis ut commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine ulla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne quod ouo excluditur: si tale euenerit non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus & multiparis, quam in minus fœcundis, & in perfectioribus animalibus, in alijs verò facilitas generationis præualet: unde in vilioribus animalibus faciliùs monstra prodeunt quàm in nobilibus. Sic quoque aliter generare possumus

Animal è diuersis commixtum,

Quod facilè eueniet, uti de fructibus docuimus: sed hoc pacto rem aggredieris: Animalia quære multipara, id est, quæ plures edant uno nixu fœtus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coëundi voluntas, mares fœminis obsequia sollicitent, commisceri inter se curabis, quibus par quoque sit corporis magnitudo, gestationis tempus æquum, vel sanè non longè diuersũ, sic ex alienigenorũ inter se animaliũ cõgressu, diuersa prodeũt semifera monstra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendique eius modum docet Aristoteles. Lææna cum pardis coit, unde ignobiles generantur leones, non iubati & maculosi fœtus, ut refert Philostratus. Cum pantheris quoque coëunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculosa pelle pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leone, & similibus, ut crebro græcè dici soleat, semper noui ali-

ui ali-

ui aliquid Africam afferre, ob aquæ enim inopiam egestatemq́ siticulosis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratia in vnum congregari, vi, aut voluptate ad commiscendum cogente, & inibi è varia seminum mixtura, varias subinde animalium nasci formas, nec tales fœtus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaris sit incolis eorum partus, in nouis igitur procreandis exemplis vtitor. ITEM *in Aeliano legi, apud Sybarin pastorem fuisse nomine Crathin, qui cùm capellam omnium formosissimam deperire cœpisset, & libidinis œstro acriùs excruciaretur, eandem mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, nõ citra suauiationem crebram, idemq́ue capellarius amator, pabulum lætius amœniusq́ue obijciebat, vt illi suauior fieret anima, inde ex cõcubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem.* PVLLVS *autem è diuersis commixtus sic eueniet: Marem palumbum cum gallina coire curabis, pullusq́ue emerget non iniucundus visu. Sic quoque è perdicibus, gallinis, phasianis eueniet, diuersisq́ue accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fœtum gallina, sibiq́ue similem admodum, eiq́ue, quo prolificum acceperit semen. At si defecerit marrix, sic dabitur*

Ouorum excubatio citra gallinam,

Vt docet Democritus: Columbarum vel gallinarum stercore tuso, atque in cerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: turbinatior ouorum pars sursum vergat, & vicenis quaternisq́ue horis, alternis vicibus innouato

circum-

circumuoluendo, vt æquabiliter concalefiant, sic effœtæ efficere sunt solitæ, loco calido & tepente seruentur: vbi bis deni dies elapsi, & completi fœtus, & pulli rostrelis oua percutere inceperint, ausculta num pipiant, sæpe enim propter eorum putaminum craßitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt: testas tollito, & gallinam inducito. E T *si collibuerit aliter potes: Oua tepido demergas fimo, senisque diebus recens subijcito, ne senescat sed tepore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano.* S I *quis cognoscere affectarit marem progigni an fœminam, sic cognoscet: Aristoteles ait, & probat Auicenna ex orbiculari breuique ouo mas, ex oblongis acutisque fœmina progignitur: & suffragatur ratio, nam virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longiùs abit materia, in quo est vitalis calor. Nec inficior artificio ingenioque enasci posse*

Animal visu & tactu inficiens,

Ac si regulus vel catoblepa esset: cauetoque qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem interfecerit: Fœcunda mergito oua, vbi arsenicum, vel serpentum virus eliquaueris, venenaque cætera mala, per dies aliquos immorari sinito: validiùs operatur intus, si ritè apposueris, glocis subijcienda curato, manibus ne conquasses, ne inutile perdas quod præualiturum speras. Nec dabitur occasio maior monstra producendi diuersa, quàm ouis: & huiusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiũt,

atque

atquè etiam ex ſe fiunt: Ideo Leontius ferri laminam aliquam, clauorum capita, lauríque ramulos, vbi nidiculantur afferre iubet, ne prodigioſos & monſtruoſos edant partus. Fimo commodè vti poſſumus, eſt enim naturali calori ſimillimus, nec ſpernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totq́ue genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quod ſi quis rectè conſiderauerit, & mente perpenderit, non minimum eliciet ſecretorum principiũ. Hæc tamen mirabilia viſa ſunt. Menſtruatæ enim mulieris

Capilli in ſerpentes,

Et vermiculos vertuntur fimo obruti, & tempore iam modico. Nec minus putrefactus è menſtruorum ſanguis rubetas ſiue ranas generare poteſt, facilè enim corrumpitur & conuertitur, & ſæpe mulieres ex eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & ijs ſimilia generãt. Et Salernitanas legimus mulieres conceptionis principio, cùm fœtus viuificari debent, tale animal apij & porrorum interficere ſolent ſucco. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fœtus loco quatuor animalia ranis ſimillima peperit, & ſæpe tali cauſa abortiunt, cuius monſtroſæ conceptionis, non eſt alia (credo) putanda cauſa. Ex corruptione quoque humani ſeminis, veluti vermes in inteſtinis. Alcippe elephantem peperit, & ancilla inter initia belli Marſici ſerpentem generauit. NEC *equorum minus è cauda ſetæ aquis iniectæ, animam recipere, & viuificari videntur.* TVSVM *ocymum inter lateres humido loco Soli expoſitum ſcorpiones generat, quanquam Galenus neget.* ET *combuſtæ anatis puluis, ſi humido inter pati-*

nas

nas seruetur obrutus loco, ingentem & maximã mirè generat rubetam. Faciliùs autem rana procreari potest illicò, si earum cernatur ortus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantùm imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis generantur, earumq́ue breuis est vita: vel sæpe ventorum ira, altis montium iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisq́ue mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur: ranis enim aliquando pluisse author est Phylarchus, & Heraclides Lembus circa Dardaniam & Pæoniam idem euenisse tradit, idq́ue tam copiosè, vt domus & viæ replerentur. Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars quæ ad caput pertinet repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentes, & similia, vnde facilis est earum procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, et Daumatus Hispanus, quotiēs libuerat ranarum maximam ilicò producebat copiam. Sic verrinum & scrofarum ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principium, vt piscis exitu eijciant, dum affatim lacte & micis saturentur, subantes: perceptumq; illud quod apriam vocant, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus lateat diebus, perceptumq;

opus

opus plumbea conditum pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimentũ. Si quis verò curiosiùs, quàm par sit, noscere concupiscet, quam nouimus rationem experimento fimo & mirabilem admodum mandragoram producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam fœneratitia iam nomenclatura vulgò appellari cœpisse audio, si cui collibuerit, & is ad exemplar galli spermatis in ouo humanum, & vitale asperserit virus, operculo coërcito, ne fœtuosum calorem coërcitum suspiret, efferet semiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna, si occasio dabitur, alibi paulò vberiùs: sat sit normam & fieri posse demonstrasse. Pleraque & maiora iam omittuntur, apud inscios & plebeios fide penitus caritura. De partu monstruoso, deque producendi per fimum vi hæc dicta sufficiant.

De Lyra, & miris quibusdã eius proprietatibus.

CAP. XXV.

Nonnullas in se vires Lyra retinet proprietates, & animaduersiones, quas in medium afferre operæ precium duximus: quanquàm nõ lateat gregarios & sciolos fidem non habituras. Et si eorum aliquis hæc nostra putet delyria, arcanarum tamen literarum cultoribus me summoperè placiturum scio, quique naturæ miris peruestigandis, animum penitus addictum habent, ignota non scribo. Rythmos et modulos in hominibus posse certum est, nec tam immite & efferatum esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animum delinientibus remittatur, contrà indecentibus & inconcinnis angatur & restringatur.

Carmen prodit Musæus dulcißimam rem mortalibus esse: & à Platonicis dictum animaduertitur, à musica mulceri omne quod viuit, plurimique visuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt sint hortamenta, & torpentes suscitent, & ijs similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus musicus quoties libuerat Phrygium modulabatur cantum, & Alexandri animũ sic accẽdebat, vt efferatus ad arma curreret, cùmq; aliter voluisset, mutato animositatem exhauriens, segnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat: & Plutarhus ait: Cùm ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatij, adeo inflammatum se esse, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit in proximè aßidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Taurominitanum, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domum quæreret: qua detinebatur scortum, Phrygio modo concitatum, spondæo resonante pacatum, & mitiorem reddidisse. Idemque aiebat: Si tybiarum cantu impulsi adolescentes facinus aliquod aggrediũtur, tibicina spondæum canente distrahuntur, vt modorum grauitate eorum furens petulantia consedetur. Empedocles cùm eius hospitem, iurgijs, & conuitijs quidem laceßitus inuaderet, canendi retorsit modum, furentisque iram temperauit. Theophrastus ad compescendas animi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos. Et Agamemnon è patria discedens, ad Troiam profecturus, de Clitemnestræ dubitãs pudicitia, citharœdum reliquit, qui sono illam adeo ad continentiam & pudicitiam incitabat, vt Aegystus non nisi occiso citharœdo ea frui potuerit.

potuerit. Thracius Orphæus cithara incentionibus efferatas gentes saxi instar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharœdus rationis expertes delphinos sibi conciliauit, vt demersum sospitem in littus duxerint. Teneros infantium sensus permulcet sonus, & crepitaculis vagientes acquiescunt, & ipsi conticescunt. Vnde Crisippum proprium nutricibus fertur carmen ascripsisse. Elephantes ait Strabo tympanis allici, cerui sonis detinentur, & modulato carmine capiuntur, cygni hyperborei cithara, & cantu conuincuntur, aciculæ fistulis irretiuntur, & pastoralis fistula pastu progreßis quietem imperat gregibus. Immò vulnera, et morbos, (quod multò mirabilius est) modulis prudens consolata est vetustas, vt ex historijs percipitur. Terpander atq; Arion Methimenæus Lesbios & Ionis grauibus morbis curauêre. Asclepiades medicus tuba surdis medebatur, cantuq́ue populi seditiones compescuit. Hermenias Thebanus Boëthiorum pluribus coxendicum dolores melodijs abstersit. Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit. Thales Cretensis cithara pestilentiam fugauit, & ægrorum venas Herophilus musicus pensiculabat numeris, sic affectibus singulis singulas adhibuêre prisci melodias, vti Dorica prudentiam, castitatem, & doctrinam largitur, Phrygia pugnas excitat, furorem inflammat, quod efficit & tibia: ideo Aristoxenus in fabulis quod Dorica efficere non valuit, ad Phrygiam deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectum acuit obtusis, terrenoq́ue grauatis desiderio cælestem inducit appetentiam, ab Aristotele in Politicis traditum. Nonne Lacedæmonibus fertur repudiatum pridem fuisse cromaticum genus, quod ni-

mium audientes effœminaret? & ijs similia, vnde nō à ratione alienum reor, si simplici id accidat lyra, citharaúe, quod verò arte ingenioque confectis euenit magis mirum, nemo est qui negare poßit. Ideo

Lyra somnum concilians

Proditur, & à multis quoque expertum est, dulci suauique vt id eueniat harmonia, fiat igitur sic: E lignis materiam parato mitioribus, vt suauiorem efficiat & remißiorem modulationem, vti abiete & hedera ex vno inferior, ex altero superior compegitur pars, fides è tyris & serpentibus cōficiendæ, sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque suspenso, reliquum marcescat, ijs fidiculam accommoda, cytharamúe, quæ vbi digitis pulsata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit sonitum, gratumque audientibus conciliat soporem, vt inuito claudent oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri non debet, si id quoque Pythagoricos effecisse fertur, vt cùm diuersas resoluere vellent in somno curas, quibusdā cātilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis alijs stuporem, somniique confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempestates, somnumque pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valde, quod eius sonitus fertur præsens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur: vnde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: neúe hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. Hæc autem de vulgari accipies experimentum

Lyra

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat:

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæque melos, si grauium vnam pulsabis digitis, altera roboat, & mouetur grauis in ea, sic acutarum: debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam suprà inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus in libro ludicræ historiæ, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando quousq; quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si verò vt

Lyræ surdus audiat sonum

Vis, vel manibus aures obderitè, ne sonum audias, tũc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, & fortasse suauiorem: Nec solùm capulum dentibus captans, sed longißimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, diciqúe poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. Remanet hoc, quod haud quaquam inamœnum reor, vt

Lyræ, citharæ, aliaq; instruméta véto pulsentur,

Hoc sic perficies: Vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersantia accommodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulasúe: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omniũ sonitu vicinis auribus suauißimum percipies concentum, & lætaberis.

Inſomnia clara, & iucunda, obſcura, meticuloſáque inducere. CAP. XXVI.

CIbus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem ſoluitur, tabeſcitque, quem caliditate iuncta in leue deſciſcerere par eſt: cùmque natura in ſublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, vbi natura cerebri perpetuo obrigens rigore, adinſtar imbrium generationis, vt in maiori mundo ſæpe viſitur, fit humificus, & nebuleſcit: ſic inteſtina reciprocatione denuò redditum incapeſcit, & ad cor defertur principis ſenſus domicilium: interim caput opplet, grauedinoſum reddit, vt profundo demergatur ſomno: Quòd ſi noctis conticinio magis ſoporari contingit, imagines decendendo aliorum occurſu, interpollantur: vt præpoſteræ monſtruoſæque videantur: Si matutino vbi excrementius, fœculentusque ſanguis, à puro, & frugi diſcretus & ipſe refrixit, & deferbuit: meracæ, obſolutæque viſiones demonſtrantur, & gratæ. Non ergo irrationable duximus, cum immoderato tumefacta potu, virtus ſopita langueat, & natura edulij vapores attollantur, & ex ijs, quæ corpore abundant, in ſomno exultari, & immoderatè iactari, vt diuerſa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atráque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari, ſanguinis abundantiam habere. immo temperiei eiuſdem præſagituram elici poſſe Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis veſcentes flatuoſis, eorum vi ſalebroſæ imagines, monſtruoſæque, qui itidem attolluntur, ſi tenues, modicæque exhalationis, gratis animum exhilarant ſimulachris, & incolu-

columes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensuum principi deferunt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Galenus) ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuo dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. Vt non minus peruigiles, quàm soporantes lætemur, en

Somnia gratia excitandi ratio.

Cœnæ summo, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melisophyllon, quam alij citraginem vocant, ysque simillima, consopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem conuersam cernet, vmbrosis operculis opacatam, ac denique oculos circumlustrando, vernat vndique mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconiti, maximeque viridantium tempora perunxeris, collum vel iugulum, per quem venæ ascendunt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt conspicuæ, manibus, pedibusque. Confert & iecur perungere, nam à ventriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur vapores, eiusdemque coloris imagines referentes. At si quærimus

Somnia obscura & tumultuosa:

Fabas edimus, quia siccæ & flatuosæ, & ideo à Pythagoricis abhominantur, quòd talia pariant insomnia. Plerosque legisse memini, à fabis abstineto, eiusque vsum interdixisse, & fere legumina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces vocãt hortenses, lenticulas, craf-

sum & melancholicum humorem excitantes, allia, cæpas, capitata porra, braßicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia spirituosa, vapurolentaq́ sunt, inflationem, calidum, mordacem, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, laceßita, tortuosa, turbida. Sic per aëra delatus, maria, fluentaque transnare videberis, ciuitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatum sæuitiam, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, cælum hyemare, ac non nisi meticulosa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni adusto, acetoque (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum adsciscat) ignes, incendia, fulgetra, coruscationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec silentio præterierim postquàm in horum sermonem incidimus, huic addere seriei, quæ fortasse iuuerit meminisse, vsuiq́ue fuerit legisse. Si velimus

Idem suffitu edere, & aliter,

Sic sæpe factitare solemus: Interfecti vi recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò simul commixta, si accensis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarũ occursaculis, deterrimus spectris, horribilibusq́ue afficies. S I C *quoque si dormientis capiti viuæ simiæ nuper extractum cor supposueris, non nisi feras in somnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum.* I D E M *præstabit oniches, si collo ligaueris. Sed adeo dira cupido hominum mentes inuasit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita est abutantur,*

vt

Vt multis horum ſimul coaceruatis componant

Lamiarum vnguenta,

*Quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſ-
cent, naturali tamen vi euenire patet intuenti: quæq́;
ab eis acceperim referam. Puerorum pinguedinem a-
haeno vaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando
quod ex elixatione vltimuum, nouiſsimumq́; ſubſidet,
inde condunt, continuoq́ue inſeruiunt vſui: cum hac
immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas,
& fuliginem. Vel* ALITER *ſic: Sium, acorum vul-
gare, pentaphyllon, veſpertilionis ſanguinem, ſolanum
ſomniferum, & oleum, & ſi diuerſa commiſcent, ab
iis non parùm diſsidebunt, ſimul conficiunt, partes om-
nes perungunt, eas antea perfricando, vt rubeſcant, &
reuocetur calor, rarumq́ue fiat, quod erat frigore con-
cretum: Vt relaxetur caro, aperiãtur pori, adipem ad-
iungunt, vel oleum ipſius vicem ſubiens, vt ſuccorum
vis intro deſcendat, & fiat potior vegetiorq́ue: id eſſe
in cauſam non dubium reor. Sic non illuni nocte per
aëra deferri videntur, conuiuia, ſonos, tripudia, & for
moſorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant:
tanta eſt imaginationis vis, impreſsionum habitus, vt
ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiuſ-
modi ſit plena: cumq́ue valde ſint ipſæ ad credendum
naturæ pronitate faciles, ſic impreſsiones capeſſunt, vt
ſpiritus immutentur, nil noctu diuq́ue aliud cogitan-
tes, & ad hoc adiuuantur, cùm non veſcantur niſi be-
tis, radicibus, caſtaneis, & leguminibus. Dum hæc pen
ſiculatiùs perquirendo operam nauarem: ancipiti e-
nim immorabar iudicio, incidit mihi in manus vetu-
la quædam, quas à ſtrigis auis nocturnæ ſimilitudine*

ſtriges

ſtriges vocant, quæque noctu puerulorum ſanguinem è cunis abſorbent, ſponte pollicita breuis mihi temporis ſpatio allaturam reſponſa: iubet omnes foras egredi, qui mecum erant acciti teſtes, ſpolijs nudata tota ſe vnguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conſpicua: ſic ſoporiferorum vi ſuccorum cecidit, profundoque occubuit ſomno, foris ipſi patefacimus, multùm vapulat, tantaque vis ſoporis fuit, vt ſenſum eriperet, ad locum foras redimus, iam medelæ vires fatiſcunt, flacceſcuntque, à ſomno ſeuocata, multa incipit fari deliria, ſe maria, monteſque transmeaſſe, falſaque depromens reſponſa, negamus, inſtat, liuorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Sed quid de eis ſentiam? dabitur aliàs narrandi locus, ad inſtitutum noſtra redeat oratio: ſatis enim prolixiuſculi fuimus. Hoc præterea præmonendum cenſeo, ne facilè experientes dilabantur, non hæc æquè omnibus euentura: ſed inter cæteros melancholicis, cùm natura prealgida, algioſaque ſint, eorumque vaporatio multa non ſit: recte enim quæ vident percipiunt, & referre poſſunt.

Quomodo amor conciliari poſſit, deque rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAP. XXVII.

NOſtrum fuit ab operis initio conſtitutum, omnia tantum naturaliter operari, & preſertim, quæ magorum operibus impiorum eueniunt, ad eorum ſcientiam penitus peſſundandam: mortaliũ enim mentes his laqueis, & errorum inuolucris irretiunt, cùm hominum pars magna huic inſiſtet, ac

fallaci

fallaci ipsius illecebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipsa ad perniciem elabi, quæ eleuata, ac discendi cupidiora sunt. Nos quæ ijs poterimus amorum illicia recensere non pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni consulant. Vt igitur exordiamur, scitu iam dignum est, quod aliò non intenditur hominum mens, nisi vt hominum mulierumúe animis amoris igniculos accendere eos mitiores reddere, nostræque voluntati obtemperaturos nititur, cumque rebus eueniat, in quibus efficiendi potestas latet, ijs vtamur: quorum aliqua à maioribus tradita, nobis experientia comprobata, multaque recẽtiorum industria comparata sunt: & primùm Hippomanes, antiquitus ad sidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adstruxerint, muliercularum figmenta, & deliras esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis abditisq; causis fidem adhibentes: quibus euidens experientia refragatur. Quod duplex statuunt, vnum virus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio stimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit:

Hinc demum (Hippomanes verò, quod nomine dicunt
Pastores) lentum destillabat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Misceriq́ue herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, ciusque vsum alibi tradidimus, & vires cùm poposcit locus: alterum autem caricæ est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculũ, colore

iam

iam nigricante, fronti nascentis pulli adhæret, statimq; fœta partu edito, secundas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abstergendo eum conuellit, hippomanes appellatum: quod si quis præripuerit, ad vbera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à se fugat, nunquam amatura: quod idem rectè sensit in Aeneidos vates.

Quæritur, & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor.

Merito ergo ex carne illa amorem creari, & illius esse irreticulum non absurdum putârũt, amatoriumq; innasci veneficium. Et vt tradit Pausanias, nec Aelianus omittit, tantam in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas quod illo æri mixto, & effuso equam posuit, abscissa cauda, vbi Hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur, vt tantopere ad illius conspectum furijs stimulari deberent: Sic enim eos alliciebat, tantaque insania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipsam violentiùs, quàm in pulchrã equam & viuam insilirent. Neque enim quod vngulæ, cùm æreæ statuæ hærent, lubrico lapsu elidantur, idcirco coitum desperant: immo ardentiùs multò hiante ore, imminenteque adhinniunt, neque prius quàm flagris & magno ductorum robore abstrahantur, ab æreo simulachro depelli possunt. Vnde nomen veneno inditum ἱππομάνεσ, quod equinæ cupidinis similitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Traduntque non minimæ authoritatis viri, quod hoc cognitum penitus pastores habent, & si amatorias alicui insidias parare velint, vt amoris flamma conflagret, & cupidinis tabe amatæ mulieres torqueãtur,

tur, & intereant, callidè equam, quæ ventrem gerat, parituram obseruant, statimque à partu præreptum hippomanes habent, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactum insidijs esculentis, vel poculentis immisceant, & animum efferatum mitiorem reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent initio, continuo paulatimque concrescentem, & adeò ad amoris cupidinem inflammant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adijciant, sic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinãt, cuius substantiam combiberint, & mutuum reciprocumque reddet amorem. Erat & echeneis veteribus veneficijs infamis. Sic hyænæ vulua sinistro lacerto religata, si quis mulierem inspiciat, amatorium esse tam præsens, vt illico sequatur: id verum ne fuerit an falsum affirmare non ausim, ne quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hic esset, & penè impoßibilis eorum captura. Docet & ALITER si libuerit huic simillimũ componere, vt multorum exemplis noscere discant. Animalia respiciẽdo, quæ maximè in amorem furiũt: vti passeres, & columbæ: sed commoditatis gratia in catulis exemplum detur: Ligetur catella semestris, vel annua, cùm ostendit se maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore conceptum sitiunt maritum, cuius desiderio hiant: ita ligentur arctè, ne conscendant, & aptè accommodentur, ætatemque habeant coëundi, cibus posteà opiparè exhibeatur, vt spermatis vbertate luxuriæ desiderio conflagrent, cùm catulire desiderant, feruentique fuerint animo, furientes & vociferantes, præcaue ne ad coitũ admittas, vt violen-

tiùs

tiùs inferantur. Cùm cognouerio in summum luxuriæ gradum fœminam peruenisse, vt genitalia pruriant, inflentur, turgeantque, quod diei spatio eueniet, iugulant, eaque decerpunt membra, vbi maxime huiusmodi desiderium insidet, & cùm carnem gustauerint proiecta amatoria libidine constrictiùs tenetur, vt vociferet & perbachetur, poculisque deuicta mens, libertate amissa veneris insania exagitatur, vt extabescat corpus. Multa præterea sunt, ex quibus pauca meminimus tanquam suffectura. Satis enim diximus, & si vera dixisse pertesum est.

De Fascinatione, & quomodo per eam illaqueari possit, & fascinationis amuleta.

CAP. XXVIII.

IAM de fascinatione est differendum, quique effascinatores fuerint, nec silentio prætereundũ: nam si nobis priscorum monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cum noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historijs fidem derogare opus esse censui, si veras rei causas validis rationibus aptare nequimus: præterea cùm plæraque sint peruestigationem penitus summouentia. Quod autem ipse ex alijs operationibus senserim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Vergilium reperies, vnde

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Isigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quasdam produnt voce & lingua effaßinantes, quæ si impensiùs fortè, quàm liceat admiratæ fuerint, vel laudauerint pulchras arbores, lætiores segetes, infantes

amœ-

amœniores, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas, arescere & emoriantur repente, hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia: quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illirijs eiusdem esse generis, qui pupillas binas in oculis habeant, atque visu exitialem effascinationem faciant, vt interimant quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, tam nocenti visu sunt: & impuberes maximè noxam sentiãt. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ tradit Apollonides Philarchus in Ponto Thibiorum genus alterum, multosque alios eiusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem esse: quorum meminit quoque Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopia, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoque omnes visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoque de ijs scribit, sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gentes Paletheobeorum pontum incolentes non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretiorique constant corpore, pestilentes esse, & intuitu, soloque habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec solum qui continuo, sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis: & fascinum quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpe, per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumque inficiens: Sic enim euenit, vt adolescens subtili, claro, calido, dulcique sanguine præditus, tales det spiritus, cùm à cordis

cordis calore à puriori ſangnine exoriantur, quia leuiſſimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminoſi & venulenti ſunt, omniumq́ue partium nitidiſsimi: & cum ſpiritu ipſo vnà vis quædam ignea radijs emittitur, vt rubentes oculos, & lippos ſpectantes obuios, ſimili cogantur laborare morbo: mihiq́ue accidens detrimentum attulit: inficit enim aêrem, qui infectus alium inficit, ſic oculis proximus vnà ſecum vaporem corrupti ſanguinis deferens, cuius contagione ſpectantis oculi rubore ſimili afficiuntur: Sic adimit lupus vocem, ſic regulus vitam, qui aſpectu venenum excitat & radijs virulentos infigit ictus, cum ſpeculo autem, reciproco iaculatu in ſui authorem retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitum reformidat politum ſpeculum, vt affert Ariſtoteles, eiuſque aſpectu ſordeſcit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia ſanguineus vapor in ſpeculi ſuperficiem propter terſitudinem in vnitatem coit, vt quadam eluuiecula operiatur, & clarè demonſtretur: immo ſi nouitium ægerrimè elues, quod ideo in panno vel ſaxo non euenit, quia in illo ſerpit, et in profundũ deſcendit, in hoc verò ex partiũ inconcinnitate diſsipatur. At ſpeculum quia pertinax obſtat, quia terſum infractum reſeruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto ſi in clarum vitrum reſpires, facies ſaliuæ roris aſpergine rigatur, tenuisq́ue euolans pars in ſaliuam relabitur, ſic ex oculis radiorum profluuium, qui ſpirituum vehicula, ad occurſantis oculos perueniens tranſuerberat, & percuſsi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cùm è corde exoriantur: ſic ipſi in cordis marginibus

coguntur in ſanguinem, peregrinus hic ſanguis ab effaſcinati natura viri diſcordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipſa permanente, quatenus vis tabidi ſanguinis in membris viget, & cùm ſanguinis affectio ſit, ex nunquam interpollari contuetur febri, quæ ſi in bili vel pituita eſſet, per interualla fortaſſe ſedaretur. Vt autem diſtinctiùs pateſcant omnia, id primò ſciendum: duplicem apud autho res faſcinum reperiri: alterum amoris: inuidiæ, vel maleuolentiæ alterum. Si verò pulchri deſiderio, formæque concinnitatis fuerit deſiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenum hauritur, & venuſtæ ſpectrum formæ amantis cordi reſidet, igniculos ſuccendit, vnde ſemper afflictari ſolet: & quia ibi molliſsimus amati ſanguis vagatur, vultus repræſentat, ſuiq; ipſius ſanguine relucet, in ſe non quieſcit, & ſic ab eo trahitur, vt vulnerati ſanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc ſic innuit Lucretius.

Idque petit corpus, mens vnde eſt ſaucia amore,
Nanque omnes plerunque cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:
Et ſi cominus eſt, os tum ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ vel maleuolentiæ fuerit, quem tale virus infecerit, effaſcinatio noxia admodum, maximèq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animusque affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec ſolùm immutat corpus proprium, ſed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nonne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nonne corpus pal-

lore insigni, & extrema induit macie? Nonne prægnantis auiditas inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? Sic vbi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acriùs micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus, maximè speciosis malum inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat, præcordia peruriit, & maciei præbet causam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorum subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex passione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentium veneno delibuta, & depasta: vt Aristoteles tradit, & Auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ Hyoscyamum impunè sumeret, alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius (vt ex antiquorum monumentis, accepimus) vsque adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, vt cùm vellet venéno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumpto veneno percepit noxam. Gallinæ anguium, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico eorum iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multaque præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic plerique viri suapte natura sunt, qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedentes, serpentumque morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si similem sortiuntur

tiuntur naturam, quorum obtutus, vel emanans spiratio non homines solùm, sed plantulas, herbas, cæteraque emaciat, vt exarescant penitus: & sæpe vbi huiusmodi animalia resident, arentes segetes veneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nonne mulieres mensium tempore cucumeres, & pepones tactu visuque inficiunt vt marcescant? nonne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur? & plures fœminas, quàm viros effascinatrices reperies complexionis ratione, fortiori enim lapsu à temperamento decedunt, plurimisque noxijs vescuntur, vt singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, sursum elati, per oculos prolabuntur, & astantibus venenum expirant, & tali corpus explent. At si formosam deperis iuuenem, eiq; vis, vel mulierem viro fascinum inducere, vt si fieri poßit in amorem coarctetur, hîc patet

Amatoriæ illaqueationis modus:

Sint oportet sanguinei, ex parte quadam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit castè viuant, ne frequenti coitu humorum succus exhauriatur, vnde frequentißimo intuitu, diutissima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto, aciem aciei dirigant, radij radijs. & lumina luminibus coniungantur, sic ex intuitu vltrò citroque facto nascitur amor, & combibitur. Cur autem tui fascino detineatur non aliorum, ex superiori, & ex hac videtur ratione: Euenit enim ex fascinantis intentione, qui quidem per spiritus, siue vapores transmittitur ad maleficium, & spiritu illo affectus ei similis ef-

ficitur: existente enim maximè in paßione illa: & imaginatiua virtute circa rem valde fixa, habitus diu permanens, spirituum habet obedientiam & sanguinis: tunc exoptata re potest à virtutibus deuinciri, & inflammari. Quanquam animus (vt Auicennæ ascribitur: neque ab hac sententia illius abhorret authoritas) solo affectu, & imperio tales producere potest affectiones. Placet Musæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices sint, & ex aspectu amorem nasci dicit Diogenianus, vbi incognitum amari non posse dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert.

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus visam ad insaniam compellit, amorisque allicitur per oculos rudimentum. Reliqua verò membra non verè dant causam, sed concitant, vt formæ lenocinio cernentem remorenter visis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi Cupidinem excubantem aiunt sua mittere tela, vt emissus ex oculis aculeus in astantis oculos confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam nō paruam tribuimus quærentibus radicem, ni penitus, malæq; mentis cōpos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex contagione eueniunt: vti pruritum, scabiem, lippitudinem epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facileque tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborum omnium grauißima pestis, non illicò homines inuadat ac penitus consumat? Nec in alijs solùm,

sed

ſed in ipſos quoque relabitur, immiſſumque faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoque ſcriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus aquis, ſpeculo vel fonte reſilientibus, in videntem retorquentibus, ſibi faſcini perniciem intulit, author

Ευτελίδα αὐαγ' Βȣκαίξεν ἰδὼν ὀλόφισις αἰνης
Δινήεντι ποταμῷ ἀδ' ἄντικα νȣ̃σον ἀδίκηςσ.

Adeo ſibi pulcher viſus eſt, vt eodem quo alij ipſe faſcino deciderit, ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiariſque morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu, parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam aſcribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia,

Multa enim ſunt, quæ prudens inſtituit vetuſtas. Si amoris faſcinũ amoliri conaberis, ſic auerruncabis: viſum abſtrahas, ne tui aciem oculis adigat, neue lumina luminibus copulentur, vnde enim affici ſolet, inde causã amoue, conſuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauis animum adhibe curis, ſanguinem, ſudorẽ, & excremẽta omnia largè eijcito, vt vnà noxia eijciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud ſic noſces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, ſemper inclinat, crebra iactat ſuſpiria, cor anguſtijs cohibetur, nec ſignum conſpicitur mali alicuius, lachrimas effundit ſalſas & amaras. Ad ipſum exfaſcinandum: quia aër contagioſus, & contaminatus eſt, odorata ſuffimenta ſubſtituantur, vt aërem inſtaurent, nec minus aquis irrorando, cynnamomum, garyophyllos, ciperum, xilaloë, moſchum, ambram. Ideo priſca æuum ad hunc noſtrum ſe propagauit conſuetudo, retinentque hoc mulieres, ſi

noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluunt: claro seruentur aëre, ij pendeant è collo lapides, carbunculus, iacinthus, saphirus. alissum in domo suspensum, rhamnum, & phu opiferum putat amuletum Dioscorides. Isopum & lilium odorato. Anulus deferatur, ex onagari vel vngularum asini domestici, satyrion, quæ orchis, & fœmina dicitur. Rutam sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro.

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER III.

PROOEMIVM.

IAM ad ea videor accessisse experimenta (dum ad varios rerum perspiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parum cōtinent lucri, circa quod non solùm magna mortaliū pars hæret: sed eius inextinguibili siti vniuersus æstuat mūdus: vnde vt aliqua percenseamus, coacti aggredimur. Est sanè res non paruipendēda, sed expetenda præcipuè, qui Philosophiæ studijs nauant operam, ac naturæ perscrutantur arcana: inuenient enim plura, quæ admirari possunt,

ſunt, & quæ noſtro vſui miruminmodum ſunt neceſſaria, dum multas perſpiciēt tranſmutationes, & eas vidiſſe non parum lætabuntur: non metallorum tamen eorum, quæ maximo diſtēt interuallo, ſed quæ cognata & vicina ſunt, accidentibusq́ue differūt aliquibus, quòd maximæ authoritatis viros philoſophos fateri non puduit, vt in rebus alijs naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autem vana ſpe lucri, ac ſub eius continuæ voluptatis eſca, & illecebra tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non ſine magno huius ſeculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuiſos omnibus reddant. Dum enim ſophiſtico auro laborant præparando, vti horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerūt in perniciem ruunt, & vana auri ſpe deludentur: vt rectè Demetrius Phalæreus ait: Quod capere debuerant non ceperunt, quod autem poſſidebāt amiſerunt: & metamorphoſin, quam in metallis expectant, in ſe ipſos experiuntur, tūc (cùm hoc vnicum ſolamen inueniant) commentitijs fraudibus alios fallere, ac ſibi comites nituntur efficere: ſic bonæ rei fidem in peiorem vſum conuertunt, ceu altioribus ſæpe rebus contingere videmus. Et adeo artis vel lucri deſiderium libros auxit & mendacia, vt nil fere aliud circunferatur, ac optimè Diocletiani iuſſu ſint omnes exuſti, & in cinerem verſi. Ipſe autem qui aliquid videre affectas, id ſcito in omnibus naturam imitari non poſſe, ritè metallorum primor

dia pernoſcenda ſunt, & ſi ea transformari, vel penitus tingi quæruntur, in prima diſſoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri poſſe cognōſcūtur. Aliqua hic nos apponemus, quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendisq́ue habuimus: horum exempla perdiſcito. Hic montes non pollicemur aureos, nec quem homines rentur percelebrem philoſophorū lapidem illum, multis ſeculis iactatum, & fortaſſe aliquibus compertum: nec poculentum aurum, quo homines ab interitu immunes tueātur: neceſſe eſt enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia eſſe obnoxia. Talia autē promittere temerarium prorſus nec penſi habens quicquam fuerit: Vtilia tamen ad humani corporis tuendam valetudinem, atque prorogandam fieri poſſe non imus inficias. Quæ tradere intendimus hæc ſunt.

De extractionibus aquæ & olei, & operationibus quibuſdam, quæ paſſim operibus ſubingrediuntur.

CAP. I.

PERATIONES quaſdam præmittere viſum eſt, quæ obiter in opere leguntur, vt quæ docentur ordinatè procedant, neúe alibi quærantur, & quanquam hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri poſſe iudicent, opus tamen ſubintrant noſtrū, & iis nos efficere conſueuimus, quibus ignoratis non facilè votum aſſequeris. Diſtillatio-

ſtillationis autem, vel apti diſtillationum vaſis, quia toto hoc meminimus opere, ne ignoretur, locus hic dicendi oportunus videbitur. Recentiorum quorundam inuentum eſt, aquam ex omnibus haurire, vt puram habemus aquam ſine terra (vt fieri tamen poteſt) vides enim diſtillatã aquã nullis redũdare fæcibus, & præſtãtiùs à putrefactione liberãtur multa, vel ſi aliquid imbibere indigemus. Vas primò parant fictile, melius autem vitreum concauũ, turgeſcens pilæ inſtar, vel potius turbinatum vti pyrum: ac collum oblongum habeat, cui pileum vitreum accommodatur, vt ſubiectis prunis res in vapores ſoluatur tenues, & vacua omnia repleat, & in ſublime feratur: vapida hæc craßitudo, vbi pilei frigidum tetigerit, et vitrũ occurſabit, illius marginibus in rorẽ cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquã relabitur, et aperto quodã canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, ſubiectũq; receptaculũ ſtillatim eã recipit: hoc diſtillariũ, vel alembic chymiſtæ vocant. Multi ne fumi nidor potores offendat in feruentis aquæ vas organũ locant, & tenuior elicitur aqua, balneumq; dicunt. Tenuißimam quoque detrahes aquam, ſi vitrea hæc vaſa in fictile aliquod concauum accommodaueris, vt foras promineant colla: hinc calentis aquæ plenum ſubijciunt ahænum, vt ſurgentis vi fumi, nec aliò permeantis eliciatur è rebus ingenioſè aqua, quæ è potabilibus præſtantior fuerit. In vacuam ollam aliqui hoc ligant vas vitreum, vndique non contingens latera, & os obturant, relicto tantùm foramine, quo collum foras promineat, ſic incandeſcens olla, aëremque concalefaciens in vaſe res contentas in vapores ſoluit: ex ijs commodiorem elige modum

dum

dum, ac sufficiat semel enarrasse. Multa sunt praeterea vasa, quibus vtuntur, & penè infinita. Rem autem si inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere, & macerare solent, nunc equino fimo, qui eiusdem semper sit caloris, innouando diebus quinis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic etiam nos saepe aquam extraximus, nunc vinaceis tumulando, vel cineribus, & accensis carbonibus iuniperi, nam cùm densum, et valde spissum sit lignum, multum accensum durat. Nunc autem ad operationes accedendũ, & primò extrahatur quomodo

Talci oleum,

Quod apud multos arduum, nec ferè fieri posse iudicent, sic tamen parabis, vbi fuerit opus: In sacculum immittito talcum cum littoralibus calculis, & qui in fluminibus paßim conspiciuntur, multùm exagitentur, dum in tenuißimum redigatur puluerem: vel id alia perficies industria: sic enim omnibus fieri consueuit: inde in crudam ollam accommodato, craßitudinis & roboris nimij, operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris Soli resiccandum tradito, posteà in fornace lapidum locato, vbi eluctatur flammae, vel alibi, dummodo violentißimus sit ignis: vbi fornax ardere desierit, eximito, & vas frange, si in calcem iam redactum optimè noueris: sin minus, iterum efficere ne pigeat, & parem operam impendas. cùm perfectè inalbuerit calx, porphyretico mar marmore terito, & in alium sacculum accommodato, vel in marmore humidißimo in loco, praealto puteo vel cisterna, diuque immorari sinito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes: seruato, & in vitreum

vas dictum inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatum recipies liquorem, faciliùs enim & citius in aquam soluitur, si perfectiùs & diutiùs fuerit combustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magisque per ignem subtiles, cum aquis commiscentur, et in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

Vel aquam, sic extrahes: Vas vitreum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, vbi luto illeueris pede ferreo suspendatur filò, inferiùs autem amplũ receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleum recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure conditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur, nam dũ vritur consumeretur, erigens se fumus, vasisq; feriens fundũ, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocãs in oleũ coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expergificandis dentibus optimũ ostẽdimus. In igneis verò mixturis ALIVD *est: ignẽ enim admittit, & detinere potest: Viuũ cape sulphur, nõ ignẽ expertũ, ac iuniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito: in necessariys vtitor. At*

Ouorum oleum

Sic parabis: Supra ignem largo accommodato vase sartagine, vel alio in hoc boleta proycies, spatha permiscendo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in puluerẽ versa, prælo exprimi curato, expreßũq; oleũ pyxide seruato. Vel ea elixando indurabis, et sic exprimatur liquor. In incensiuis autẽ mixturis ALIVD

sic

ſic parabis: Ouorum multa remiſceto vitella, cum ſulphuris medietate viui, ac ſartagine accommodentur igni, vbi eluuies, vel oleoſum quoddam per eorum ſuperficiem enatabit, ſeruato: illud enim quæſitum erit oleum. Terebinthinæ reſinæ, & mellis oleum, vti cætera efficies: Eam vaſi inijciendo, & lento igni accomodando: vehemens enim aſcendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laborioſam aggrediamur operationem, quonam modo exprimi poßit

Argenti viui aqua.

Sic tamen ſedulò efficies: Fictile parato vas rotundo ventre, ac craſſo, collo verò leniter turbinato, vt aptatæ capitis parti accommodari poßit vitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito ſpiramenta, ne viuum argentum in tenues auras euaneſcens reſpirare poßit, aperto canali vas ſubijcito, vt liquorem ſuſcipiat: ſit vas poſtea peruiū è latere, quo viuū argentū intromitti poſſit, igne totum incandeſcat, et vbi incanduerit, infundibulo vel inſtrumento alio viuum argentum immittito, & extemplò cretam inducito, vt aptatæ parti par ſit: vbi enim valde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in vaporem ſolui, ac paulatim craſſeſcens, in ſubiectam elabitur fideliam.

De ſublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc neceſſarijs. CAP. II.

R*Eliquum eſt quomodo ſublimare, & in calcem reducere oporteat edocere, quæ res noſtris operationibus neceſſariæ paßim conſpiciuntur, & præmiſſas quodammodo ſequuntur, quas breuißimè narrabimus: Et primo*

Sublimare quomodo debeamus

Auri-

Auripigmentum, vt huius similitudine discas & alia. Quia videmus aliquãdo res prorsus corrumpi, denigrari, & fœdari, idque secundum diuersitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas nos sic defœcabimus: nec per aliud potest perueniri magisterium, quàm per solam sublimationem, cùm subtiles euolent partes, vnde peruium magis & perspicuum videbitur, & per hoc ab adustione priuatur: Illud primò teratur, vt tenuius poterit, fictilem ollam intus vitream conijcias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante superemineat, lignea rude miscendo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemque impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, viua calce, ærisue ramentis in vase claudatur vitreo oblongo & concamerato, non ad summũ vsque labrũ replendã, sed mediotenus, ritè venter foras luto muniatur, & in solem conserto, finitoq; in sole esse vsque dum resiccatum fuerit, & igni resistere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu stranguletur, coërcitamque suspiret auram, leuis verberet ignis fundum vasis, inde paulatim senis concrescens horis, igne tandem cãdeat, eiusque vi petat fugitiua pars vasis cameras, ibique in argentum album congestum insideat, vas frange, detrahe, ad vsum recondito. Euenit idem in descensu, nam in præceps faciliùs fertur. Si verè fuerint corpora & grauia, alijs adiũgantur leuioribus, vt faciliùs ascendat. Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: nõ enim multùm inter se euariant. Si verò vis

Argentum in calcem vertere,

Vel aliud sic fiat: Ex argenti ramentis, & viuo argen

teo triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum læuigabis, vbi ad perfectam vnionem peruenisse scies, in obtorto vitreo vase locato, quod facilior sit ascensus, igni appone, eiusque vigore viuum argentum per fistularum colla in receptaculum dilabatur, quod vasis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullũ salsuginis vestigium excernatur, & amarorem omiserit omnem, dulcescente aqua iam calcem habebis. Est & parandi ALIA *ratio.: Argentum forti aqua soluatur, vt assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem exederit, sic argentum ad imas vasis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo vase flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulciq; aqua salsedinem amoueas, quod denuo semper exercebis, dum totum abijsse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori red didimus. Sic argentum in calcem & ceram vertes: Eius ramenta cum sublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vase, & flagrantibus prunis exponantur, & vis ignis viuum argentum expellat, & in ima vasis parte fixum argentum vti ceram reperies gemmis aptum, pyxidicula seruetur. At*

Plumbum & stannum

In calcem vertere si volumus: Stannum vase liquescat aliquo, & in tenuißimum salem proijcito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis vertantur. vel eliquatum per arcta cribri foramina traijcito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuißimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam

quam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec victo sale dulcescat, & salsilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum vel vitrariorum fornaci cōdes diebus tribus, & in calcem redactū reperies totum. Vel ALIO *modo vt granulorum vicem expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem, excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratum habebis, ollæ imponitur, et fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel* ALITER: *Fictili cratêre amplo, lutóque munito colliquetur plumbum, ferrea spatha versando per diei quadrantem, nulla dū in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollā inyce, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicās reperies, setaceo cribro transmissum seruetur. Remanet autem vt doceamus, &*

Aes coquere,

Quod à multis traditur, stibium tamen nullibi, quod sciam traditum est, taliq́ue expedies pacto: Aes fusorio in vase liquato, cum æquis stibij portionibus, simul colliquatis tantundem superaddito stibij, & superplanū marmor projcias, vt in eius superficie frigescat, vt aptiùs in lamellas ducatur, duos deinde excauabis lateres vt intus commodè accommodari poßint laminæ: vbi accommodaßti operculetur alio, ac ferreis vinculis, et luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq́ue per hebdomadam immorari sinito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vsum accommodato. Possumus quoque

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in

Et in hunc modũ: Tenuißima plumbi ramenta in ardẽtem aquã nullo phlegmate redũdantem proijciatur, adiecto tartari & salis momento, vel quod medietatẽ æquet, & aqua super plumbum quadrante superemineat, os operculato, & per mẽsem sub fimo obruito, post detrahe, & vitreo in vase obtorto ne multũ ascendendo laboret, ignis subijciatur, & aquam extillans viuũ argentum in guttulas versum ascendere conspicies: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. SAL tartari sic fit: Eligenda est fæx à vino vetere, ea autem diligenter siccata, noua testa largo igni vratur, vsque dum penitus incendatur: experimentum legitimæ vstionis est, vt aërio nitore inalbescat, linguamque tactu vrere videatur, id calida dissolues aqua, & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel ALITER argentum viuum è plumbo vberiùs faciliori sic detrahes via: Sit fictilis ollæ fundum crebris foraminibus lacessitum, & exiguis, in aliam subintret ollã, ac tenaci luto commissuras stipabis, breui eiusdemq; capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndique terra pedibus conculcata, superiorem vacuam mediotenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totam denuò, vt in medio collocetur plumbum, & puerorum vrinam expergificabis supra, sic operculo imposito, omniq; oblinito spiramẽto ignẽ adhibe vehementẽ, & vndique tumulabis, & per diẽ immoretur: fortißimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sextæ illius respondens parti. Nec dißimiliter nimium

E stan-

E stanno spiritum elicere

Possumus, cùm volumus: Stanni enim elimata scobs cum salnitri æquali pondere, ollæ inditur, cui superiùs septem, vel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramenta luto claudas et munias, supra vitreum vas inuerso ore accōmodabis, vel aperto canali cum subiecta paropside: inde ignem adhibe, & incandescentis rumorem audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in elimando stāno, in liquatum stannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes ilicò & citius euolat spiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum si terreum à latere perforabis, commodius paulatim inijcies & obturabis. Sic quoque

E stibio

Possumus extrahere: Stibium, quod seplasiarijs antimonium dicitur, tenuißimè manualibus molis subigitur & tritatur: inde noua olla carbonibus accensis condita rubescat tota, cui stibium, tartari duplum, salnitri quadruplum optimè tusa paulatim inijcies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne surgens fumus euolet, tollito demum, & aliud proijcito, dum totus comburatur puluis, igni postea aliquantisper proroget moras, extracta refrigerari sinito, & superextantes tollito fæces, & in fundo insidens viuum argentum reperies, quod vocant chymistæ regulum, & plumbum præ se fert, facileque in hoc tranformatur: Si enim (Dioscorides ait) paulo magis concrematur, in plumbum vertitur.

Quomodo friabile adimitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur.

CAP. III.

*Q*Vædam quoque dicendis necessaria subiungere visa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis sæpe accidunt: vt instructus operator ad ea acccedat: Sic enim pulchriora & perfectiora spectabuntur. Primò autem

Friabile tollere

Docebimus, vt fieri poterit, in calcem redigito, sub fimo condito, post hæc facito cùm incanduerit igni, restinguantur, vel liquata proijciantur, vbi ardens aqua sæpe purgata, terebinthina resina, ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, mirrha, factitia chrysocolla, qua vtuntur aurifabri, vt celeritatē dent fundēdo, aurióq; ferrumini, nā si inhabile fuerit metallū tundendo, quia vnctuosa sæpe corpora præmollire solent: si omnibus, vel aliquibus ijs liquore subacto in pastillos digerimus, & vbi metallū vi folliū ignibus cædit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & vti lutulenta reddantur, metallum igni apponito, vt accensis carbonibus ignescat, et exemptum restinguatur, ac finito semissem horæ combibere. Vel canalicula perungantur, illaque infundantur, & suppriment fragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cædunt, & sus eo extenduntur, vbi priùs tacti in partes dißiliūnt multas. At si volueris

Metalla in corpus reducere.

Quia in calcem versa, non denuo leui inunguntur artificio, cōsentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus vsu veniat. Hæc huiusmodi

retinent vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ouorum vitella, sal alchali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus iis, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase vbi calcens liquescunt igni, proiiciuntur, & in pristinum reuertuntur statum: cùm hoc probè noueris extrahito. Id tamen animaduersione dignum est, si calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & similibus: cũ albmumine & tartaro argentum: amurca verò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo poßit quis nobilius metallum

In cutim trahere

Quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se imposturis foras allicere, ac extrahere, & internatas partes ex solis vilioribus constare. Sed à veritate discedunt, quia in superficie tantum remißiores exestt partes, & aliquantulũ viuũ argentum foras allicitur. Res enim corrodũt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores, relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum æs, foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demum typis excussa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt hæc sunt. communis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum, & pro auro tantum ærugo, & sal ammoniacus: Cum opus obeundum est eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circumli-

to, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt, sed metallum igni accenditur donec ignescat, & ignitum ijs immergunt. Vel ALITER: *Aceto accommodant dum strigmentosum fiat, & vbi circun litum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continens diu decoquetur, extractum in vrinam conijcies, sale, & aceto ebullire sinito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicaminum maculæ aboleantur: & si candidißimum non deprehenderis, idem munus rursus obeundum, dum perficitur. Vel sic* ALITER *seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quum tota superficies inalbuerit, sinito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat: eximito, & cum arenula perfricabis, dum sulphuris virus euanuerit: demum vt prius ebullias denuò, & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestrã perniciem eritis abusuri.*

Quonam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodque. CAP. IIII.

SAepe apud chymistas eosque, qui huiusmodi studio vocant, quæritur quonam pacto fieri poßit, vt in auri pondus argentum excrescat, & metallũ vnumquodque suum debitum superet pondus. Nos qui prouinciam hanc aßumpsimus hic ea docere, quæ magnis eorum conatibus & sumptibus efficiuntur, facile

cile

cilè & parcè faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perspicuè hauriant, quicquid occulunt alij, suorumque dogmatum mysteria fabularum inuolucris, & figurarum vmbraculis contegunt: eos tantùm rogatum velim, vt cùm necesse sit tantùm vtantur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis testis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vindicent aliqua, & densentur partes, quæ pondus adducunt. At sic expeditiùs IDEM efficies: Argentum in subtiles lamellas ductum cinnabari, ac sublimato viuo argento vicißim inspergunt in vase igni contumaci, & suprà luto, & vinculis munito ne vim suspiret, carbonibus circumseptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemptas laminas in ceneritium alueolum igne candicans, & in collicatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod pessum it plumbum, ad receptaculi oras expellunt, vt secum contrahat sordes, & purgatum relinquat argentum: quæ solet probatio commentitia, vel cupellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd si ponderosum non reperies multum, denuo rem perage, dum auri expleat pondus. Possumus sic & ALITER argẽtum augere: Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum stibium, ac lima quæsitum plumbum tundantur, & succernantur, quicquid non trãsmeat, denuo in pilam repetitur & molitur, vt sic tenuius cribretur, in distillatum acetum inijcies, & sub fimo conditur, dum soluta conspicias omnia, igni postea demittito vas, & opus intus extinguito sæpe. vel ex ijs aquã extrahito, & idem præstabit. Cum sulphure, vt docet

Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. Si exoptabis

Aurum excrescere

Plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliudúe, si ponderi magnitudo non respondet: Aurum fluido argento manibus digitisúe perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescens: dein validum parato lixiuium ex sulphure, & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conijce, leuibus subiectis prunis, tādiu indesinenter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. VEL ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valida exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnum quodque excrescere volueris, sic habes

Aliud optimum.

Si ritè peregeris aurum satis ponderosum reddes, nec cælaturæ formæq; erit impedimento, sedulus tamen esto: Antiquorū laterū ruberrimi salis nobis vbiq; venalis, ac flagrātissimus calcanthi puluis paretur, aptoque inspargas vase: Argentum pulucrabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel leui artificio aliquo: inde aurum vicissim cum puluere inspargendo accōmodabis, ac præpostere vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem follium vexes spiritu, detrahe, & solis pulueribus sine argenti calce innouabis, & explebis. Si aurum colorem deperdet, sic resarcies: Salnitro, ammoniaco sale, calcantho, & laterculorum puluere, cum vrina strigmentum facias, aurum operi, & lento condes igni. EST & laturæ genus aliud vti fieri consueuit: Aceto ebullire curabis,

sale

ſale ammoniaco, ærugine, tartaroque dum amiſſum re cuperet colorem. Si fulgentiſsimum nitet, & remiſſiùs optas, remedio eſt, vt vrina madefactum in candentem laminam refrigerari ſinas. S I C *calcanthum concremabis, vt flagrantiſsimum reddas: In vas coniectũ, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentiſsimũ & flagrantiſsimum colorem permutetur, eximito & recondito, nec in malum ſuſcipies vſum. Poſſumus æris ramentis* A L I T E R *opus explere argenti vicem explens, nimiumq́ue ponderis ſuſcipiet. Et fit* A L I T E R: *Antiquos lateres ignitos in oleo reſtinguas, inde terito & cũ viuo argento remiſceto, marmore ſimul læuigato, ac vitreo in vaſe ad ignem imponito, eliciatur oleũ, cuius igniti operis extinctione, augeſcit pondere.* ALITER *autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas, parato interea è fortis aquæ fæcibus puluerem ſalnitri ſcilicet, & calcanthi, ac forti in vaſe fuſorio lamella, puluis, inde augendum aurum accommodetur, & præpoſtero ordine vas explebis: poſtremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe ſemper idem innouando, dum ad ſtatum peruenerit pondus. Iam pondus augere docuimus, ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò reſtat quomodo poſsit & ſine formæ quoque ac celaturæ damno*

Argentum, vel aurum diminui:

Forti aqua aſſolent multi, opus autem tuberculis, & depreſsionibus ſcabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere aſperges opus, & circum vndique candelam admoueto, vel ſub opere incendes, paulatim ex-

ardéſcens conſumitur, malleo decute in aduerſam partem, & ſuperficies cadet, quantitatis eiuſdem, cuius volueris, vti ſulphure vtêris.

De Aere, & illius medicinis primi ordinis.

CAP. V.

NOS ne ſcribendi ſeriem conturbemus, metallorum tincturas aliquas conſcripturi ſumus, poſtquam de eorum præparationibus ſatis dixiſſe viſi ſumus: & ſecundum ordines tradere decreuimus, tum quia ſic poſceret ordo, tum quia id ab antiquis obſeruatum philoſophis comperio, et id cæteros con ſecutos vſu inualeſcente, vt ſua quiſque retineat experimenta, quæ quantulacunque ſint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc ea docentur primò, quæ metallica colorant cor pora, fucant, & adulterant, non perpetuò ſed paulatim euaneſcentia, nec examinibus omnibus expoſita ſubſti nent ea, non concupiſcenda, nec omnino poſthabenda, & quia perpauci non ſunt libri qui huiuſmodi re ſcateant, & pleni ſint, multaque circunferantur, ea nos tantùm cōſcribemus, quæ paratu facilia, ac perpulchra ſpectantur, vt ſplendore & formæ lenocinio optimatis cenſuræ oculos ſubinde fallant, nec diſcernant vera, an falſa, eo tamen habeantur, quo fuerint precio. Sed optimi expoſcunt artificis manus, qui verò tali defraudan tur experimento, optimos ſaltem conſulant, ne fruſtren tur. Dealbant æs præcipuè arſenicum, argentum viuū, argenti ſpuma: quam Græci lithargyron vocant pyritis, magnes, argentum viuum ſublimatum, tartarum, ſal ammoniacus, communis, quem vocant Arabes alchali, ſalnitrum, & alumen. Si omnium, vel aliquorū diſſo-

dissoluto liquore æs igne inflammatum extinguatur, vel colliquatũ mergatur: aut in tenues lamellas diductum, ijs in puluerem redactis fusorio in vase vicißim intermissum diutius igne detineatur, vt fluxum reddatur: vel fuso metallo inspar sum cumulatius in frustrũ (in puluerem verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallum non inficiat) mirum semper suscipit inde candorem, vt merũ videatur argentũ. Tu verò vt discas, et alia cõponẽdi occasio porrigatur, aliqua nũc apponemus

Exempla,

Facilior enim est ad intellectum per praxim via: ideo, quod sermo descripsit, operatio aßignet: Incandescat olla fictilis viuis carbonibus exaggerata, plumbum intus conijcito, & cum igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paulatim dũ vratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ combustæ per fumum volent, siue quiescant dum extinctorum carbonũ reliquiæ supersint aliquæ, vas deinde frange, & concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulũ deradatur, tundito, & in fusum æs pondere triplicato, paulatim proijcito, ac dealbescet. nec obest si paulò plus impositum foret. At si argentosum peroptas, vt eximiũ recipiat candorem, cum æris massula argentũ illiquefacito, proijcito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alioqui euanescit, quod in ijs animaduersione dignũ est. Si enim in igne diutius manẽt, quàm fuerit opus, colorẽ expirãt, & vi efflata elanguescunt, vt in pristinum reuertantur statum, quàm minus ergo poteris igne detineantur, sic album & mentitum dabit argentum. ALITER *si ex æris ramentis*

& viuo argento malagma conficies, vitreo vase indita, in igne euolet viuum argentum, æs album remanet, si opus fuerit iterabis. Si salem ammoniacum, & oui cortices simul tritabis, & ex ijs aquam elicies, extinctum in ea ignitũ æs, miram suscipit inde albedinem. Habebis sic quoque

Aliud

Cum Auripigmento, nec operando inefficax, & si tempore liuoris inficiunt notæ, abstergere conabimur: Sit auripigmentum optimũ, in squamas dehiscens, fissile, aureo micans colore, ter, quater sublimabis cum elimata æris scobe, tartaro insperso, & cum eo pari pondere, vel descendere facies, vt perpetuò fulgeat, & splendidissimum perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ nullo phlegmate redũdet, ac efferuescente vase siccetur, donec id septies, vel minus expleueris, simul permisce, ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inspargendo tartari oleum, vel ammoniaci fixi salis: vbi verò feruidus Sol illuxerit, ei exponito, et siccetur, plus denuò suggeratur olei, & siccescat tantisper, donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vase condito, & fimo supponito, quousque soluatur, solutum coaguletur, & super illud decem vel octo æris partes proijciantur, & peculiosè dealbat. EST aliud: Si ex stimmi viuum argentum extractum, plumbi colore, quod omnes vocant regulum, super æs proieceris, dealbat æs, & multum. Extractionis modus iam patuit. Nec prioribus

Dissimile

Habebimus experimẽtum, maximeque æs dealbescit: Arsenicum, sal, tartarum porphyretico teres lapide, sæpius

pius distillato aceto imbibendo: calenti Soli exponito, et exiccato, denuo madeat, & siccescat denuo, inde vasis solio insternes, & ignis vis sublimet, vasis collo & cameris compactum inhærescat, quod bis senis eueniet horis: igne subinde factitium liquescat calcanthum: liquefactionem enim non respuit, cui viui argenti medietas immergatur, lignea rude misceto, & extractũ porphyritis attritu valido, aceto superinfuso, excrucietur, nec auripigmentum desit sublimatum, vti diximus: deinde argentum forti aqua soluatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tãtundem ardentis aquæ adijcito, & sub fimo dissoluatur, tunc iam seruatas terito ac tartari oleo triplum adiungito, & sub Sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardẽti aqua innouato, & æquali pondere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub Sole arefacta calido condes loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimum dabit pseudogyron, quod dentium apprehensu cedit sine asperitate, & sub malleo tunditur. Sic verò aliter optimum

Idem

Conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: albũ autẽ facile sic reddes: Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti viui æquali portione, sale, & tartaro infusâ aqua, fictili & noua olla sinas ebullire, lignea rude semper miscendo, vel ex creta excocta, non tamen ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendum: inficit enim tũc mixturam, vt nimium illius contrahat,

&

& tandiu coqui vult, donec candoris satis contraxisse videatur, & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vsum repone: Bracteolas autem in vas conijce igni contumax cum arsenico, & tartaro, vicißim insparsis, dum vas expleueris: os operculato, tenaciq́; luto stipato, ne halitum eructet: vbi enim huiusmodi pulueres vel tenue aliquod subintrat, vinculo suprà, & luto inhiberi oportet, ne surgens fumus euolet, & intactum relinquat metallum: obest enim multùm, vasis os inferiùs obuolue, vt minus euolans, effectus habeat acriores, per horam flagrantibus prunis candens peruratur, inualescat ignis, sic deinde carbonibus tumulatum per tres alias horas conquiescere sinito, & exemptas mortario terito: friantur enim attritu facili, ac igni eliquatas super tres æris partes proijcito, & insignem recipient candorem. Magnetis quoque puluis dealbat æs. At si ALIVD quæris optimum: In vas conijcito factitij arsenici, & salnitri paria pondera, claudatur os vasis ne respiret, & vratur carbonibus succensis, & in puluerem vertatur: cuius medietas cũ sublimati argenti viui pari portione misceatur, ac tartari pauculo in calcem redacto: vbi autem vi follium æs cædit liquefactum igni, proijcitur puluis, ac rude lignea mouetur, dum purgetur, si id factum noueris, reliquum proijcito puluerem, ac viuo argento sublimato, super æris quadruplum in melle refrigerari sinito, & dealbescet. Si verò quæris

Aes argenteum reddere,

Vel cyprium, vti sæpe pueri, & circulatores assolent, vt illico vasa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacus sal, alumen, & salnitrum pari pon-

pondere misceantur, & modica argenti scobe lima quæsita igni admoueto, vt inferuescant, & vbi fumare desierint, respersa puluere vel saliua oris madefacta, vel paulatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. Nitidiùs autē ALIVS conficiendi hic est modus. Argenti pusillum forti aqua soluatur, tartari tantum mergito, & ammoniaci salis, dum strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digerere, & inarescant, sic eis æs, vel aliud consimile genus digitorum tractatione crebra, ac saliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus IDEM euenit argento viuo, mireque dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, veluti vrina, aceto, limonum succo, & similibus, de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. SIC quoque si æs soluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro & argento: & metalla diuersimodè colorabimus & fricabimus. SIC tactu argentum possumus inficere, vt infectum reijciatur: Manibus sublimatum argentum viuum pertractato, inde argentum, vel argentea numismata manibus versans inficies, vt nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, vt sint ea sæpius defœcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præstantiora erunt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum sale redactum, vt defœdantes tollantur partes, quousque earum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: sit vasis fundum crebris foraminibus lacesßitum, & per ea colliquatum metallum descendat, vt recrementa, & spurcitias

citias

citias suprà relinquat, nullaq́; extat scoria, eoque præstantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VI.

IAM de ferri medicinis aliquid commentari monet ordo, id enim sapientes Indi magni fecerunt, cũ in se boni retineat multum, & in nobilius facilè transmeet metallum, aliquibus verô, quod ægrè igni liquescat, ob fixum sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reijcitur, nos ad eius liquefactionem moliendã, & colorandã dicimus, cùm ab æris medicinis non parùm distent: Primo scoriæ & rubiginis viru defæcabimus: terreũ enim magis cæteris est metallis, ideo quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpe forti lixiuio, & aceto tenuißimas restingues laminas, vbi communis sal, & alumen ebullierit, donec candicent, eiusq́ue ramenta ex sale in mortario teres mutato subinde sale, donec nullũ nigredinis indicium præbeat, ac ferri recrementum eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento viuo & plumbo malagma confice, terito, eiusque puluerem testaceo in vase cum laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllum relinquatur spiramentũ, in igne per diem perseueret, vehemẽti demũ liquescat: malagma enim & candorem, & facilem colliquationẽ molietur, denuo in lamellas duces, & denuo incœptũ perages, dũ candoris satis contraxisse conspicies, sic quoq; si per vasis fundũ liquescens descendat cũ plumbo, pyrite, arsenico, & omni, quod in ære diximus: si argenti

partem

partẽ addideris, ei magis aßimulatur: cõiũgitur enim facilè auro & argento, nec per ſeparationis examẽ ſine magno labore, et induſtria ſeparari poteſt. Ex eo quoq;

Ferrum auri colore tingere

Sic poſſumus: ex eo enim crocum elicitur, quòd croceo tinctu inficiat, ita nũcupatum eſſe auguror: ferrum tamen hoc optimè præſtat: Ferreas laminas fictili in olla viuo intermiſſo ſulphure, & luto munita, igni concremabis, dein extrahe, & friabiles reperies, terito, & in vas patuli oris ponito, vbi diſtillatum acre acetũ infundatur, ſub caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborẽ nõdum peruenerit, rurſus ſub ſole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubeſcat ſinito, pennicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſoluatur totum. per vitreum vas euaporet humidum, & reſidens puluis ſuper argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

Si deſiderabis, vt nil ferri prorſus retineat: alumine et atramento ſutorio tingi poteſt. In Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido fertur puteum eſſe, in quo aqua in tres cunales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum vertitur in æs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum tranſeunt, quod ignibus excoctum in puriſſimũ æs tranſit. Sed ſic faciliter commutatur: Fuſoriũ in vas ferrum conijcito, dum vehementi excãduerit igne, & fluxũ fieri incipiet, viui ſulphuris aſpergine ſaturabis paulatim, remoue, & in virgas proyce, & teratur: facilè enim friatur, forti demum ſoluatur aqua, ex ſalnitro aluminéque confecta, calidis inferueſcat cineri-

bus

bus, dum in vapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VII.

ARduum esset plumbum in nobilius metallum commutare: id tamen cōmoditatis habet, quod in rubeum facile tingitur, vel aurum, at in verum aurum transmutari id penitus difficilè esset, cùm multùm ab auro nobilitate recedat. Igitur, vt ad tingendi normam accedamus, id de plumbo præcipiatur, vt priùs quàm aliquid cum eo aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiam habet, vbi optimè laueris, sic facilè

Plumbum in aurum tingere

Poteris: Combustum æs lapidea pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem crystallinum vitrum, indè plūbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fictile fusorium vas, vt vtrinque combustum æs contingat, adhibe paulatim ignem: inde follium flatu liquescat, vbi autem refrixerit, adhærentias separabis, & ter quaterque eandem operam impendas, & colorabitur: inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeā habeas, ac passis vuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel curcumā dictam adhibeto: & semicoloratas bracteas vicissim inspargito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tādiu lentū adhibēdo ignē, donec humiditatē exhalauerit, inde vi folliū ignē vexādo colliquetur, et in virgā proyciatur: nec auri patitur societatē.

CADMIA utem terra sic purpurascet: Ferri ramentis, cum in lebete ignescunt ammoniacū sal inspargito,

remi-

remiſceto, & in pilam proijce, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proijcito, diſtillatum peracre acetum infundendo, per menſem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus ijs cadmiam terram ſæpius imbibas, & rubeſcet: in alijs vtitor.
ALIVS *extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pondus inijcito, hæmatitis lapidis, & ſulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmenti ſeſquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ ſextum, omnia in minutiſsimas partes concidito, aptoq́ue vaſe ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato poſtea, & vis ea ſublimet omnia, cuius pars vna, ſuper plumbi quatuor, in auri colorem conuertet. Tantam verò plumbum cum ſtanno affinitatem habet, vt facilè poſsimus con-*

Vertere plumbum in ſtannum.

Quod ſimplici euenit lauacro, dum enim ſæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in ſtannum tranſmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fædam, ſemper in plumbo remanet, vel eius pars, vnde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum conuertet.

De ſtanno, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VIII.

EST & *plumbi ſpecies altera & alba, quam ſtannum vocant, cum ab eo parum differat: vnde ſæpe in plumbum vertitur: & plumbum in ſtannum: perfectius tamen plumbo eſt metallum. Eſt et argenti æmulum, ſimulq́ue multùm colore communicant, hærentq́ue: ſuapte natura ſtannum talem ſortitur colorem, vt alia maximè dealbet corpora, ſed*

frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates aboleſcimus, ac funditus eruimus ſtridorem, videlicet, ſurditatem, liuorem, & molliciem: non enim prius ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, ſed vti aduentitijs illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus

Stanni ſtridorem tollere, & molliciem.

Non deſunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & diſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus: at ſic perfectiùs, & commodiùs expedies: Igne ſtannum poſtquam fuerit ſolutū, argentum viuum inijce, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferueſcat igni, eiusque vis argentum viuum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendat ſtillatim, vt prorſus abſumatur, remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quaterq́; efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat ſtridorem. Sic verò ALITER *rectiùs expedies: In calcem redigito, vti docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potius illius cauſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eueniet, viciſſim tertiò proſequere: in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit, vt prius igne candens videatur, quàm ſoluatur· nam vehemens ignis viui argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſio-*

sionem, vt durius igne soluatur, & sic omnia possumus corpora mollia indurare, vt igniantur, sed manifestiùs in stanno, quàm in alijs metallis id experitur. Si vis autem

Stanno surditatem adimere.

Quia per se molle, est surdũ: cedit. n. percutienti, metallis verò reliquis associatũ fit magis durum, et sonorum. sed hoc opus hic labor erit: consortiũ enim peruicax omniũ respuit, nisi plumbi, et omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua solutũ fatiscat, sic argentũ ritè purgatũ plumbo, aliúdue, vnà misceatur aquæ, & leui igne vas inferuescat, et vi redundantis caloris in vapore soluta ad summa elata deuolet aqua, resiccatã extrahito, et in aliud transferatur vas, forti denuò infusa tantisper aqua, donec cõiuncta, ac per minima complexata videãtur: Vel vtrunque in aquã ex calce redigatur, & permisceatur: spirituũ enim (vt aiunt) corporũq; fit mixtio. Si contingat ipsius lucè hebetari: Igne liquatũ cyclamino demergatur: sic dulce, sonorũ, fulgens, et optimũ, quod vocant, habebis albũ. Cõmisceri quoque poterit argento, & alijs stannum, per viuum argentum, quod aliquos sensisse video, & optimum parant pseudargyron: In liquatũ cum viuo argento stannum immiscent argentũ, & diutiùs igne detinent, detrahunt, & sic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem sub igne detinent, vel calidis cineribus. Facile quoque

Stannum in plumbum vertere

Quisque poterit si sæpius in calcẽ reducet, et præcipue si conuenientẽ in reductione illi adhibuerit ignẽ: stridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur.

De auro, & argento, eorumque medicinis primi ordinis. CAP. IX.

NEmo est, qui auro ijs operetur, cùm nobilissimum sit metallum, sed omnibus illud imitari conantur, cùm raro quoque antiquitus misceretur: Vnde si de eo medicinas aliquas apponerem, non nisi dicta repeterem, argento tamen sic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

Dabitur sic facultas: Lixiuium primo tale parabis acre: Calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusque: peruium supra lignũ, vel tegulam accommodabis: inde puluerem, et aquam paulatim infunde calidam, ac per arcta fundi foramina in subiectam fideliam mundam defluat, ac iterabis, vt acerrimum fiat, in hoc tritum immittas stibium, vt in tenues auras euolare poßit, ocioso igni ebullire sinas: nam vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tũc per lineam laciniam in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas sufferuefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuium conferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem verò resiccatum puluerem cum tartari oleo desiccato, & dissoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicißim inspargito, carbonibus celato tantisper, & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. AERE *combusto, sic aureum colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac solutum fatiscat in ea combu-*

stum æs,

stum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit: Fit quoque cyano sæpius argentum inspargendo, & ignibus committendo.

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis. CAP. X.

IAM Hydrargyri operationes aggredi non intempestiuum videtur, & illius congelationes minimas, quod incongelabile putaueram, veras autem posteriùs: nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primo

Argenti viui congelatio cum odore

Metallorum, & præcipue plumbi, & nunc eo efficere libet: Purgetur plumbum, & à scorijs separetur, liquatum in foueam proijcito, vbi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, sæpius colliquato, & in claram aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas. Fit & alia

Argenti viui congelatio cum casside ferrea,

Vel patina, proijciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extingunt ferrũ, ac illo duplum immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementiq́ue igne sinas ebullire, ferrea semper spatula versando, et si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proijciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, vt exudet quantulumcunque habet, expressum denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotũ fictile dimittatur cum fontana aqua

detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. Illud autem

Argentum viuum congelatum in aurũ tingere

Si vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cum cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceũ compleas, quibus mixtura mediet, è schidijs, & paßis vuis, & cyperi radice indica illa, quam officinæ curcumam dicunt, contusis, & inuolutis: expletum vas luto circũlinias, & Soli exiccabis, vel igni vt Solis vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis sex, & incandescat, inde vi follium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat, & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, sic aurum coloratũ, & splendidißimum reperies. Et aliter

Argentum viuum cum æneis pilis

Fixum reddere possumus, & congelare: Aerea duo hemisphæria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare poßint: intus viuum argentum cum crystallini arsenici æquali portione, & tartari ritè contusorum, & cribro succretorum immittantur, luto foras commissuræ perlinantur, ne respirent: sic resiccescant, & carbonibus exaggerabis, et obrues quarta diei parte, postremo incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vasis concauo coalitum inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato, & proijcito, & optimum dabit argenti colorem, difficileque ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cum eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimũ ostendet album, dulce, & malleabile. Vel ALITER:

Fictili

Fictili ollæ æneum operculũ imponatur, ac accenso igne mirè viuum argentũ in operculo congestũ reperies, & mirabilius congelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac denique auro conficiũt, diuersisq́; vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit scisse, nec meminisse obfuerit. Fit &

Argenti viui congelatio cum oleo

Alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamẽ aliquid, & ingeniosa est valde: Ex argento, rubro arsenico, & aurichalco vas efformetur in sciphi speciem, quod ritè operculum cooperiat, ne respiret, viuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumine, vel resina pini, vt fit, & in ollam suspendatur, lini oleo plenam, & naturalis dies medietate sinas ebullire, extrahe, & exemptum corio, vel stramine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet, quantum ponderis amisisse vides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pondere enim dignoscere non possumus, & vtere. Iam poscit ordo fixationes aliquas apponere, cum semper coagulationibus subsequãtur, quæ plus aliquando, minusue retinẽt partium. Vnde

Argenti viui coagulati fixatio

Hæc sic procedit, nec absque ratione: Testaceum vas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicũ rasuram substernas, manibus calcando & accommodando, aliud deindè sternito pauimentum è crystallino vitro, pila tuso, & per incerniculum traiecto, & subtilißimo: inde piperis, zinziberis, & cinamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuum imponas, inde vas reple pulueribus eisdem ordine præpostero, operculum imponito, ac luto munito, so-

liquè interdiu credendum, vt ad candorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuibus subiectis prunis supra primum incandescat, per horam, inferiùs postea & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non congelatum euolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri, fœlicißima hæc succeßit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Est & ALIA *argenti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igne intus admoto, flammam erigens, comburitur, remanens in aquam vertatur, & leui flamma euolet humidum, & sal remanens cũ chrysocollæ factitiæ combustæ (comburitur enim vt alumen) triplo permisceatur, salis alchali duplo, hoc congelatum inuolue vase duro, ignis supra admoueatur, inde circum, tandem inferius senis quibúsue horis, & partes retinet congelati aliquas.*

De medicinis secundi ordinis. CAP. XI.

D*Icemus nunc medij ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur, quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, vt parum ab omni absint complemento, minimisque diuersificantur differentijs, nec vltimis expositæ obstant examinibus, sic primi ordinis medicinas superantes, vt à maioris ordinis medicinis superantur, parumque deficit, vt ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos pauculas probauimus, & apposuimus. Et primo*

Argentum in aurum tingere

Docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurum:

aurum: Ex argenti elimata scobe, cum argenti viui triplo igni malagma confice, ac vitreo in vase carbonibus inferuescat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum superatur, inde sal ammoniacus, & viuum sulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vase aliquo duas horas flagrãtibus prunis immoretur, dum eius vis salem ammoniacũ, sulphur, inde viuũ argentum sublimet, & vasis collo inhæreat, vas frange, & argentum aureo colore insignitum, suique ponderis vel maioris seruato, talemque illicò parato aquam: Romanum chalcãthum, cnm duplo rubei, cyprij chalcanthi stillatitij, quod vocant coparosam, & optima sit, nã hinc omne dependet, sic salnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris sexta, & vitreis organis aquam stillatim exugito, cuius partes duæ cum seruato argento per naturalem diem lento igni bulliant, inde aucto distillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chrysocollæ calce testaceo in vase fusorio accommodetur, ore operto, & luto obstructo, col liquationis ignem adhibeto, & habebis: lutescit enim argentum, maximè colore nunquam cariturum, vel eũ permutaturum, vt examinibus omnibus auri expositũ, coloris parum, vel nil amittat. Sic ALITER colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè: Meminisse iam debes è stibio confecti æris vsti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri poßit. Si auro commisces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen. ALITER quoque fit optime: Si argenti viui congelationem, quam cum casside diximus, tertiæ argenti parti remiscebis, argentũ aureo colore insignitũ reperies, cũ æquali auri portione colli-

colliquabis, in ollam impones, & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire sinas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi scilicet sale, & laterũ puluere, addito tamen chalcantho, aurumque sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solùm in secundum, sed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAP. XII.

IAM tertij ordinis medicinas aggredi oportunum fuerit: siquidẽ scio multũ animos ab huiusmodi lectione detinuisse, cùm à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ misteria pandũtur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est, qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non sit eorum copia, in aliud tempus fortasse differre censuimus. Multi sunt qui multa periclitauêre experimenta quorum ea, quæ lucrosiora, & expeditiora sunt, trademus. Et ex ijs primò

Cinnabarim fixum reddere.

Qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinem iuglandiũ vitreo in vase capacitatis eiusdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori disseminatas codito, & vicißim insparsas luto munias, & resiccari sinito, sin minus in Solem vt repetas oportebit, inde cineribus immersum tandiu lento igni decoquas, quousque infractum plumbeo colore liuescit, quod si nec quidem, iugem operã impendas, dũ ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositum pertinacius

obsta-

obstabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vtêris igne, tantò fœliciùs res peragetur. SIC verò animatur argentũ, & amissum resarcietur: sublimato viuo argento ex aceto, distillato bulliat, inde viuum argentum remiscebis, & vitreo recuruo vase viuum argentum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculũ dilabatur, & seruetur: ponderis (si sapis) parũ amisisse comperies. ALITER sic, & citius, & lucrosius facies: Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinem in oblongũ linteũ sacculum accommodabis, ollæ lateribus vndique distantem, inde lixiuiũ peracerrimũ fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo, & cineris roboris æquali portione confectum, vti fieri solet, vel ratione aliqua parandũ: per diem ebullire sinas, exime, & ebulliat cũ oleo, iugem operam impendas, & integram cum nocte diem sinito quoque illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitũ, vt diximus, ignẽ adhibe diebus tribus, & tam postremo augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & ALITER fixum reddere possumus: Si testaceo in vase rotundo vndique clauso, vbi exili spiramẽto cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorum serratura, quousque eũdem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpe à philosophis præceptũ nosces: sed hoc ministeriũ quærit maius

ius. Nec aliter inutiliter fixũ redditur, vsto ære insparso fictili in olla, prius tamen chalcantho disseminato, et calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, non parum nanciſceris lucri: omnibus enim anteſtat, qui tali parantur arte, facultate & fructu: nec pauca dixiſſe pœniteat. Id autem ingenioſorum reperit diligentia, vnius pharmacopolæ exẽplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argentum caſu optimè verſum inuenit. Vtilius fixum redditur, ſi cinnabaris arte conficitur, ſulphure non tam aduſtibili, ac maiori parte.

E R I T *quoque voluptuoſum, ſi cui placuerit, è fixo cinnabari argenteam barbam elicere: Si vaſe eodem accommodabis, igne ſolùm inferiùs lentè admoto, argentum adhuc ſpirituoſum, nec plumbum expertũ vti ſylua erectũ cernes capillamẽtũ, vt nil fuerit viſu iucundius. Quæritur & apud chymiſtas, non cinnabarim ſolum fixum reddere, ſed*

Aurum ex argento extrahere.

Nec tam parum, quin ſumptibus reficiens, multum non ſuperlucreris. hæc eſt eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri ſcobs in fuſorium vas & durum igni tandiu incandeſcat, dum ſoluatur: inde factitiam chryſocollam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arſenicum paulatim inſpargito, & poſtquam inſparſeris, æquali argenti pondere iniecto, exquiſitè purgetur vaſe è cineribus parato & forti, iam excluſis ſordibus omnibus auri in ſeparationis aquam immergito, & aurum deorſum vaſis fundo procumbit colliges, nec viridicum magis è multis, & peculio-

ſum

ſum & laborioſum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè miniſtrato, ne tempus & oleum teras.

De Phœbi & Pythonis pugna.

CAP. XIII.

REmoueatur ſuo loco ingentis corporis Python, faciei horridæ, rutilis criſtulis, maximoque veneno minax, latiori aculeorũ aceruo ſtipatus: ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multũq; loci conducit ſitus: vt hinc omne dependeat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulentior, eminus duros infigit ictus: cùm inimicum abſorbuerit cæco demergatur antro, vbi primùm obmutuerit, ne ſurgentis vi vaporis, ſtrangulantemque halitum eructans aſtantes interimat, vnde cõducit veſicis caput obuelent, ſi fuerit quoque tutum, ſed tutius erit militantes relinquantur: ſic Phœbus ſuis paulatim cõfodiens ſagittis, ingentem ſternat Pythona, & ſic in fine percutiet, vt exhauſta ſit pharetra, venenumque effuſum, nec cæli deſit clementia, ſed longa imbrium procella ſæuientem compeſcat, humoremque cupitum ipſe hauriat, multaque humiditate intereuntem detineat: ſic Phœbi Pythoniſque per diei quadrantem immoretur bellum, vel pluſculũ, quod nil referre arbitror, dummodo victoriam referat: ſic populatis viſceribus, proſtrato hoſte, exhauſto exinanitoque veneno, ira Phœbi ceſſet, & ſi amplius reuiuiſcit, aditus vitam repullulandi reſecetur, & tantùm pugnet, dum pugnando occumbat: tunc Phœbus frondibus & corollis caput redimitum, ferat inſignis victoriæ præmium, nec laſciuum puerum iniurijs laceſſat, & ſat feciſſe ſciet. Neque hoc tamen me clam eſt, perpaucos eſſe, quos æquus amabit Iupiter, eiſq; propitia-

pitiabitur: si ad clausum sensum eruendum prouehit inuestigatio, facilis tamen præ alijs, veris doctrinæ filijs patet: semel tantum in serij ludere placuit.

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare. CAP. XIIII.

SÆpe vsu venit, vt multa fingantur ex corallio gestamina, & nonnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, vt vasa efformentur, cæteraque concretitia, vt in testæ duritiem transeant, nec minimi consurgunt prtij, ideo ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis huiusmodi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel schidia pila tundantur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuo in pilam repetantur, dum in tenuissimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in auras euolent, quàm diligentissimè valebis, & docebimus: vt autem omni abstergatur spurcitia, feruenti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat, & in humorem transeat, in amplum cratêra effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitentur, ac probè versentur: & vbi considere desierint excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manuque expansa denuò exagitentur, vsque dum sordes omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractentur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem nō resipiat: cū hoc cognoueris, ahæno transferas rebus vnà maximè tingentibus, vt proniores ad colorandum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandalum, brasile, eritrodani radi-

radices, & ijs similia, vel quæ huius vicem exhibeāt, largè effuso limonū succo, que prius parato, & purgato, vel pennicillis, vel vitreis chymistarum organis, coquito simul, dum aliquid habuerint humoris, sæpe rudicula vel cocleari vertendo, vt permisceantur, in vitreum deinde tranferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur, longo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam, rectè permiscendo, vas fimo condito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicūdissimum emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, seruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe, manus autem munire primo lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimū effinge, primoq; ruderatu deformatū caleti Soli expone, caueto, ne puluere, ventoq; infestentur, vel superficiē deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem cōciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæque constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare. CAP. XV.

NEC minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarū irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semunciales lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeò

deò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, vt ta les indicus non mittat oceanus, nec quæ in conchris nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exaluminatos reddes: In sacculo, cum smiri, pumicis, sæpiæ oßis pulueribus inijciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, resiccato, & in pollinem redigito, vti diximus, & dissoluantur, vel limonum succo, vel huiusmodi vapore surgenti, pendentes è vitrei vasis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quinis semper diebus innouando, dum solutas noueris, & pingue quoddam, vel oleum per humoris superficiem enatare videbis, optimè excipiatur, vel ventris foramine, vel argenteo cocleari: inde remollitum puluerem manibus sumptitabis, & tractando in orbes digere, vel vti pyra turbinata: siq́ue tua nõ respondet ars, ex argento parato typos, vel alio metallo auratos, & si pertusas velis porci seta, vel argentea acu perforentur, seruata semper pinguedine perungendo è filo pendentes tereti vase vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus vt assentur, ne latera cõtingãt, vt à venti, pulueris, aliorũq; iniurijs vindicemus, ne inubilentur, & varijs obnoxium maculis margaritum reddant, cum duritiem contraxisse vides, ex milij vel hordei pinsita farina pistorio opere in paneficio ducta, circumlita, & cõdita, furno coqui sinito, vel palumbis margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata sint viscera, & ventriculum, vel ieiuni sint, vel ijs aluus sit subducta, vbi deglutierint, sinito aliquantisper, tum è ventre trahito, vel filo suspensos, vel interficito:

ficito: Vel lacte ficus ebulliant, & preciosum habebis margaritum. Si ALITER *placuerit: Vbi succo, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha vel distillata, lotisque manibus, ne tractando sordescant & palleant, sic lacteo fici succo, coclearum aqua, feruenti balneo distillata, aut oui albore glutinabis, perforabis, & resiccare curabis, argentea lauando semper aqua, & commiscendo.* AQVAM *argenti sic parabis: Forti aqua solutum fatiscat purgatum argentũ, leuibus prunis euolet aqua tertium relinquendo, mox ab igne vas tractũ dimittito, dein sub dio noctu relinques, donec glaciet, et argentũ in crystallini lapilli speciẽ reperias, ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores cõspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo soluere sinas, quo mergas factitios vniones, & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies.* EST *artificiũ, quo maculæ ab vnionibus abolentur, et inter multa facilè, & præstantissimũ reperi: Maio mense in lactucis rorem accipias sparsum, quo vniones immergas per diẽ, & perlinito, & fulgidũ euadet margaritũ, nec absque ratione inuentũ reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante cõceptu sitiunt rorem, veluti maritum, cuius desiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, grauidæque fiunt, ac de saginæ qualitate reddunt habitum vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidum, pallore languent & rubescunt.* ALII *sunt adulteras & decerptorias ementientes sic: Piscium oculos emundatos acri aceto detinent dum mollescant, eosque effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore lan-*

guent. Sic candore, leuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vniones insignes habebis.

Cristalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur. CAP. XVI.

IAM ad preciosorum lapidum compositiones est accedendum, de quibus prisca non parum laudatur ætas: nec fraus est (inquit Plinius) vitæ lucrosior. & sic æris desiderium luxuriæ facem excitauit, vt sæpe horum censores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui crystallo, alijsque rebus parant, decenti quadam prærogatiua, vt naturales videantur. Nos quibus imitari poßint recenseamus. Nunc aliqua præmittamus, quæ ijs sunt necessaria, & primò

Crystallus vt fusilis fiat,

Docebimus, nec parum aliquibus impedimentum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: sic tamen id aggrederis: Crystallum terito, & incerniculo in tenuißimum puluerem subcernito, cum tartari salis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validißimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apto deinde vase colliquetur, sed omnibus longè sordibus: si enim fœtulentus fortasse fuerit arguitur, & dolus detegitur, sed inoffensa interniteat perspicuitate. quod si salis plusculũ suggeratur, celerius liquefit. Sal iam patuit. Assolent multi crystallũ præparare ALITER, *vt facilius liquetur sic, & operi aptior est: Ferreum cocleare capiunt magnum, luto muniunt, & infractas crystalli partes igni cõmittunt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restingũt, id multoties innouãt, & æreo mortario terunt, vt facilius puluis colliquetur. Fit etiam-*

num

num pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

Et illud ex oui albumine parant, quod alij ex harena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorum albumina simul exagitabis, ijs vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenã feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non pulueruLento, nam non relucens vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat. Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropum, brasilis rasura, sic alios tingito. At si vitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores, vti cinnabarim, argenti viui vbertate non leuem, sic vitri pon dus imitabimur, nõ tamẽ duricie tam robustißima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis Gemmæ adulterentur. CAP. XVII.

ANtequam sua cuique aßignentur gemmarum compositio, quædã eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quicquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex vnoquoque enim horum alia componendi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant. Quarum prima se offert

Hyacinthus,

Nec à verò multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla, & dura plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoreturque per mensem, & dimidium, sic

vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoque inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

Vel quem vocant Rubinum, placuerit, sic mentieris lu di gratia: friabiles enim sunt, multumque cædunt, & in particulas dissiliunt: Tritum auripigmentum in ro tundam immittes phialam, & igni accomodato, eiusque vasis collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumque suffunduntur cocci rubore, rutilos emittentes ex sese radios. Sic vero

Succinum

Imitaberis, si mastichen in olla liquidã per colum traieceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior interniteat, parum deinde radicis curcumæ dictæ cum ea remisceto, & imagines efformato. Sic si in crystallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito per naturalem diem igni detineatur. Sic quoque fiant omnes

Gemmæ fictitiæ,

Primo crystallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant, lateribus æqualiter quadris, vel quã quærunt inducunt formam, inde tincturam parant, smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari et brassile, saphyrum cyano, chrysolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem arceant, iis mastiches lachrimam, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accomodant, talique inficiunt, & ceu glutinum quoddam vnit, & sic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non possint, quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius co-

lorem addunt, & ad decorem proficit, ſubtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumque anulo inſignita eſt, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum ſubolent. Varioque huius colore mirè variatur gemmæ color. At ſi placeat

Saphyrum in adamantem vertere:

Saphyrum cum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata ſcobe fuſorio in vaſe obruito, ac validiſsimo igne vbi excanduerit, ne tamen colliquetur viſere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detineatur, vbi perfectum recepiſſe colorem, ac de adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in vſum transferto. Albus autem

Sardonix

Quem alij cameum vocant, ſi cordi fuerit, imitarique eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas, quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti cauſa, & limonum purgato ſucco impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginem effingito, & reſiccari curato, eam quoque anulo inſignire poteris, vti libuerit.

Gemmarum compoſitiones aliquæ.

CAP. XVIII.

GEmmarum cōpoſitiones aliquas apponemus, quales plerisque locis factitantur, ſi earum aliquando egens fueris. Nunc primò quomodo fingatur Adamas

Docere lubet: Primum optimum parabis cryſtallum, ac olla vitrariorū fornaci per noctem inditur, in aquā

 reſtingue,

restingue, tum minutissimè commolito, & terito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctem feruentissimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. Nec minus

Smaragdus

Effingitur: si tali eum parabis opere: Aes optimum fornaci tres dies cōburitur, detrahe, & pila contūdatur, & succernitur, vase alio iterum fornaci imponitur: igni vero imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ ex qua vitrum conficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

Facilisq; talis est tinctura: Si vitri puluis cum cærulea terra illa, quam figuli zapharum vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbūculi speciē, quæ Græcis

Pyropus,

Nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si puram feceris, inoffensam admittit perspicuitatem: Crystallum fusorio in vase forti ad colliquefaciendum fornaci imponimus cui minij parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari sinito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quam minimum in calcem redacti æri addimus, igni iterū imponimus,

ponimus, & in colliquatũ huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa; quin verses, quousque refrixerit, sic languidius, et liuidius omnes rutilabũt, vti libuerit. Ipse tamen

Topazion

Si vis componere: Arenam sumito, quam diximus, et cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, & testaceo duro vase lento fornacium igni adhibe, et per diem igni detineatur indesinenter: valde enim arena fusibilis est. At

Chrysolitus

Sic fiet: In colliquatum crystallum sexcuplum ferri stercoris, vel recrementi permisceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. Sic quoque

Prasius

Mentitur: Crystallus colliquetur, cui duodecima immisceatur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permisceto sine intermißione, & smaragdo eueniet similis, si dilutioris peroptas coloris, sextum immisceas plumbi calcis & stanni, post versato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, prasium dabit. Sic

Calcedonius

Eueniet: Cum igni ad colliquefaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum remisceto, per diem fornaci immorari sinito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

Si effingi velit: In liquefactum crystallum terræ illius pusillum immittas, quã in saphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiscendo dum combibat, et per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgo

Smaltum,

Et album, sic fiat: Plumbi cinis cum crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen ne res inhæreat vasi, ferrea spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc vero albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo solent parietes incrustari. Vbi album effeceris, cum terræ cæruleæ illius pusillo misceas, et colliquetur, rude ferrea versato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris, vt si iaspidem, antiqui lateris puluere, si lacteo colore calce, & gypso. Omnes hæ tamen gemmæ si languidius micant, vel nube aliqua circunfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. Hæc de chymicis, & de adulteratione gemmarũ visa sunt: superest de speculis, & de gemmarum inscalpturis, quod proxime Libro faciendum erit.

FINIS TERTII LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER IIII.

PROOEMIVM.

NIVERSVM tunc hoc negotium me abſoluiſſe reor, cum experimenta Catoptrica quædã quæ ſuperſunt, enarrauero: ſatis enim, vt cenſeo, attigimus Chymica, vt eorum aliqua rudibus innoteſcere poſſint principia, nunc ea docere ſatis præſens exigebat locus. Eſt enim quædã Geometriæ pars, quæ ὀπτική, id eſt perſpectiua appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiuſmodi demiranda facit experimenta, vt imaginem nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet, nunc aliorſum tranſlata imagines faciat. Item quoque rectius ſpeculũ inſpectando pedes ſurſum, caput deorſum videntur, & cætera, vti latius in ſequentibus perſpiciũtur: id tamẽ ſcito, quòd ſi diuerſitatem aliquam es effecturus, à plano recedas, & ſemper à vero diuerſum ſpectabis. Reddere tamen eorum cauſas, alienum puto, cum diſciplina ea affatim ſatisfaciat: multíque eas reddiderint: quas qui præoptarit, conſulat Archimedem Syracuſanum, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolomæum, Vitellionem, & reliquos, quorum multa deſinemus, multaq; denuò excogitata

gitata adijciemus: vt hinc quiſque poſſit in infinitum ea propagare: vt in omnibus euenit experientijs. Poſtremò quomodo ipſa formentur ſpecula, ac poliantur, vti commodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Poſt autem ſpeculares apparitiones, ne quid omiſiſſe videatur, vel aliquid noſtris hiſtorijs deſiderari poſſit, de phyſicis ligaturis, vel colli ſuſpenſionibus, de gēmis, deq́ue figuris eis inſculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia ſermonis prolixitate diutius immoremur, conſultiùs fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu aſtra contueri liceat.

CAP. I.

MNIBVS iam eſt planum, exiguum lumen potiori, viuidiorique propinquũ euaneſcere. Si facem vel flammam aliquam luculento apposueris ſoli, diſsipatur lumen, & marceſcit, deliteſcunt interdiu ſtellæ Solis fulgore nimio, cùm æque diu noctuque ſplendeāt: eas igitur intuituri, remedio non fuerint deſtituti. Die magno Solis defectu, cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, ſideribus cælum diſſeminatum conſpicitur: quod ſuis accidiſſe temporibus Thucidides memoriæ mandauit, noſtroq́ue ſæpe patuit æuo, nec oculi ſolùm vehementi caligant luce, ſed offenduntur, vti de Xenophontis militibus legitur, & de

de Dionysio Siciliæ tyrãno, qui splendidißima luce carceribus tetris obductos occæcabat: cùm enim oculorum acies Soli obsistere nequeat, nec ferat hebetatur illicò: quiq́ue fuerint aliqua conspecturi, ad cilia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auspicamur, qui ea conspicere affectabit, vti è Galeno & Philopono docetur: In præaltum descendat puteum, vel huiusmodi simile, vt per tenebras multumq́ue interuallum cælum contueatur serenum, vtique nec obtectum nebulis, inconniuentibus oculis, & sine nictatione clara intueatur astra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis instar) visum congregant, nec à lumine superfuso dißipari sinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundiùs descendes, clariùs conspicies, & celerius: sin minus, obscuriùs & tardiùs. Sic profundo cæcoq́ue aliquis demersus antro in Sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidißimæ lucis occursu repentino non euenit: quia à maioris Solis vetatur lumine. Sic quamplurimos haud minimæ authoritatis viros hallucinatos reperi, vti sæpe legisse & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeunt, tali ea contemplari aggrediuntur artificio: Speculo aquæ immerso in meridie cælo stellas se contueri fixas credunt ostenduntq́ue. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ superficiem incidentes, speculum oblique feriunt, & ex eiusmet superficie ad spectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisq́ue repræsentant figurã, at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti speculum & visum feriunt, videbitur eiusdem figuræ, & minor, propter densioris medij refractionem, astrũ-

q́ue

que videre putabis, Solis corpus insequēs, quod patet in Opticis. Ideo Stilbon illud putant multi, cùm parùm à Solis corpore recedat, eumque semper consequi conspiciunt: Canicula aliqui sidus, & æstiuis ideo diebus visere properāt: quod si minus demonstrationi fidem adhibes, sed experientiæ sensuique magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito interuallum, nec eandē semper reperies distantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora sidera videantur: quod speculo eandem semper distantiam monstrat, si æquè apposueris: non tamen inficior tali ope non modo Orientem Occidentemúe Solem, sed Meridianum occupātem liberiùs nos posse contueri, præterea luminarium defectus: cùm enim oculi imbecilli, cominus solem conspicere non sustineant, nimio lucis splendore, sic clara luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodo in tenebris ea conspicias, quæ foris à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

CAP II.

SI quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitq́; si spiramēta quoque obturentur, ne lumen aliquod intro irrumpens, omne destruat: vnam tātum terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat. cuius basis Solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tectos oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulantes per plateas vti antipodes spectabis, quæque dextra sinistra, commutataque omnia videbuntur, & quò longiùs à foramine distabunt, tantò maiorem sibi adsciscūt formam, & si papyrum, vel

tabu-

tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulachra apparebunt: Quia simile validum maximam cũ sensu nonnunquam efficit sensationem, talemque inuehit affectionem, vt non solùm cum sensus agunt, sensorijs insint eaque lacessant, sed etiam cùm ex operibus discessere, diutius immorentur: quod liquidè potest perspici: nam per Solem deambulantes, si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel ægerrimè cernamus, cùm adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendum putaui. Vti

Omnia cum suis coloribus

Videre si quæritur: E regione speculum apponito, non quod disgregando dissipet, sed colligendo vniat, tam accedendo remouendoque, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attentiùs perpenderis inspectator, vultus, gestus, motus, hominumque cognosces vestes, cælum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd si ad verum perueneris, non parùm lætaberis, mirumque cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti sunt, conspicies. Vt clarius appareat: feriat Sol vultus, sin minus, speculum dirigendo solis reflexione iaculetur, vt insigni fulgore illustretur, debita tamen distantia, tandiu sitũ variando, dum verum te assecutum esse cognosces. Hinc philosophis & medicis patet, quo fiat in oculis visus loco, ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata, nec alio præstan-

tius

tius vtrunque artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idôlum per pupillam fenestræ instar, vicemq́ue obtinet speculi parua magnæ sphæræ portio, vltimo locata oculi: quòd si quis distantiam mensurauerit, centri loco fiet visus. quod scio ingeniosis maximè placiturum. Hinc euenit vt

Quisque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem stylo describere possit,

Dummodo solùm colores aßimulare discat, hoc in subiectam tabulam vel solidiusculam papyrum imagine repercussa: erit enim perito facillimum: si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraque alia eueniunt, & cognosces, quàm vt enarrare poßimus, præcipuè si diligens inspector pertractauerit. ET hinc rei conscio quispiam occultè narrandi auspicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leues poterunt imaginari technæ, distantiam speculi emendabis magnitudine. sat habes: qui se id fecisse iactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim.

Iris quomodo videri possit.

CAP. III.

M*Vltis id euenire poterit modis, commodiùs tamen è cristallo paretur, vel ex Iride quoque gemma, sexangulo crystallo simili, quam sic maiores appellauêre, cum Solis subdita radijs, summa tecti laquearia subiectumq́ue planum tremula verberet vmbra, iridiq́ue colores similes ostendat. Sic enim nascitur hexagona, sin minus, arte paretur trigona, longitudine dodrãtali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre*

videre quæsieris: crystallinum, vel vitreum prisma manibus sumes, & in longitudine oculis accommodabis, si per infernam superficiem intueberis, omnia diuersè colorata è puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiem oculos flexeris, permutatur colorum situs, cùm permutentur perpendiculares, & hoc clariùs Solis luce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris vndique tapetis sparsos, floribus & corollis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli visuntur, vestium fimbria iisdem coloribus redimita, si secundum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: si supra vel sub oculos inuertes, inuersa & erecta absque coloribus vides, spectans verò quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatem, aliquam inde cera superficiem opacando, & sæpe per oculos resoluendo ea videt, quæ potius sunt fastidientis, quàm voluptuosæ narrationis pertractare. IDEM quoque sic videre possumus: Si in peluim aquæ plenam speculum immergatur, diligens intuitur in parietum marginibus iridis colores generatos reperiet: & pulchriores. ALITER vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfusum Soli oppones: radiis enim Solis ictum, rutilo aëris repercussu in subiecto plano cælestis arcus speciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. SIC Soli aquam obiiciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans Iris spectabitur, vt sæpe remigantibus, aquarum motu, idem quoque euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus.

Quomodo res multiplicata videri poſſit.
CAP. IIII.

INter ludos qui circumferuntur, non parum iucunditatis eſt ſpecillum, inſtrumentum vitreum illud quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm medio, eo enim permutato, permutantur omnia, illud ergo è ſolidiori vitro maioríque craßitie paretur, vt aptiùs in facies rota verti poßit, in plures ergo facies, & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, vt diſgregetur viſus, ne verum conſpicere poßit. è pluribus ergo ſuperficiebus iam paratis, oculis apponi, & ſi alicuius faciem vicinius intuebimur, Argum vel oculatum totum, ſi naſum, non niſi naſum, ſic manus digitos, & brachia, vt non hominem, ſed poëtis fictum Briareum, ſi nummum videre contingerit, multos non vnum conſpicies, vt nec manibus tangi valeat, ſed tangentem ſæpe ludat: meliusq́ue fuerit cum eo dare, quàm accipere, ſi in trireme longius intuearis, armata videbitur claßis. ſi ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens, fitq́ue vt res geminari videatur, & duplices cernas hominum facies, binaq́ue corpora: & hinc fiunt diuerſi conſpiciendi modi, vt res vna, alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus pateſiunt.

Speculis planis vt caput deorſum, pedes ſurſum videantur. CAP. V.

Si

SI quis planis speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare conspiciet (quanquam id repre sentandi proprium concauis speculis sit) planis tamẽ sic efficere conabimur: Specula plana bina secundum eorum longitudinem collocabis, vt simul hæreãt, ne hinc inde agiliter dimoueri poßint, rectumq́ue efficiant angulum: vbi ritè paratum fuerit, secundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc speculo læuo, vel dextro inclinabis latere rectius inspectando, & caput intorqueri videbitur, cùm secundum eorum latitudinem faciem dissecabũt, fiet imago huiusmodi, vt caput infrà, pedes verò suprà locati videantur, quod si amplum fuerit, totus spectabitur inuersus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud resilit, vt obtortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnius rei imagines plures appareant. CAP. VI.

SPeculum autem è planis compactum, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulachra, prudens inuenit vetustas, vt è Ptolemæi scriptis percipitur: cuius talis est compositio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus disponatur, & hunc secundum imaginum numerum æquè diuidas punctis, ijs cordas subtendas, & absides abscindatur: inde similis latitudinis paralelògramma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinentur, & accommodentur ne conuelli poßint, secundum longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta. postremo spectãtis oculus circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia visum habeat, singulis singu

las spectabit facies, & in circulum dispositas, vti in choreis sæpe visitur, vel theatrali spectaculo: Ideo ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur: è centro enim facessentes lineæ perpendiculares omnes, super eorum superficiem incidunt, in se ipsas ergo reflectuntur, si oculo imagines afferunt, depromens vnaquæque suam, sic deuoluendo diuerseque situm euariando, varios & diuersos monstrat simulachrorum situs.

Speculum multiuidum construere.

CAP. VII.

Speculum cõstruitur, quod polythaton, id est multorum visibilium dicitur: illud enim aperiendo & claudendo solius digiti viginti, & plura demonstrat simulachra, sic igitur id parabis: Aerea duo specula, vel crystallina rectangula super basim eãdem erigantur, sintque in hemiola proportione vel alia, & secundum longitudinis latus vnum simul colligentur, vt libri instar aptè claudi & aperiri poßint, & anguli diuersentur, qualia Venetijs factitare solent: faciem enim vnam obijciens, in vtroque plura cernes ora, & hoc quãto arctius clauseris, minorique fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtusiori cernes angulo pauciora conspicientur numero. Sic digitum ostendens, non nisi digitos cernes, dextra insuper dextra, & sinistra sinistra conuisuntur, quod speculis contrarium est, mutuaque id accidit reflexione, et pulsatione, vnde imaginum vicißitudo est.

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniẽs, in altero recedens cõspiciatur.

CAP. VIII.

At

AT speculum, in quo imago vna veniens in altero recedens conspiciatur, è planis componere sic facilè poteris: Plana duo sumes specula, quorum longitudo latitudini dupla, vel sesquialtera erit, & id commoditatis gatia: nil enim eorum refert proportio: sint tamen longitudinis eiusdem & paria, & super stylum inuicem inclinata vniantur, eriganturq́ super planum aliquod perpendiculariter, vnde super mobile latus fixa moueantur specula, non dubium sanè est, quin & in vno accedi, & regredi in altero inspicias: & quantò hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt simul in hoc veniens, in altero discedens videatur.

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè, & alienis in locis geruntur. CAP. IX.

SIC sanè poterit quis occultè, & sine suspitione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non posset: sedulus tamẽ esto in speculorum situ: Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid spectare libeat, & è fenestræ vel foraminis regione speculum accommodetur, quod faciem spectet tuam, & bene erectum si fuerit opus, vel parietibus figatur, vndique mouendo, & inclinando, quousque quæsitum imaginet locũ, quod oculos admouendo, & accedendo assequeris: & si arduum fuerit, Dioptra vel alio instrumento minimè falles, & super lineam perpendiculariter erigatur, angulum secantem, & reflexionis & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. sic & in diuersis eueniet locis. HINC euenit, quòd si vno minus fuerit commodum speculo, idem pluribus spectare

poteris: vel si distantia nimia visile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectis dirimatur: speculũ super accommodabis, ex alterius regione super lineam erectam, quæ angulum diuidat rectum: sin aliter, neutiquam id eueniet, & locum conspicies optatum, vnum enim in aliud imaginem remittens, per decem, & multis elisa imago, oculo euolat, eaque cernes, quæ primum offenderint, dum imago per rectas profertur lineas, nec locorum vel parietum anfractu cohibetur visile: facilisque fuerit constructio: sic sæpe simulachra transferre consueuit. At si ALITER *fastigiosum aliquod vel erectum spectare quæsieris, quod neutiquam visus cernere poßit: secundum longitudinem bina adiunges specula, vti diximus, & ligno, vel parietis culmine firmetur alterum, vt promineat, & rem habeat obiectam, reliquum verò funi, vt aptè dimoueri poßit, quando libuerit, & cùm primo nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti visus expostularit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visui refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta videre quæris, erige: si infirma, deprime, donec refringatur visui. tum demũ spectabitur, si manibus alterũ habebis, inspecto illo faciliùs eueniet.*

Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet, nisi quæ volueris. CAP. X.

Constituitur sic quoque speculum, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndique circumspectam: planum speculum in pariete firmabis, super planum perpendiculariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regiõe cuius parietem scindas,

sub

ſub certam picturæ vel idóli alicuius quantitatẽ: eãq́ ei apponas ſecundũ portionis quantitatem, ac operias, vt ſpectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere poßit. Speculum conſtituto loco imaginem refringet, vt viſu & viſibili per ſpeculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locũ reperies, vt ſuperiùs docui. Incedẽs ergo inſpector, nec ſui imaginem, nec quicquã cernet vnquã, cùm ei opponitur, & ad ſtatutũ peruenerit locũ, picturæ vel alterius rei ſimulachrum cernet, quod nec alibi ſpectare valet.

Speculum è planis quomodo conſtituatur, quo imaginem in aëre volitantem aſpicias.

CAP. XI.

NEC erit minoris cõſtructionis, & voluptatis ſpeculum illud è planis compoſitũ, quod humi iacens homines volitantes oſtendit, nec ſine miraculo intueberis. Si quis id aſſequi velit, facilis ſic erit conſtructio: Bina iungantur ligna, vt gnomonis figuram imitentur, & fixa vndequaque conſtituant angulum, vt orthogonij trianguli, & iſocelis figuram habeãt, firmetur: inde in vnoquoque pede ſpeculũ magnũ vnũ æquè ſibi è regione aduerſans, & æquè ab angulo diſtãs, proſternatur eorũ alterũ, iaceatq́, quorũ medio locetur ſpectator è terra eleuatus aliquãtulũ, vt faciliùs calcanei formã accedendo, & recedendo cernat, ilicò enim cernes, ſi in recta linea te cõſtitues angulũ illũ ſecãte, ſitq́ orizõti æquidiſtãs. Sic imaginãs ſpeculũ illud in aliud tranſuerberat, ꝙ ſpectat intuitor, manus et pedes agitet, et iactet, vt volãtes plumigeræ ſolẽt, ſic videbit ſuã imaginẽ in altero volitãtem, vt ſemper moueatur, dũmodo è reflexionis loco nõ faceſſat, nã vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pensilem imaginem in aëre videat.

CAP. XII.

Habet & columnare speculum cōuexum, vel eius hemycilindrū (quod parum referre arbitror) talem sitū in domicilio, vel loco alio constitutum, vt clarè rei simulachrum in aëre non sine miraculo pendulum imaginet. quod si videre affectabis, sic parabis: Cylindricum segmentum, media domo supra tabulam vel tripodem erectū firmetur, vt perpendiculariter solum feriat, inde è foramine aliquo vel rimula, à speculo aliquantulū distanti oculus collocetur, & sit fixus ne hinc inde moueri poßit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò basis existat, vti fieri solet, vbi pictura vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari poßit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur: vt pictura illa extra collocata, quæ ex oculi foramine videri non potest, in aëre pensilis videatur, quod non sine admiratione intuebitur. efficit id quoque speculum pyramidale conuexū, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoque eo modo, quem inferiùs explorabimus.

Sphærico concauo vt pensilis quoque imago videri possit.

CAP. XIII.

Potest & facilius eiusdem rei imago reflexa in aëre videri, quàm conuexo cylindrico, & clariùs concauo eueniet speculo sphærali, mirabiliùs tamen in eius segmēto, à speculo enim longe videbitur, cùm in sphæræ centro appareat: Illud obscuro aliquo cō stitues loco, & vbi aliquantulum ab eo distabis, inuer sum

ſum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrum aſpicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra ſpeculum in aëre reflexa ſpecies, ſemota penitus, dummodo oculares radij per ſpeculi centrum acti, ſpectrum ſimulachrumque in ſpeculo quoque videas, inde vicinius viſum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur. Quòd ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt, qui non miretur: nam ſi propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur naſus naſo obuiare, & diſrumpi, ſi quis verò ſtricto mucrone inuaſerit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retro manus agat, & ſi quis dũ aliquis inſpexerit pugnum retro demonſtrauerit, videbitur & inſpector colapho affici, vt timeat, faciem retorqueat & inclinet. Vt tandem faciliùs centrum noſcas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina vel cera portionis arcũ capias, vt vtrinque cordam inducas, & perpendiculariter bifariam ſecato, & in cõcurſantibus lineis, vel ſemidiametris neceſſariò centrũ reperies, quod in concauis omnibus cognoſci poteſt. ſunt & concauorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus trademus.

Speculi concaui imaginationes & operationes.

CAP. XIIII.

Centro concaui hemicycli iam inuento diuerſitates omnes cognoſcere facile erit, cùm ex eo omnia regulentur & noſcantur. Si vis ergo inuerſum ſpectare caput extra ſpeculi centrum caput habeto, & inuerſum ſtatim inſpicies, & pedes ſurſum. Si perfectum non fuerit hemiſpheriũ, ſed eius ſegmentũ, intra caput facilius accommodare poteris, & ingentes conſpicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij

craſſitudine reddet. Talia fecit concaua ſpecula Hoſtius vt refert Seneca, vt redderēt maiorem iuſto imaginē, qui quadra fuit libidinis magna, ſic ſpecula diſponens, vt dum draucū pateretur, ſui admiſſarij motus omnes auerſus videret, taliq́; falſa membri craſſitie ſe ipſum fallēs oblectaretur. Sed iis omiſſis, dextra ſiniſtra videbuntur. Et paulatim caput elongādo, maior efficitur facies, cum centro vicinum fuerit, facies binas, & quaternos cernet oculos, qui in latus ſpeculū mouēdo videbuntur, vel caput: ſpeculi enim paruitate ſimul videri non poſſunt. Cùm oculus in centro fuerit, nō niſi ſe ipsū cernet, eo tranſacto & duplicatas facies, & inuerſa bina cernet capita, dūmodo linea per centrū acta oculorū intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariā partē moueri videbuntur, inſpector forti cernet intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodū ſæpe et ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque ſpeculū in terra vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo diſtent, & inuicē intueantur, os ſtrictū & longū, & deformis conpreſſa multū apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet ſpeculū, quod eminus ignem iaculatur, nec combuſtionem cauſatur paruā, qui verò periculum facere concupierit, ſplendentis Solis radiis ſpeculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies, luciſq́; conus oſtendit, & inducit illicò flammam. quod ſi diu perſeuerarit, plumbum vel ſtannum colliquefacere poteſt: quanquam aurum, & argentum alios colliquaſſe me legiſſe memini. Si verò maioris ſphæræ fuerit ſegmentum, per maiorem accendit diſtantiam.

De

De Parabolæ ſegmento, & de ſpeculis alijs vſtorijs. CAP. XV.

QVod ſpeculũ valde perurat, ſæpius retulimus: nunc verò quod maximũ, & eminus ignem iaculetur ſpeculum conſtruere fuerit oportunũ, poſtquã horũ meminimus, quale Galeni & multorũ teſtimonio Archimedem conſtruxiſſe legimus, & hoſtiũ triremes incendiſſe. Scito Paraboleã ſectionẽ inter cæteras maximè perurere, radios enim violentius congregat, & in vnũ coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verè cupientibus pateat fabrica, ſpeculũ tale cõficiendi cape normã: Sit diſtantia nota, ad quã radios emittere & cõburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: ſed commoditatis gratia è cera vel creta fiat, inde plana ſuperficie axi æquidiſtãs pyramidis abſcindatur portio, & parabolica dicetur: ſi verſus faſtigiũ in amblygonio hyperbolem, verſus baſim in oxigonio ellipſim habebis, nos parabolen quærimus. Sit tamen portio minor, vt faciliùs excauetur ſpeculũ, & mirabilior res videatur: abſciſſæ portionis ſuperficiem, plana tabula, vel ferri lamina vt inferiùs docebitur, figurã imitaberis, inde per faſtigiũ, & baſis mediũ axẽ inducito fixam, & materiã aliquã excauabis chalybeã vel ferreã, vel (ſi mauis) mixturã aliquã, qua parabis archetypũ: tale ſic efformatũ ſpeculũ parabola dicitur, & ſecundũ datam diſtantiam violenter Soli appoſitũ, vt ipſius axis ſit contra Solem, comburet: incidentes enim radij ſpeculo, & perpendiculariter ferientes, ſimul in vnũ reflectũtur & concidunt, vt omnes vnius radij vicem gerant cõburentis multũ: ideo nulla eſt inter

ter ſectiones alia, quę longiùs & valentiùs ignem immittat, quàm parabola. ALITER, *quæ accendũt multa ſpecula parantur, nec ſine ignitione forti, vti ex planis multis ſimul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non poſſet, vt conſtat geometricæ rationis examine. Sic tamẽ è planis vſtoriũ fabricabis ſpeculũ: Sphæricum aliquod concauum materie paretur qualibet, & ſimul in caua ſuperficie ordinẽtur, vt ſe inuicem tangãt, nec vacuũ relinquãt, ſintq́ ſpeculi ſegmenta hexagona, quadrangula, vel trigona, & fuerit præſtantius, vt multarum ſuperficium numero radij numerentur, ſic Soli oppoſitum, circa centrũ accendit ignem. Referebat Attenius ex ſeptem hexagonis ſpeculis in vnũ colligatis ignem accendi, nec experientia ſuccedit, niſi aliquãtulũ inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accẽdatur. Nec* ALITER *ex pluribus quoque globoſis tumentibus ſpeculis ignem accendi poſſe inficior, vt multorum numero fiat in vnoquoque radiorũ congreſſus: ex vno tamen impoßible, nec ſine labore huiuſmodi taliũ compoſitio fieret. Poteſt quoque* IDEM *fieri, multorũ ſpeculorũ concauorũ compoſitione & interſecatione, nec ſine laborioſa operantis induſtria, ſed opus efficacius, expedirent, nec minus interſectione multorum ſpeculorum pyramidalium. Nec iniucundi erit viſus*

Ignem accendere phiala aquæ plena

Soli oppoſita, rotunda, & vitrea: cùm enim directè Soli opponitur, retro in linea vitreã amphorã pertrãſeunte per centrũ, cõbuſtibile aliquod ignis amicum conſtituatur, vbi pertrãſeuntes radij coincidant, quod luminoſo quodã noſcitur, illicò ignẽ inducit nõ ſine ſpectãtiũ miraculo, cùm ex aqua ignem excitari videant. Sic

Ignis

Ignis cryſtallo rotundo quoque

Accenditur, vel ſphærula perfectè rotunda, vel ſi planum vitrum paretur vti ſpecillum, & aliquantulum Soli oppoſitum retro partem in aduerſam radios vniens vſtulat: tandiu enim materiã illam igniũ conceptricẽ remouebis, & appropinquabis, dum radiorũ reflexorũ conũ inueneris, inde paululũ immorando ignis emicat inde. & præcipuè mirabimur, ſi parua magnæ extet ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda ſunt, non vtilius poſſe, quàm cryſtallina pila aduerſus Solis radios oppoſita.

Speculum conſtruere, quo multæ imaginum diuerſitates videantur. CAP. XVI.

NVnc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia rependet. vt ad eius fabricam accedatur: Circulum capies arctæ vel eximiæ capacitatis, quo ſpeculum volueris, & hinc inde abſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt ſuo gremio perfectè recipiat, vt ex ea reſecatus videatur, contrariæ autem diſpoſitionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt inſtar illius arcus promineat, inde cerea vel plumbea accipiatur bractea conuenientis ſoliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtroſque ſuperãs, ſic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, & conuexa ſuperficies ſeruata pro-

minens

minens tunc intrinsecus applicetur secundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduersetur conuexitati: sed lamella eadem vtrasque sine impedimento recipiat portiones: sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum cōstruatur, vti docebimus, & per politum multas ostendet imaginum diuersitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra cum planorū omnium speculorū paßio sit, vt oculis qui fuerit dexter, hic læuus, & è læuo mutuo fiat dexter. Si verò retro gradus tuleris, commensuratum videbitur idólum, & imago anteriùs prominebit: si cōuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæres, eo fiet deformior, & equino capiti magis aßimilare videberis, quòd si speculum inclinabis, inclinabitur & ipsa, & variando situm & speculum variationes conspicies diuersas, nunc caput deorsum, & pedes sursum, & multa conspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nam super volubilem sedem locatum, vt vtrasque poßit facies ostendere, antè & retrò per se omnia intuitor cernet. SPECVLVM quoque ex omnibus dictis componimus, vt eo solo imagines omnes videantur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc sinistra, hæc propiùs, illa remotiùs, et æqualia, si loco vno sinuosum, alio concauum, in medio planum locetur, magna imaginum diuersitas spectabitur. SPECVLO cylindrico conuexo ore opposito, quantò longitudine difformis, eò gracilitate turpis videbitur, si eius longitudo faciem transuersam secet, humilem vultum & compressum vti rana demonstrat, vt non nisi dentes spectentur, eodem fermè pacto qui in ense spectabitur, vel

ferro

ferro alio polito & longo, ſi illud inclinabis antè, frons maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. CONTRA *verò retro ſi in cauo intus inſpicies plures vnius rei conſpiciuntur idóli vicem gerens prælati ſpeculi. Si centro oculum appoſueris, tota cernes eũ ſpeculi latitudine, ſic frontem, os, & reliqua: ſi tale inuertes ſpeculũ, vt latè faciem ſecet inuerſum caput cernes illicò, & cætera quæ in concauo retulimus.* SI *conuexum pyramidale inſpicies, acuta frons, largum verò mentum, ſi contrà, larga frons, longiſsimus verò naſus.* MVLTA *autem concauo inſpicies ora, ſi ſecundum cauum illud plures planorum ſpeculorum portiones accommodaueris: intuens enim aliquis, ſecundum ſpeculorũ numerum numerabit ea, eiuſdemq́ue motus omnia, & tandem qualecunque fuerit ſpeculum, vtpote non planum, ſemper diuerſum ab idólo ſpectabitur.*

In ſpeculum excauatum idólum quomodo foras emineat. CAP. XVII.

R*Ecentiorum quoque induſtria nactum eſt, vt ſpeculo in eodem plura cernãtur ora, vel vnius rei ſimulachra, ſine primi impedimento: retro enim excauant ſpeculum, & concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optimè inuentum prouenit, vt ſpeculo quis intuẽs, alterius rei imaginem erectam cernat, vt non ſine ſpectantis admiratione, manibus corripiens nil niſi aërem tangat, ſæpe vidiſſe memini, & ſic res ſe habet. E cryſtallo in ſpeculum paratum, ſed melius ex iride gemma, vti ſemper vidi, retro idólum vel imaginem excauant, qua potuerint diligẽtia, folium inde accommodant ſupra, &*

in

in sede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra superficiem eminebit, nec tibi satisfacies nisi manibus tetigeris, an verè promineat, sic literæ ritè leguntur, vt argento fictæ videantur, nec tanta erit visus acies, quin respiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodo inducatur, & vitrea terminentur. CAP. XVIII.

IAM apparitiones omnes in speculis, quas nouimus narrasse visus sum, nunc autem restat, vt pauca et non prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorũ scientiam. Primò speculorum terminatio, quæ è crystallo & vitro parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt sciens artifex & noscere & componere sciat, nam quanquam inter multa, quæ rerum referũt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam, politumque metallum, nil æquè perspicuè reddit simulachra, quàm plumbum vitro sublitum. Perspicua specula, aut crystallo, aut vitro parantur, crystallinis planis folia quædã retro inducuntur, cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Crystallina specula vbi plana & adæquata sunt, quantitatis eiusdem artifex stanneam efficit bracteam planam & tenuem, qua poterit diligentia, si enim crystallum vel vitrum non sublineretur plumbo, ob sui vigorem, naturæque densitatem, non sisteret impressam imaginem, sed dilabi sineret, quia vitrum rarum & pellucidũ, ob sui pellucentiã non contineret, vnde euanesceret in eo simulachrum, vt in Sole lumen: inde supra hanc bracteam viuum argentum digitis extricabis, vt ea totum combibat, & vbi in superficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hãc manibus capies,

&

& speculi à parte aliqua inducere incipies, paulatim totum occupato, & circumplectito lamina ea diligentia non sine parua, nec aërem intro concipiens, irritum faciat laborem, nec eijci amplius poßit, vbi hoc accommodaueris, super planum aliquod locato, ac supra pondus inducito, & per diem sic requiescat. Hinc natura rerum omnium parens, oculũ speculi instar composuit, quippe à tergo pellucentibus partibus, nigrorem quendam apposuit, quo sublato, & tolleretur videndi facultas. ALITER *possumus conuexa specula terminare sic: Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ instar, vti vitrariorum fornacibus fieri solent, & igne cãdens in ventre perforetur, vel apto instrumento, vel aliter, colliquato iam vitro vas tangat, & inflator suo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatum, foramineq; illo proijcitur mixtura, quam prius parabis, et colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni contusi & elimati, vndique operator per spatiolum reuoluat, permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat, inde in bina vel plura secabis specula, quod rectè proficies smiri lapide: talem enim sortitur naturem, vt vitrum tactu & crystallum secet, sic lucida & terminata habebis specula.*

Specula quomodo conflentur, & speculorũ mixtura & politura. CAP. XIX.

SI *concauum, conuexum, diuerseque efformatũ speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem, quam antea retulimus: cera archetypũ parabis: aptiùs enim manibus accommodatur, in diuer*

sam

ſam reducitur formam, & aptiùs erit operi, vbi quæſita ſpeculi figura cereum archetipum habes, ſequenti terra, ritè præparata tenui penicillo illinas, dum aliquã habuerit craßitiem, inde ſupra craßiùs tritum aliud manibus accommodabis, talisque ſoliditatis, vt fuſum ſubſtentet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures dißiliat, paruo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli reſiccandum committas: nam igni inferueſcens fluitat cera, ſic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari ſinito, & quæſitam ſpeculi habes formam. TERRAE enim, quibus vti poterimus, multæ ſunt, vti ſmiri, tripoli vocato, pumice, lapillis, ſæpiæ teſtibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combuſtis oßibus, ferri rubigine, & multis. hæc ritè tundantur, tenuique ſuccernantur incerniculo, ſic denuo in pilam repetantur, & tritentur, igni deinde vaſe incandeſcere ſinunt, & porphyreo læuigãt marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuißimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare poßit, inde aqua, vel corio ſubtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menſtruum vocant. viuis carbonibus ollam ſale plenam exaggerant: vbi ſal crepitare deſierit in aquam dißoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proijcere metallum poteris: id enim maximè refert, vt terra colliquatũ recipiat metallum, vti tripoli vocatũ aurum ſubſtinet, lapilli plũbum & argentum, æs molarum puluere, ijs non ſolùm in ſpeculis vti poteris, ſed in alijs. MIXTVRA qua in ſpeculorum efformatione vtimur, ita ferè communi-

ter

ter ab omnibus efficitur: Aes cum ſtanni triplo, tartari paulum, & arſenicum, vt fluat, & inſimul adcorporentur, alij cum ſtanno æris triplum, & ſtibij tantillum, argentum, vel pyritem album adiungunt, alij ex plumbo cum argenti duplo: alijsque efficitur metallis, ſed vbi in teſtaceum vas, igni contumax fuerit fuſum in typos immittunt, ſic et aliter ſpecula temperantur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. IAM ſpeculorum conſtructiones retulimus, nunc polituras ſupereſſe video, vt poſtquam conflata & constructa fuerint, læuigentur & præpoliantur, vt ex eo reſiliens radius ſimulachrum redundet, fluat, & imaginet ſpeculum, multumque leuor, & partium concinnitas refert. Si verò leue minime fuerit ſcinditur ſimulachrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuerſa. Rude autem poſtquam fuerit ſpeculum rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem, & æqualitatem reducatur omnium, ſi concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus ſpeculum frangat, lignum dolabis, ea ad ſpeculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde ſmiri ſubtiliter infracto, panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta, facile enim puluerascit, ritè pumicabis vt accommodetur, & leuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, ſtanni calx, tripoli immittatur, & extricetur, in extrema autem politura tartaro, fuligine, ſalicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem ſic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & per pannum incernes, aqua madeat. Hæc autem de ſpeculis eorumque operationibus dicta ſufficiant.

De Physicis ligaturis.

CAP. XX.

INter naturalia quoque versantur experimēta physicæ ligaturæ, vel vt malint aliqui, colli suspensiones: debet enim, vel collo suspendi, vel aliis locis ferri, vt insitam gerentibus elargiantur virtutem, hæc enim ex Indorum, Græcorum scriptis, præcipuè Hermetis, Costabenlucis, cæterorumque transferre placuit: naturaliter enim operantur, & quam retinent vim operationemque, vel à virtute habent, quam vocat Zeno vniuersalem, vel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & deferantur, aiuntque prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem certamque effectus fidem. Inquit enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solum incolumen mutatur corpus, sed in ventris solutionem, & in diuturnas maximè paßiones incidere potest, & si hæc iuuant, per naturalem solum causam iuuent: aliæ enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes, infœlices, & infortunatos faciunt, pigros, vel timidos. Vnde si quis viperam serpentem collo suspenderit, eamque præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi, & faucium apostematibus, si collo cuipiam aduinces. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspenderis, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cùm hominem

momor-

momorderint, in frustulis eorum ligati, armoq; suspensi, à canis rabidi morsibus suspendentem defendunt. Peoniæ radix collo suspensa pueris sanat comitialē morbum. Sic quoque dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnū colore albū, alterū colore variū eximes, ij priùs, quā terrā attingerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle, brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreantur, vt ait Dioscorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa non cōcipit dum in collo habuerit: idemque adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidam, tenuem, densamque telam orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum, quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachum confirmat, & ad cordis paßionem valet, si supra illud ligetur. Aëtites lapis sinistro brachio alligatus grauidis, continet partus, cùm lubricæ sunt vuluæ, parumque tenaces. Sed parturientibus si fœmoribus alligetur, facit vt sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspensus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphirus ardorem interiorem refrigerat: nam in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis venas pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum suspendendum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad ventriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcūque si à collo pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitque illius

viginti granorũ põdo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrũ podagrici pedẽ, dolorẽ sedat, & sinistro sinister iuuabit, nec obesse poterit manus manui. Lupi stercus ossa comedentis, quod in terram non deciderit, si vinculo suspenditur, non quolibet, sed laniæ laniatæ ouis à lupo, quòd si ea non adesset, lorum tum quod cingeret inguina, tum alterum, quo stercus contineretur, parari præcipiunt, prodest multùm coliacis. Sed efficaciores perhibent sapientes hos lapidum effectus, si lapides habueris Phæbeos, vel Lunares, hos argenteo filo, illos aureo collo suspenderis, semper aiunt Solis vel Lunæ radiys vegetari. Selenitis enim non modo Lunæ figuram imitatur, sed motum, quia cum ea circuit, collo gestatus, lunarem efficit spiritum, Lunæque virtutes influit. Sic Helioselinon nominatus, qui luminarium amborum coniunctionem præ se fert, gestatus vtriusque virtutis compotem facit, id in cæteris obseruato. Hæc sunt, quæ ex antiquorum libris decerpsimus, quibus sæpe indigentes vsi sumus, vti in toto conspicitur opere.

De gemmarum viribus, & earundẽ imaginibus.
CAP. XXI.

CVM alterius sit negotij de imaginibus, gemmis insculptis, & earundem virtutibus transcribere, aliò trãsferre decreuerim, vti non purè naturaliter operantibus, quo tamen vberiori doctrina occultarum operationum præauidis satisfaciam, hic apposuimus. cùm quoque conspicerem, quos demonstrãt effectus, naturali euenire virtute, horis, configurationibus, & cælestibus characteribus adiutæ, corroborataq; cum lapidum virtuti conformibus signis describantur.

iam & ab antiquis multæ posteritati relictæ sunt, & prætermissæ, nec minimum in monstris interpretandis earumque virtutibus intelligendis recentior insudat ætas, sed antequam quæ dicenda sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies cælestibus vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur imagines construentes & describentes. & Hali Aben Rhodam Sapientem quendam Aegyptium scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpionis morsu affligaretur, ille anulo scorpionis imaginem deferebat, & insculpi iusserat cæli medium, vel ortus cardinem occupante, & cum Luna iuncto, quod & à Serapione simile narratur. Vtilem quoque aduersus serpentes imaginem effici posse Porphyrius autumat, cùm Luna cælestem intrat serpentem, vel cùm fœliciter aspicit, & multa, quæ breuitati parcentes omittimus. Hic breuiter recensebimus operationes, configurationesque debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de causa ab antiquis scriptas reperimus, vti nostra se extendi potuit cognitio. Primò anulis claudebãtur, vt tali literæ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui literas dabat, facies agnosceretur. quod Suetonius Tranquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus, libellisque & epistolis signandis vsus est sphynge, mox magni Alexandri imagine, nouissime sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insequuti quoq; principes perseuerauerãt. idem Ouidius quoque retulit in Tristibus. Et sæpe, quæ apud nos reperiuntur, & in manus incidunt, diuersis hominum faciebus scriptæ visuntur, atque è sardoniche potissimum fieri consueuerunt, quòd solus ceram non

 conuellat,

conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidentia scriptæ, & lapidũ virtuti decentibus figurationibus corroboratæ, vt potior viuidiorq́ existat lapidis operatio inter cætera enim, quæ cælestes influxus recipere possent, idoneæ sunt gemmæ, nam quanquam cælestibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt, tenaciùs & diutius retinent, quod Iamblico quoque placitum video. Sic sæpe anulis, quibus insigniuntur & decorãtur, obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod nudam tangebat digiti carnem inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum literarum notæ, verbaque conspiciuntur, statis horis oportunisq́ue temporibus conscripta, quorũ figurãdi et scribendi modũ latè in sequentibus intelliges: Nunc autem lapidũ virtutes, nostro operi ideoneas breuiter perscribemus, vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus.

CAP. XXII.

NVNC lapidum virtutes recensebimus, non tamen omnium virtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilitatis esset, sed eas tantùm, quæ frequentiùs reperiuntur, & experientia probauimus, earumq́ue figuræ lapidũ proprietati correspondent, & ad nostrum opus necessariæ videntur. facilè tamen eis plena multa reperies volumina, vt nil aliud tractent. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est albis interlitus zonis, & aliquando intermicantibus guttis illuitur: Contra scorpionum serpentumq́ue morsus valet, facundũ facit hominem, gratum, & regũ amicitiam conciliat.

ciliat. Ideo Ismeniam Choraulem multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorum suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentũ eius esse, si in feruẽtes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, hic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli ventre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem è gallinæ ventriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiam honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone drachonites, siue drachetias, à buffone borax: qui à veneno liberat, sic chelidonius è dissectis hirundinum ventribus, sed nisi viuentibus abscissus sit, nunquam gemmascit, nã si obeat prius serpens vel animal, simul euanescit & ipse, sic extractis lapidibus adhuc & viuentibus ipsis retinẽt lapides eosdem effectus: quos & stellæ quibus subijciciuntur: Alectorius enim potestatem solarẽ habet, vnde gestantes inuictos reddit, sic chelidonius ex hirundinibus erutus curat melancholiam, & amabilem facit, cùm iouialis sit, & in cæteris idem obseruabis. Aëtites lapis quassatus, sonat in eius ventre lapillus: Confert prægnantibus ne abortiantur, sedat & caducorum paßiones. Amethistus purpurei, & violacei est fulguris. dictus quasi nõ ebrius, ebrietati resistit in cõpotationibus, ex ebrio prudentem reddit & literis operam daturum iuuat, quia sculpi facile potest, multæ in eo scriptæ figuræ reperiuntur, vti dicetur, hominẽ facit vigilem, bonumq́; ferenti præbet intellectum. Corallus in multis prodest, ideo corallorum gestamine amoliendis periculis & fascinationibus maximè vtuntur

tur omnes, ideo è corallo ſurculi pueris adligantur pectore. Confert Calcedonius gerenti, vt cauſas vincat, corporis virtutes vegetat, contra demonum illuſiones, & phantaſticas cogitationes ex melancholia exortas valet. Corneolus animorum calentium mollit impetus, & tumẽtes iras mitigat, ſanguinis compeſcit fluorem, & præcipuè mulierũ menſtruis laborantiũ. Heliotropius, quòd deiectus in vas aquæ Solis radios accẽdentes percuſſu ſanguineo mutet maximè, dictus, Solem eclypſet, & obſcurum reddat, quod nobis adhuc inexpertũ, vel quod imbres excitet: Geſtatus bonam famam acquirere facit, ſanguinem ſiſtit profluẽtem, venena pellit, nec geſtantem ſinit falli, incolumen ſeruans. Hyacinthus venena fugat & peſtilentes tractus, & tradunt Punici eũ, qui hyacinthũ geſtat eſſe à fulgure tutũ. Iaſpis caſtum reddit, ſanguinem ſiſtit, & menſtruũ fluens, prodeſt quibus aqua intercus ineſt, & quos febris adurit victorioſum, & potentem contra inimicos facit, ſtomachũ roborat, ſi collo rudis ſuſpenſus, os ſtomachi tangat, is tamen qui viridis: ſunt & alij degeneres nominis tantùm authoritate gaudentes. Iris in ſexangulum mucronem vtrinque leuiter turbinatus deſinit, ſub tecto ſi Solis radios opponitur, & pars vmbra detineatur, cæleſtis arcus ſimilitudinem parietibus oſtendit, quod forma euenit, ne ex ſe id aliqui putent euenire, hinc auxiliatur parturienti. Lapis cyanus contra melancholiã, quartanam, & ſincopin valet. Saphyrus, cui aureus puluis ineſſe videtur, aureiſque punctis collucet, vegeta conſeruat membra, inuidos ſuperare facit, nec timore afficietur gerulus, febres refrigerat, inflammationẽ, anthraces, & frigida tactu ſanat apoſtemata, vim con

tra venenũ habet, sanguinẽ reprimit naso fluentem, si tẽporibus opponatur. Smaragdus viridi colore insignis oculorũ visus viriditate refocillat, vnde hãc oculis spectasse prodest, præcipuè quos alterius gemmæ fulgor retuderit, rarò sculptus reperitur, nec temerè sic placuit, ne offensum decus imaginũ lacunis corrũperetur, cũ difficiliter incidatur, oportet castè ferri, nam coitũ non sustinet, vt scribit Albertus Vngariæ Regem in congressus hora cum vxore in partes dißiluit, & fractus est. Proditur Neronem in smaragdo gladiatorum pugnas spectasse, ipse opes auget, & verba persuasoria. Topazius lunaticam sanat paßionem, auget diuitias, sanguinis eo fluor stringitur, & gestatus gratiam acquirere facit, & si concauus, vt cæteri obiectum idòlum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarum imaginibus.

CAP. XXIII.

HAEC *sunt planetarum cælique imaginum figuræ, quas sæpe intuens lapidum virtuti conformes inscriptas reperies, vti Mercuriũ gracilem iuuenem, caduceũ ferentem, capite pedibusúe talaria. Martem autem loricatũ militem bellicosum, vexillum, hastam, vel scutum secum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, speculum & secum cupidinem puerũ habẽtem, lasciuo actu, sic Iouem solio sedentem, virga imperantem: falciferum senem Saturnum: radijs insignitũ Solem. Nec minus octauæ sphæræ configurationes crebrius in lapidibus ijs perspicere licet, simiæ, vrsæ, coronæ, cigni, aquilæ, alati equi, serpentarij, reliquarũq́. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera, & ex Stellarũ naturis planetis*

netis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ i-
maginũ configurationes, quibꝰ lapides veteres effigia-
bãt, iuxta Indorũ, Aegyptiorũ, Magorũ, et aliorũ astro
logorũ sententias, nõ tã visibiles quã imaginabiles, vt
in prima Arictis facie, hominẽ aiunt ascendere nigrũ,
corporis ingentis, rubeos habens oculos, pannoq; præcin-
ctus albo, ascendit in secunda mulier clamyde cooperta
lintea, viridibus pannis cincta, vnũ retinens pedem.
In tertia verò ascendit homo rubeis indutus vestibus,
armillam habens manibus auream, cupiens & bonum
facere, nec potest, sic in cæteris alijs sunt ascriptæ, quas
qui quæsierit, eorũ quærat libros, longum enim & ni-
mis fastidientis esset lectionis eorũ opiniones recensere,
quæ & inter se diuersantur, ideo diuersis et varijs in-
sculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alij aliter o-
perãtes, rem enim hominibus & gestibus exprimunt,
vt si gratia exempli amorem inducere cupiũt, dulces
complexus, gestus, & loquelas exprimũt, et osculantes.
at si odium vel iracundiam, terga obuersantes, se insi-
mul fugientes, & abhorrentes, sic animi passiones
omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed
lapidum virtuti conformibus, aptis quoque insculpũt
figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri de-
beant in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeãt lapides, vel gemmæ. CAP. XXIIII.

LApidum virtutum iam meminimus, & quæ
sint configurationes inscribendæ, ad cælestem fa
uorem aucupandum, reliquuum est doceamus,
ipsis aptari quomodo debeant. ac oportunum tempus e-
ligendi normam. Amethysto sæpe insculptus iuuenis
repe-

reperitur, caducifer, galeratus, & pedibus talaria, & manu aliquando ſiniſtra gallum tenens, quem Mercurium eſſe norunt omnes, nec à lapidis virtute diſcordat, vnde ſapientiam & intellectum geſtãtibus pollicetur, & multa cùm verſatilis ſit eius natura. Achati ſcripti ſcorpiones reperiuntur, aranei, ſerpentes, animalia cætera venenoſa, nunc hominem ſerpentibus inſidentẽ, quem ſerpentarium cæleſtem Aeſculapiũ eſſe noſcunt, vnde veneno, & ſcorpionum morſibus medetur, & Siculo naſcitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur ſcorpiones, & per eos ſcorpionum eius prouintiæ peſtis extincta eſt, horumque virtute natura defectum rependit. Inſcribitur & anguifer in hæmatite: legi enim Magos Perſarum Regi ſuo conſuluiſſe, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly ſcribit. Iaſpidi ſæpe leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nunc Martem, nunc armatum militem ſerpentes pedibus conculcantem, & in collo ſcutum inſculpunt, & lapidis duriciei, & virtuti reſpondentem, hominem ſæpe victorem, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepſos autem Rex ad ſtomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittẽtem inſcribi iuſſit. In Magnete ſæpe cynoſuræ figura viſitur, cum maximè illius ſideris amore detineri videant, contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virum illius virtutis efficit, vtpote Saturnalis. In Selenite lapide ſemper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circundatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, vt eorum morſus ſanet. Hyacintho fulgura, vt ab eius flagrore gerẽtes reddat tutos. Corneolo variæ diuerſæque ob variam & diuer

ſam

sam eius virtutem & operationem, qui lapis facilis est sculpturæ & inuentionis, vnde filios Israël in deserto horum multitudinem sculpsisse fertur. Iam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, aptæ cælorum configurationes scribi debeant. Sunt quoque qui anulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt faciliorem contrahant operandi facultatem: vti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ argento, vt saturnius gerens, solaris vel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ.

CAP. XXV.

SED maiorem è cælo virtutem suscipere, & præripere dicunt, si statis temporibus & opportunis inscribantur, sic enim animantur, magisque ijs influunt sidereæ configurationes: & hoc fundamentum, & radicem statuunt omnium, nam si amorem excitare cupis, aptis & beneuolis aspectibus, si odium accendere, iniquis & destruentibus vtere, effectuq; cognito tempus præparatur: nam si Veneris vel Saturni imagines facere constituunt, hāc Taurum, Libram, alterum Aquarium vel Capricornum subire expectant, & vt veritas pateat, in eorum sculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Geminos & Virginem Mercurium reperimus. Sic in Leonis, vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen caueant, vt Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, vtpote Martis, Saturnique, sic Solis combustionis. Præterea mentē adhibent, ne cursu vacua, sed crescens,

cens, & velox, nec insigni calce reperiatur (sæpe enim infortunarum termini sunt) in fœlici sede, conspiciat eam fortunæ trigono, vel hexagono ascendens in ortus cardine, vel cæli culmine, non in cadentibus nō sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu verò nocturna, vt facilius re potiatur, nec impedimentum afferre poßit. Contrà præposterè procedas, si odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm signorū figuram inscribere quærunt, nō minus per triplicitates sequentes inuenies: nā ex Ariete, Leone, & Sagittario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepusculis autem frigorificum Saturni sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropisi, & paralysi, sic secundum reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, alijs medētia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod testantur omnes, seculorum turba eorum virtutem elanguescere, & extingui. Ideo quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & vana conspiciuntur.

Iam PHILIPPE *Rex optime Naturalis Magiæ pensum absoluimus, vti nostra valuit infirmitas, & ab hoc genere posthac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm vera scribere visum est. Si quid intentatum remanet, vel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuitati ascribatur. Hæc enim sunt dicendorum præludia, sublimiora enim & secretiora conscripturi sumus, si diuina fauerint.*

FINIS.

HAEC QVOD ALIOQVI PAGINA VACASSET ADDIDIMVS EX PICTORIO.

Scito ſtatim reualeſcere ebrium, atque ſanari, etiamſi caput adeo doleat, vt ſenſus titubent, ſi teſtes in aquã ponat frigidã, vel aceto diluat.

Vinum fœtidum emendatur, ſi pro vaſis magnitudine iuſtam proportionẽ tritici mũdi per ſacculum in vinum ſuſpendas: quicquid enim fœtoris in vino eſt, attrahit, & mirè clarificat.

Vinum ſublimatum, in quo modicum ſalis immiſcueris, ſi accẽdatur in patina, extinctis alijs luminibus, mirum quàm perterritos reddat homines: rubeſcit etiam cancer viuus hoc vino, etiam abſque ſale impoſito.

Si coagulo modicũ de muſtellæ addatur cerebro, fit vt caſeus non putreſcat, etiam trimeſtris: neque mures talem arrodant.

Si ſitulæ aquæ fiſtularis immergas ſalis nitri libras duas, illicò frigebit aqua.

ANTVERPIÆ,

EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS KALENDIS FEBRVARII,

M. D. LX.